

เส้นทางสีเขียว

Green Line

ฉบับที่ 31 • มกราคม - เมษายน 2555

Volume 31 • January - April 2012

‘เมืองน้ำ’
วิถีที่เปลี่ยนแปลง

‘Land of Water’

The Way of Life It's a Changin'

เส้นทางสีเขียว

Green Line

ฉบับที่ 31 มกราคม – เมษายน 2555
No. 31 January – April 2012

ผู้พิมพ์/ผู้โฆษณา

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
49 พระราม 6 ซอย 30 ถนนพระราม 6 กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 02-298-5628 โทรสาร 02-298-5629
www.deqp.go.th, www.envirionnet.in.th

PUBLISHER

Department of Environmental Quality Promotion
Ministry of Natural Resources and Environment
49 Rama VI Soi 30, Rama VI Rd., Bangkok 10400
Tel. 02-298-5628 Fax. 02-298-5629
www.deqp.go.th, www.envirionnet.in.th

ลิขสิทธิ์บทความ สงวนลิขสิทธิ์โดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลิขสิทธิ์ภาพถ่าย สงวนลิขสิทธิ์โดยผู้ถ่ายภาพหรือเจ้าของภาพ

การพิมพ์หรือเผยแพร่บทความซ้ำโดยไม่ใช่เพื่อการพาณิชย์
สามารถทำได้โดยอ้างอิงถึงกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

การพิมพ์เพื่อเผยแพร่ภาพถ่ายซ้ำ ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์
ก่อนเท่านั้น

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารนี้ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน เพื่อเผยแพร่
การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่หลากหลาย

Text copyright by the Department of Environmental
Quality Promotion, Ministry of Natural Resources and
Environment.

Photographs copyright by photographers or right owners.

Articles may be reproduced or disseminated for non-
commercial purposes with cited credit to the Department
of Environmental Quality Promotion.

Reproduction of photographs must be by permission of
right owners only.

Opinions expressed in the articles in this journal are the
authors' to promote the exchange of diverse points of view.

บรรณาธิการที่ปรึกษา:	สุนันต์ อรุณนพรัตน์, รังณี เอมะรุจิ, ภาวิณี ปุณณกันต์
บรรณาธิการอำนวยการ:	บรรพต อมราภิบาล
บรรณาธิการบริหาร:	ลาวัณีย์ ศรีสุข
กองบรรณาธิการ:	ภาวิณี ณ สายบุรี, จงรักษ์ ฐิณกุล, จริญญา เข็มใจชน, เน้นทวรรณ เหล่าฤกษ์, พาทกรณ ยอดปลอน, บุษนารถ ไทรสุวรรณสาร
บรรณาธิการภาษาอังกฤษ:	วสันต์ เตะวงศ์ธรรม
ผู้ช่วยบรรณาธิการ:	แม้นวาด กุลนร ณ อยุธยา
เลขานุการกองบรรณาธิการ:	ศิริรัตน์ ศิวาลัย
ผู้จัดทำ:	หอกลสำนักพิมพ์ทางช้างเผือก 63/123 ซอยราชบุรีพัฒนา 5 แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง กทม 10240 โทรศัพท์ 02-517-2319 โทรสาร 02-517-2319 E-mail: milkywaypress@gmail.com

Editorial Advisers: Sunun Arunnopparat,
Ratchanee Emaruchi,
Pawinee Punnakan

Editorial Director: Bunpot Amraphibal

Executive Editor: Savitree Srisuk

Editorial Staff: Pavinee Na Saiburi,
Chongrak Thinagul,
Jariya Chuenjaichon,
Nantawan Lourith,
Pagaporn Yodplob,
Nuchanard Kraisuwanan

English Edition Editor: Wasant Techawongtham

Assistant Editor: Maenwad Kunjara Na Ayuttaya

Editorial Secretary: Sirirat Siwilai

Producer: **Milky Way Press Limited
Partnership**
63/123 Soi Rat Pattana 5,
Saphan Sung, Bangkok 10240
Tel: 02-517-2319
Fax: 02-517-2319
e-mail: milkywaypress@gmail.com

กรุงเทพมหานคร - เมื่อแม่ที่อุ้มลูกน้อยมาเพื่อขึ้นรถทหาร หน้าห้างเซ็นทรัลลาดพร้าว หลายคนยื่นมือเข้าไปช่วย - *ดิลก ตันใจเพื่อ*
Bangkok - When a young mother with an infant tries to climb up a military truck that is parked in front of the Central Lat Phrao Department Store to transport people during the flood, all hands reach out to help take the young one. - *Dilok Tamjaipuan*

เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ปี 2554 ก็ได้ผ่านไปแล้วอย่างค่อนข้างลุล่วงทุกที สร้างความเสียหายให้แก่ชีวิต บ้านเรือน ร้านค้า อุตสาหกรรม และสาธารณสมบัติอื่นๆ อย่างมากมาย จนบัดนี้ ความเสียหายเหล่านี้ก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขทั้งหมด อย่างไรก็ตาม นอกจากการเยียวยาผู้ประสบภัยจำนวนมากแล้ว รัฐบาลยังมีภาระเร่งด่วนที่จะต้องกำหนดและดำเนินมาตรการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุร้ายแรงในอนาคต เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนและภาคธุรกิจ

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้รู้จากหลายวงการ ต่างได้วิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และชี้ไปที่สาเหตุที่อุบัติเหตุครั้งนี้สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวง ซึ่งพอจะรวบรวมได้เป็น 3 สาเหตุใหญ่ๆ ด้วยกันคือ ป่าไม้ที่เสื่อมโทรมจากการถูกทำลายโดยการตัดไม้หรือบุกรุกเพื่อยึดครองที่ดิน การวางผังเมืองที่ไม่เหมาะสมหรือการไม่ปฏิบัติหรือบังคับใช้ผังเมืองอย่างเคร่งครัด และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นสาเหตุที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ทั้งสิ้น

จริงอยู่ว่า ผู้เชี่ยวชาญต่างยืนยันว่าปริมาณน้ำฝนเมื่อปีที่แล้ว แม้จะมีมากกว่าหลายๆ ปีที่ผ่านมา ก็ไม่น่าจะสร้างความเสียหายมหึมาอย่างที่ใดเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลกก็ทำให้มีแนวโน้มว่าอุบัติเหตุธรรมชาติในอนาคตจะรุนแรงมากขึ้น และพยากรณ์ได้ยากยิ่งขึ้น ดังนั้น การวางแผนรับมือกับอุบัติเหตุในอนาคตจำเป็นต้องประกอบประเด็นนี้ในการพิจารณาด้วย

นั่นหมายความว่า แผนการรับมือดังกล่าวจะต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ อย่างรอบด้านและมีมาตรการจัดการกับอุบัติเหตุอย่างเป็นองค์รวม โดยจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศธรรมชาติเป็นอันดับแรก เพราะเป็นด่านสำคัญที่สุดที่จะนำมาซึ่งการป้องกันอุบัติเหตุที่มั่นคงและยั่งยืนที่สุด ■

The Great Flood of 2011 has passed, confusingly and chaotically, leaving in its wake tremendous damages to lives, living quarters, shops, industries and public properties. To date, not all damages have been rehabilitated. Apart from recompensing a great number of victims for their losses, the government has an urgent task to formulate and implement protective measures against future disasters in order to instill confidence in the people and the business sector.

In light of what happened, academics, experts and scholars of various stripes have analyzed the event and identified the causes that led to such calamity. It basically boils down to three major factors: deforestation as the result of illegal logging or encroachment for land; inappropriate city planning or non-compliance or lack of enforcement of city plans; and, inefficiency in the nation's water resources management. It can be safely said that all three factors are caused by humans.

It is true that the experts have insisted that, despite the volume of rainfall last year being greater than that in many years past, the floods should not have caused such devastating damages. Nevertheless, the global climate change will likely lead to future natural disasters to become more severe and more difficult to predict. Consequently, any planning to cope with future disasters needs to incorporate this issue into the process.

It means that such a plan (or plans) must take into account all contributing factors and devise measures to manage disasters in a holistic manner. Priority of consideration must be given to impacts to the natural ecosystem. This is because the ecological system is the most important line of defense that will ensure sustainable protection against disasters. ■

สารบัญ

CONTENTS

ข้ามฟ้า:
เมื่อเยอรมันตกลงกติกาลุ่มน้ำ

ACROSS THE SKY:
When Germans Accept Basin
Agreement

6

“เมืองน้ำ” วิถีที่เปลี่ยนแปลง
‘LAND of WATER’
The Way of Life It’s a Changin’

12

ไม่พวงอวกที่ลืมว่าเราเป็น ‘เมืองน้ำ’
Not Wrong to Forget that We Are
Living in the ‘Land of Water’

29

สัมภาษณ์พิเศษ: รศ.ดร.เสรี สุภาพรรณ
SPECIAL INTERVIEW:
Assoc Prof Dr Seree Supharatid

34

นักเขียนรับเชิญ: สุรจิต ธีรเวทย์
อ่อนตัว ยืดหยุ่น นุ่มนวล – หลักการจัดการน้ำให้ยั่งยืน

GUEST WRITER: Surachit Chiravet
Softly, Flexibly, Gently –
How to Manage Water Sustainably

41

เส้นทางเดียวกัน: ประเทศไทยจะอยู่ได้
ชาวภาคต้องอยู่รอดและพึ่งตัวเองได้

ON THE SAME PATH: For Thailand to
Live on, Farmers Must Survive and
Stand on Their Own Feet

47

เส้นทางสายใหม่: แผนบริหารจัดการน้ำท่วม...
ต้องยกเครื่อง — ดร.รอยล

ON A NEW PATH:
Dr Royol: Flood Management Plan
Needs an Overhaul

52

เส้นทางสีเขียว: วิกฤตข้อมูล... เมื่อประชาชน
ต้องผิดหวังกับสื่อและรัฐบาล

GREEN LINE: INFORMATION CRISIS...
When Government and Media Fail
the Public

58

66

41

52

มหิงสา: น้ำกับชีวิตในชุมชนบ้านในสอย

LITTLE MAHINGSA:
Water and Life at Ban Nai Soi
Community

63

เสียงชุมชน: ผู้ประสบอุทกภัย-ภัยพิบัติ
ต้องแก้ปัญหาดังได้ด้วยตนเอง

COMMUNITY VOICE: Victims of
Floods and Disasters Must Solve
Problems for Themselves

66

กิจกรรมกรม:

‘รวมพลคนไทย เป็นน้ำใจสู่ชุมชน’

DEPARTMENT ACTIVITIES:
‘Joining Hands to Help Communities’

75

ล้อมกรอบ: น้ำท่วมทุ่ง พักบึงโหลงหลง

VIEWFINDER: Nam Thuam Thung,
Phak Bung Long Leng

78

ข้ามฟ้า ACROSS THE SKY

ภาพกว้างของแม่น้ำโอดอร์จากพินเยอซู - panoramio.com
A panoramic view of the Oder on the Germany border - panoramio.com

เมื่อเยอรมันตกลงกติกาลุ่มน้ำ

สรณรัชฎ์ กาญจนะวณิช

เหตุการณ์น้ำท่วมผิดปกติในช่วง 4-5 ปีมานี้ ทำให้สังคมวงกว้างพูดถึงการแก้ปัญหาด้วยการปรับตัวกับภาวะน้ำท่วมกันมากขึ้น ตั้งแต่ในระดับการจัดการพื้นที่ทั้งลุ่มน้ำ ในลักษณะบูรณาการ จนไปถึงการปรับตัวในระดับปัจเจก หรือพื้นที่ภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษ อาทิ สร้างบ้านมีใต้ถุนสูงจนไปถึงปลูกข้าวยัดพันธุ์ข้าวน้ำท่วมโบราณแห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา ที่ยึดต้นขึ้นตามระดับน้ำ ออกรวงทอดไปบนฉนวนน้ำ เวลาเก็บเกี่ยวก็พายเรือเกี่ยวกัน ให้ผลผลิตไม่สูงมากนัก แต่ดีกว่าข้าวจมน้ำเน่าตายทั้งนา

แต่น้ำท่วมครั้งที่ผ่านมาร้ายกาจเกินความสามารถที่ปัจเจกชนจะปรับตัวรับมือได้ด้วยวิถีไทยเดิม หลายแห่งน้ำท่วมสูง 3 เมตรกว่า ขึ้นถึงหลังคาบ้าง ถึงชั้นสองบ้าง เกินกว่าใต้ถุนปกติที่ไหนจะหนีพ้นได้ หรือพันธุ์ข้าวที่ไหนจะยึดต้นไหว

เรากำลังเผชิญกับปรากฏการณ์ใหม่ ที่เรียกร้องให้สังคมหันหน้า

เข้าหากัน เพื่อทบทวนตนเอง ทบทวนสถานการณ์ และร่วมกันคิดค้นแก้ปัญหาอย่างจริงจัง

ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่ตกอยู่ในภาวะนี้ เยอรมันก็เป็นอีกหนึ่งในหลายๆ ประเทศที่กำลังเผชิญชะตากรรมเดียวกัน ฝนฟ้าแปรปรวนผิดปกติต่างจากที่เคยประสบพบมา ยามแล้งแล้งจัด ยามฝนก็ท่วมหนัก วิปริตแบบนี้ถี่ขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 1997 เกิดโศกนาฏกรรมน้ำท่วมใหญ่แถบซีกตะวันออกและโปแลนด์ คนตายไปจำนวนไม่น้อย เป็นข่าวใหญ่ระดับโลก

เหตุการณ์ครั้งนั้นเขย่าสังคมเยอรมันจนเกิดเป็นแรงกดดันให้รัฐบาลต้องชวนขยายหาหนทางแก้ปัญหาให้ได้ สื่อบันเทิงทุกทั้งในระดับท้องถิ่นถึงอินเตอร์ สังคมต้องหันมาคิดจริงๆ จังๆ ว่าจะปรับตัวอย่างไร เป็นรูปธรรมกับความเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศกันอย่างไร

ในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา เยอรมันและประเทศที่ราบลุ่มในยุโรปหลายๆ แห่งมุ่ง “แก้ปัญหาน้ำท่วม” ด้วยเจตย์และแนวคิดในยุคต้นศตวรรษ 20 ซึ่งต่างไปจากสถานการณ์ปัจจุบัน ในตอนนั้นชาวยุโรป

When Germans Accept Basin Agreement

Dr Saranarat Kanjanavanit

The unusually heavy flooding during the last 4-5 years have made people from all walks of life talk about how to adapt themselves to deal with the upcoming floods. The topics range from how to manage basins through an integrative approach to how individuals may adjust themselves, revival of our local wisdoms such as building houses on high stilts, to growing water resistant breeds of rice that can grow tall as the water rises, allowing farmers to harvest the rice while on the boats. Although the yields of such rice are lower, it is better than losing everything in the floods.

However, the recent flooding could not be dealt with through the traditional Thai way. The water in many flooded areas was over 3-meter high, up to the roof and second floor. The stilts on which the houses rest were simply not high enough. And no breeds of rice could survive the flooding.

We are facing a new phenomenon that calls for our collaborative efforts to reflect on ourselves and the situation and to seriously find solutions together.

Thailand is not the only country that is facing this situation. Germany is one of many countries facing a similar fate. The weather there fluctuates in an irregular manner. When it's dry, it's very dry. When it rains, it pours causing floods. Such abnormality is becoming more and more frequent, particularly in 1997 when a great flood disaster struck the east of Germany and Poland, causing a high death toll.

The German people were badly shaken up by that incident so much so that the German government felt compelled to find a solution. Both local and international media played up the story, demanding that the society must seriously think about adapting to the changing climate.

During the past century, Germany and other European countries on the flood plains tried to solve flooding problems by applying the early 20th-century approach in a situation quite different from the current one. At the time, the Europeans reclaimed the flooded areas and turned them into cropland and residential areas, using their engineering prowess to control nature. They reshaped the meandering rivers to flow in a straight line to speed up the flow of water to the sea. This approach often caused flash floods on downstream areas. To solve the problem, they built walls along both banks of the rivers to prevent the water from inundate the land behind the walls, making it possible for people to grow crops and build their houses on the land that was previously a flood plain.

แผนที่แม่น้ำโอดอร์ ที่กั้นพรมแดนระหว่างเยอรมนีกับโปแลนด์
A map of the Oder River on the border of Germany and Poland.

Straightening the river and building walls along its banks forced the water to flow in a narrow channel. When the weather turned ugly and it pours down rain, the river overflowed the walls, sending floods into the residential areas and disaster results.

It was then obvious that the German river basins needed areas to retain flood water, becoming seasonally flooded plains, for an obvious reason that the river walls could not be built ever higher without spending astronomical amounts of money. Yet, it was also impossible to restore the lowlands back to their original conditions 100 or 200 years ago because they were already populated. What was more feasible an action that could be done within a few years was to move the walls further inland to expand the flood zones with as little impact as possible on the local inhabitants. This was easier said than done as the lands next to the rivers were mainly agricultural and inhabited areas, even small villages. If the residents chose not to accept compensation from the government and move out, they would have to reconcile to the fact that their lands would be flooded seasonally.

The widened flood zones have become grasslands for livestock instead of croplands during the dry season.

ทุ่งหญ้าที่เมืองลึบเบอบนฝั่งแม่น้ำโอดเดอร์ ใกล้เมือง Lebus – panoramio.com
A grass meadow on the bank of the Oder near the town of Lebus in Germany – panoramio.com

พากันกอบกู้พื้นที่น้ำท่วมตามฤดูกาลจากธรรมชาติมาแปรเปลี่ยนเป็นพื้นที่เพาะปลูกและที่อยู่อาศัยของมนุษย์ ใช้วิศวกรรมควบคุมธรรมชาตินำการพัฒนา โดยขุดตัดลำน้ำที่ไหลคดเคี้ยวให้ตรงขึ้น เพื่อระบายน้ำลงสู่ทะเลให้เร็วที่สุด วิธีนี้มีมักก่อปัญหาน้ำท่วมหนักฉับพลันแก่พื้นที่ท้ายน้ำ จึงป้องกันแก้ไขด้วยการสร้างคันกั้นน้ำไม่ให้เอ่อล้นออกด้านข้างเป็นแนวยาวขนานสองฝั่งปากแม่น้ำ เอื้อให้คนเข้ามาเพาะปลูก ปักเสาเล็งเรือนหลังคันทันน้ำได้ บนพื้นที่ที่เดิมน้ำท่วมถึง การขุดลำน้ำให้ตรงและสร้างกำแพงสูงขนานฝั่งน้ำ บีบบังคับให้น้ำไหลจำกัดอยู่ในร่องแคบๆ เมื่อดินฟ้าเกิดวิปริตสาดเทน้ำลงมา มากกว่าปกติ น้ำก็ทะลักล้นพ้นกำแพงเข้ามาท่วมพื้นที่ที่มนุษย์อาศัยอยู่ กลายเป็นอุทกภัย

ถึงตอนนั้นก็ชัดเจนว่าลุ่มน้ำเยอรมันต้องการพื้นที่แก้มลิงริมแม่น้ำเพิ่มเติม เป็นพื้นที่น้ำท่วมตามฤดูกาล เพราะถึงจุดหนึ่งก็ไม่สามารถสร้างคันกั้นน้ำให้สูงมากขึ้นไปอีกโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายมหาศาล แต่จะเนรมิตสภาพลุ่มน้ำกลับไปเหมือนเดิมเมื่อ 100-200 ปีก่อนก็ทำไม่ได้แล้ว เพราะชุมชนรุกเข้ามาตั้งถิ่นฐาน สิ่งที่ต้องรีบทำในช่วงเวลาไม่กี่ปี จึงเป็นการสรรหาพื้นที่ที่สามารถเลื่อนคันกั้นน้ำออกไปเพื่อขยายเขตรับน้ำท่วม โดยส่งผลกระทบต่อผู้น้อยที่สุด ซึ่งแน่นอนว่าไม่จ่ายเลย ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เพาะปลูกติดแม่น้ำ แต่บางครั้งก็เป็นพื้นที่บ้านคน หรือแม้แต่หมู่บ้านเล็กๆ ซึ่งถ้าไม่รับค่าชดเชยแล้วย้ายออก ก็ต้องรับสภาพน้ำท่วมตามฤดูกาลไป

พื้นที่ริมน้ำในโซนนี้ปล่อยให้เป็พื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงปศุสัตว์ในหน้าน้ำลดแทนการเพาะปลูก และพื้นที่แห่งหนึ่งถึงกับเปลี่ยนไปเป็นอุทยานแห่งชาติ มีการทำลายทันทันน้ำและปล่อยให้น้ำหลากในฤดูฝนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่กว้างใหญ่ มีนกเข้ามาอาศัยจำนวนมาก และใช้เป็นที่ที่พันธุ์พืชประชากรสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์ เช่น ควายไบซัน เปลี่ยนรูปแบบเศรษฐกิจในพื้นที่ไปเป็นการท่องเที่ยวและนันทนาการ

ความยากของการแก้ปัญหาไม่ได้อยู่ที่การขบคิดทางออก มันชัดเจนอยู่แล้วว่าต้องปรับเปลี่ยนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับระบบนิเวศ แต่ความยากอยู่ที่การเจรจาแลกเปลี่ยนหาบทสรุปทั้งในภาพใหญ่ และในรายละเอียดระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหลากหลายสาขา และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่น

ดร.แมทเทียส ฟรอยเด รัฐมนตรีกระทรวงสิ่งแวดล้อมของรัฐแบรอนเดนเบิร์ก เมื่อ ครั้งที่แวมมาเทียวเมืองไทยตอนต้นเดือนกันยายนปีที่ผ่านมา กล่าวว่า “หายนะขนาดเล็กส่งผลดี มันปลูกให้สังคมตื่นและ

พลิกแนวคิดอย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะมีความคิดขัดแย้งกันมากในตอนแรก แต่ก็ตกลงกันได้ภายในเวลาไม่นาน” เมื่อทุกฝ่ายมีความตั้งใจจริงอยากแก้ปัญหา มันก็พอทำได้ รัฐแบรอนเดนเบิร์กจึงสามารถเริ่มแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมภายในเวลาไม่กี่ปี

สถานการณ์ของเราในประเทศไทยมีรายละเอียดที่แตกต่างไปจากเยอรมันมากมาย แต่เราเหมือนกันตรงที่ทั้งสองประเทศล้วนแล้วแต่ทำลายระบบการไหลตามธรรมชาติของน้ำด้วยสิ่งก่อสร้างกีดขวางที่ผิดทางสารพัดอย่าง ทำลายพื้นที่กันชนและพื้นที่แก้มลิงริมฝั่งน้ำเหมือนกัน ที่น่าสนใจ (และน่าหนักใจ) คือเมื่อกรมอุตุฯ เปรียบเทียบปริมาณน้ำฝนย้อนหลังหลายๆ ปี กลับพบว่า แม้ปีนี้น้ำจะมากกว่าปกติ แต่ก็ยังเป็นเพียงปีหนึ่งที่มีน้ำมากที่สุด แต่เหตุใดมันจึงท่วมรุนแรงสาหัสกว่าปีใดๆ ที่ผ่านมา

เมื่อเราประมวลข้อมูลได้ทั้งหมด คงไม่แปลกถ้าพบว่ามันมีปัจจัยและองค์ประกอบหลายอย่างเข้ามาหนุนกันให้เกิดผลกระทบทวีคูณ แต่เริ่มมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าสถานการณ์น้ำท่วมรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่เกิดระบบ อบต. เมื่อแต่ละตำบลต่างลุกขึ้นฉาบปูนลำน้ำและสร้างทันทันกันน้ำปกป้องบ้านตัวเอง ต่างฝ่ายต่างทำโดยไม่ได้วางแผนร่วมกัน แต่ธรรมชาติไม่รู้จักพรมแดนตามเขตปกครองของมนุษย์ การจัดการรับมือกับธรรมชาติจึงต้องเป็นการจัดการแบบมีภาพรวม ให้แต่ละท้องถิ่นสามารถปฏิบัติการได้สอดคล้องกัน

เมื่อพูดถึงน้ำ เราจึงต้องถอยออกมาดูในระดับภูมิภาค มันเป็นเรื่องไม่กี่เรื่องไม่กี่เรื่องที่สำคัญยุโรปลุกขึ้นออกกำหนดกติการ่วมกันทุกประเทศ

น้ำเป็นตัวเชื่อมระบบนิเวศทั้งหมดบนโลกใบนี้

เมื่อฝนตกลงมาบนแผ่นดิน ส่วนหนึ่งจะซึมซับลงสู่ดิน เคลื่อนที่ช้าๆ ใต้ดินสู่ที่ต่ำ อีกส่วนไหลอาบผ่านผิวดิน ทั้งสองส่วนมารวมตัวกันเป็นลำน้ำ จากลำน้ำเล็กสู่ลำน้ำใหญ่และบึงกว้างสู่ทะเล ระหว่างการเดินทาง สายน้ำกัดเซาะแผ่นดิน ละลายแร่ธาตุและสารต่างๆ พัดพาไปกับน้ำด้วย ลำน้ำจึงทำหน้าที่เสมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงแผ่นดิน ส่งความชุ่มชื้นและลำเลียงอาหาร แร่ธาตุ สูดินแดนที่ไหลผ่านไปจนถึงชีวิตในทะเล ซึ่งเป็นแหล่งน้ำใหญ่ที่สุดของเรา ให้ออกซิเจนกว่าครึ่งหนึ่งที่ชีวิตโลกใช้หายใจจากการสังเคราะห์แสงของแพลงตอนพืช และดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ในอากาศถึง 93 เพอร์เซ็นต์

อะไรเกิดขึ้นในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งจึงส่งผลกระทบต่อพื้นที่อื่นที่อยู่ใต้ระบบน้ำ ไม่แยแสต่อเส้นแบ่งเขตปกครองของมนุษย์ น้ำจึงเป็นเรื่องไม่กี่เรื่องไม่กี่เรื่องที่สำคัญที่สุดในสหภาพยุโรปยกให้เป็นการบริหารระดับภูมิภาค มีกติกาดูแลใหญ่แบบที่อุปคาวนจากบนลงล่าง ครอบคลุมร่วมกันทั้งภูมิภาค บางข้อออกเป็นกฎบังคับใช้ทั่วไปแล้ว แต่บางข้อยังอยู่ในระหว่างการพิจารณา ออกเป็นแนวทางกรอบนโยบายภาพรวมให้แต่ละท้องถิ่นที่คิดค้นหาทางดำเนินการสู่เป้าหมายที่วางไว้ตามความเหมาะสมกันเอง

กติกาน้ำข้อแรกที่สหภาพยุโรปบังคับใช้ร่วมกันคือมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ ประเด็นนี้ทำกันมาหลายสิบปีแล้ว ตั้งแต่ยุค 70 มันเป็นเรื่องเข้าใจง่าย ใครๆ ก็ต้องการน้ำสะอาดดื่มกิน ราวตัว ความสกปรก-สะอาดของน้ำรอบๆ ตัวยังส่งผลกระทบต่อประสาทสัมผัส กลิ่นและสีของน้ำกระทบคุณภาพชีวิตประจำวันอย่างจัง ดังที่คนไทยบ้านน้ำท่วมยังนำเหม็นตามเมืองต่างๆ ประจักษ์ซึ่งกันถ้วนหน้าเมื่อปีที่ผ่านมานี้

But one of these areas was turned into a national park, where the flood walls were dismantled, allowing the land to be flooded during the rainy season. The vast wetland soon attracted large flocks of birds and became a sanctuary for endangered wildlife such as bison. Tourism and recreation became the local economy's lifeline.

The difficulty in solving the problem was not in trying to find a solution. It was clear that the land use must be changed to be harmonious with the ecological system. The difficulty is the negotiation and trade-off between experts of various disciplines and the local stakeholders to reach a conclusion in a broad picture and in details.

Dr Matthias Freude, president of the Brandenburg State Office of Environment, Health and Consumer Protection of Germany, who visited Thailand in early September last year said: "A small disaster is a good thing. It wakes people up and effects quick change in the way they think. Even though there were a lot of conflicting ideas at the beginning, an agreement was reached within a short time." When all parties are willing to solve a problem, there is always a way. That's why the State of Brandenburg was able to implement a concrete solution within a short few years.

The situations in Thailand and in Germany are quite different in many ways although they are similar in the way that both countries have ruined the natural water flow by constructing all kinds of structures in the wrong places. We both destroyed the buffer and flood zones along the rivers. What is interesting, and worrying, is that the Meteorological Department found that the volume of rainwater the past year, while larger than that in normal years, was not excessively so compared to other years with a large rainfall volume. Why, then, was the flood more severe than all other years?

Taking all available data into consideration, it should not come as a surprise that many factors have coalesced to cause exponential impacts. Some observers pointed out that flooding became increasingly severe after each Tambon (subdistrict) Administration Organization started building flood walls to protect its own area without joint planning with its neighbors. But Nature knows no administrative boundaries. Management to cope with Nature must be an integrated one that allows localities to work in harmony.

When dealing with water, we need to look at it at the regional level. This is one of very few issues that all members of the European Union have agreed to set up rules together.

WATER LINKS ALL ECOLOGICAL SYSTEMS IN THE WORLD

When rain falls, part of it is absorbed by the soil and moves down slowly underground. The other part washes over the ground surface. The two parts, then, join to form waterways, from small ones to large ones, becoming large bodies of water flowing to the sea. On its journey,

it erodes the land and carries with it minerals and other substances. Waterways thus act like veins nourishing the land, keeping it moist and enriching it with nutrients and minerals along the way towards the sea, the largest body of water of all. The sea gives off more than half of the oxygen through photosynthesis by planktons that sustain living beings, and it absorbs 93% of the carbon dioxide in the air.

What happens in one area has direct impact on other areas under the water system without regard to administrative boundaries. Water management is, therefore, one of the few issues that the EU treats at a regional level. It created a major set of top-down rules governing the entire region. Some of the rules are set for general use while others provide broad guidelines for individual localities to set their own targets for achievement as they see fit.

The first EU-wide rule is about quality of water in natural sources. This rule, established since the 1970s, is simple to understand. Everyone needs clean water to drink and to clean. Water, whether clean or dirty, affects our senses directly. Its smell and color have a direct impact on our quality of life, the fact of which Thai people had had a first-hand experience living in stagnant water during last year's great flood.

In general, a source of pollution that can be managed easily is often in the industrial sector because it is easy to identify the point of discharge of polluted water and control (if monitoring is done honestly and the law is seriously enforced). Polluted water from communities is a little harder to manage but not impossible. But the most difficult pollution source to manage is the agricultural sector because there are no specific points of discharge. The pollutants include chemical fertilizers and insecticides that pollute all over the ground and are washed down by rain into public water sources before flowing into the sea, killing large numbers of marine lives. This is one of the major causes of the ecological destruction of the Andaman coasts.

However, within the last 2-3 decades, Western Europe was able to manage the quality of fresh water sources quite well. Thames River in London, which was extremely polluted during the 60s, now counts trout as its residents. Although agricultural pollutants still could not be controlled fully until a shift to organic farming takes place, the problem has become much less severe after farmers have been asked not to remove natural plants within a 10-meter radius from waterways. The plants not only protect the banks against erosion and trap silt washed away from the land surface but also absorb pollutants in flood water.

However, the wellbeing of a watercourse does not depend on the cleanliness of the water only but it involves three factors: quality, volume, and physical properties. The three factors form a support system for plants and aquatic animals. Building of dams, straightening of waterways and building of flood walls that

โดยทั่วไป แหล่งมลภาวะที่จัดการง่ายที่สุดมักจะเป็นมลภาวะจากภาคอุตสาหกรรม เพราะมีจุดปล่อยน้ำเสียชัดเจน ควบคุมได้ (ถ้าตรวจสอบอย่างซื่อสัตย์และบังคับใช้กฎหมายจริงจัง) น้ำเสียจากชุมชนจัดการยากขึ้นมาน้อยเพราะมีจำนวนมาก แต่ก็สามารถวางระบบจัดการได้ แต่แหล่งมลภาวะที่จัดการยากที่สุดได้แก่มลภาวะจากภาคเกษตร เพราะส่วนใหญ่เป็นมลพิษที่ไม่มีจุดปล่อยจำเพาะ เป็นมลพิษจากปุ๋ยเคมีและยาฆ่าศัตรูพืชที่ปนเปื้อนทั่วผืนแผ่นดิน ถูกฝนชะไหลอาบลงแหล่งน้ำสาธารณะลงทะเล ฆ่าชีวิตในทะเลจำนวนมาก เป็นสาเหตุการทำลายระบบนิเวศในทะเลชายฝั่งอันดับต้นๆ

อย่างไรก็ตาม ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา ยุโรปตะวันตกจัดการปัญหาคุณภาพน้ำตามแหล่งน้ำจืดบนผืนดินได้ค่อนข้างดี แม่น้ำเทมส์ในกรุงลอนดอนมีปลาเทราต์กลับมาอยู่อาศัยอีกครั้งหนึ่ง หลังจากเน่าเสียมากมายในยุค 60 ปัญหามลภาวะเกษตรแม้จะยังจัดการไม่ได้เต็มที่จนกว่าจะสามารถเปลี่ยนระบบเกษตรไปเป็นเกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ แต่ก็บรรเทาลงได้มากด้วยมาตรการส่งเสริมให้เกษตรกรละเว้นไม่ตัดทางแนวฟางพืชริมน้ำในรัศมี 10 เมตร จากลำน้ำ ดงพืชธรรมชาติเหล่านี้นอกจากจะปกป้องตลิ่งชายน้ำ ป้องกันการกัดเซาะและตกตะกอนที่ชะปามาตามหน้าดินแล้ว ยังทำหน้าที่ดูดซับมลพิษที่ปนเปื้อนมากับน้ำหลากได้อีกด้วย

แต่สุขภาพของสายน้ำไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสะอาดสกปรกของน้ำเพียงอย่างเดียว ความปกติสุขของมันตั้งบนสามเสา ได้แก่ คุณภาพน้ำ ปริมาณน้ำ และกายภาพของลำน้ำ ทั้งสามเสาเป็นตัวค้ำจุนการดำเนินชีวิตของพืชและสัตว์น้ำ เชื่อกันน้ำและการขุดลำนํ้าธรรมชาติให้ตรง ตลอดจนการสร้างแนวกำแพงริมตลิ่งกันมากมายในยุโรป ล้วนแล้วแต่เป็นการทำลายกายภาพแม่น้ำ นักนิเวศและนักชีววิทยาได้พยายามผลักดันให้มีการฟื้นฟูสภาพแม่น้ำธรรมชาติมานานหลายสิบปี ประสบความสำเร็จบ้างในบางกรณี เช่น ที่ประเทศเดนมาร์กเริ่มขุดลำนํ้าให้คดเคี้ยวดังเดิมขึ้นมาใหม่ในบางช่วง แต่ก็เป็นการเข็นครกขึ้นภูเขา จนกระทั่งเมื่อต้นทศวรรษ 2000 วิกฤตน้ำท่วมในยุโรปเปิดโอกาสให้สังคมหันมาสนใจฟื้นฟูธรรมชาติแหล่งน้ำ

ข้อมูลจาก NatCatService 2006 (ศูนย์ข้อมูลภัยพิบัติธรรมชาติ ตั้งอยู่ในเมืองมิวนิค) แสดงให้เห็นว่าน้ำท่วมเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติในยุโรป แต่ความรุนแรงค่อยๆ เพิ่มขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และทวีคูณมากมายตั้งแต่ราวปี ค.ศ. 1985 ถ้าคิดเฉพาะในช่วงปี 2000-2006 สหภาพยุโรปประสบภัยน้ำท่วมรวมทั้งสิ้น 123 ครั้ง ครอบคลุมพื้นที่ถึง 4.9 ล้าน ตร.กม.หรือราวพื้นที่ประเทศไทย 10 ประเทศรวมกัน ส่งผลให้คนตาย 429 คน และต้องอพยพผู้คนถึงกว่า 5 แสนชีวิต ความสูญเสียโดยตรงเฉพาะที่คิดจากน้ำท่วมใหญ่ที่สุด 27 ครั้ง รวมเป็นเงิน 27,000 ล้านยูโร หรือกว่าล้านล้านบาท เฉลี่ย 40,000 ล้านบาทต่อท่วมใหญ่หนึ่งครั้ง

พระคุณเจ้า ตัวเลขเหล่านี้จะว่ามากก็มาก จะว่าน้อยก็น้อยมาก จนน่าตกใจเมื่อเทียบกับความสูญเสียของไทยจากน้ำท่วมปี 2554 นี้ เพียงครั้งเดียว ของเรายอดคนตายมากกว่า 500 ค่าเสียหายที่ประเมินโดยธนาคารโลกก็ปาเข้าไปถึงกว่าล้านล้านบาท ย่อยยับกันเลยทีเดียว

ความเสียหายมากมายเกินเหตุของเรามาจากการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม ตั้งนิคมอุตสาหกรรมในที่ลุ่มดินดีจากปัญหาน้ำท่วม จึงเหมาะแก่การเพาะปลูกมากกว่า เป็นต้น บวกกับระบบ (ไม่) เตือนภัยและการรับมืออย่างสับสนไร้แผน จึงยับเยินผิดธรรมดา

ย้อนกลับมาที่สหภาพยุโรป อุทกภัยซ้ำซ้อนบังคับให้ต้องหันมา

Us: อุทกภัยน้ำท่วมใน Keheisdorf ที่ไหลลงแม่น้ำโอเดอร์ – panoramio.com
Keheisdorf sluice on a tributary of the Oder. – panoramio.com

ทบทวนหาสาเหตุ และก็พบว่าผู้ร้ายอันดับหนึ่งไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศที่เหน้าฝนลงมามากมายผิดปกติ ตัวการสำคัญกลับเป็นการสร้างแนวกำแพงริมฝั่งน้ำที่ถูกขุดให้ตรง ส่งผลให้สูญเสียพื้นที่รับน้ำหลากหรือแก้มลิงริมฝั่งน้ำตามธรรมชาติไป แม่น้ำบางสายในยุโรป เช่น โอดอร์ มีการสร้างกำแพงริมฝั่งน้ำมากถึง 90 เปอร์เซ็นต์ เป็นปัญหาที่สะสมมานานเกือบทั้งศตวรรษ จากความพยายามควบคุมธรรมชาติของยุโรป ป้องกันไม่ให้น้ำท่วม มุ่งขุดลำนํ้าตรงเพื่อระบายน้ำหลากลงทะเลให้เร็วๆ แล้วยึดพื้นที่แก้มลิงเหล่านี้มาทำการเกษตรแบบห้ามน้ำท่วม มาตั้งชุมชน มาขยายเมือง มีหน้าซำยังดาดคอนกรีตริมฝั่งน้ำ ตามพื้นร่องน้ำบางสาย และตามพื้นดินทั่วไปอีกไม่น้อย ศักยภาพในการซึมซับน้ำของผืนดินก็ลดหย่อนลงไป

น้ำท่วมลุ่มภาคกลางของไทยในปี 2554 ครั้งนี้ น่าจะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพลังการซึมซับน้ำของดิน เราเห็นผืนน้ำปริมาณมหาศาลกว่าหมื่นล้านลูกบาศก์เมตรเคลื่อนตัวสู่กรุงเทพฯ แต่กลับปรากฏว่าปริมาณน้ำที่เมืองกรุงจะต้องรับมือจริงๆ มีอยู่เพียงราว 30 เปอร์เซ็นต์ของมวลน้ำทั้งหมดนั้น ส่วนหนึ่งของน้ำ 70 เปอร์เซ็นต์ที่เหลือไหลบ่าระบายไปกับแม่น้ำเจ้าพระยา ทำกิน และบางปะกง แต่เกินครึ่งซึมลงดินและเก็บกักตามหนองบึงกลางทุ่ง

ความพยายามบีบน้ำไว้ในลำแคบๆ บวมออกด้านข้างไม่ได้ ซึมซับลงดินได้น้อย จึงเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้หน้าท่วมยุโรปอย่างมากมาย กลายเป็นอุทกภัย

ชัดเจนว่าระบบการจัดการลุ่มน้ำจะต้องปรับเปลี่ยน ฝรั่งเศสพูดเหมือนกับเราว่าต้องบูรณาการกันทั้งลุ่มน้ำ แต่มันไม่ได้หมายถึงเพียงการประสานงานการเคลื่อนที่ของมวลน้ำระหว่างหน่วยงานและท้องถิ่นต่างๆ ดังที่ภาครัฐไทยพูดถึง หากเราต้องทบทวนบทบาททุกมิติของระบบน้ำ ทั้งในด้านการดำเนินงานเชิงระบบนิเวศและความต้องการโดยตรงของมนุษย์

อย่าเห็นแต่โทษของน้ำท่วม จนมุ่งแต่ลงทุนมหาศาลหาทางป้องกันน้ำไม่ให้ท่วมเพียงอย่างเดียว มันน่าสนใจกว่าที่จะหาทางลดและจัดการความเสี่ยงจากภัยน้ำท่วม เพราะหากเรามุ่งแต่ป้องกันน้ำท่วม เราจะไม่ได้รับประโยชน์อื่นๆ จากระบบนิเวศน้ำเลย และที่สำคัญ เราควรจะรู้ตัวได้แล้วว่าเราไม่มีวันเอาชนะธรรมชาติได้ แต่แนวคิดหลังเปิดโอกาสให้เรารับบริการดีๆ มากมายที่น้ำให้แก่ชีวิตบนโลก ผสมผสานกับการป้องกันภัยอันตรายในส่วนที่จำเป็น ■

.....
ดร. สรณรัชฎ์ กาญจนะวณิช เป็นเลขาธิการมูลนิธิโลกสีเขียว และนักเขียนบล็อกและคอลัมน์ที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

had been done so much in Europe contributed to the destruction of the rivers' physical properties. Ecologists and biologists have for decades pushed for the restoration of natural watercourses. There has been some success. For example, Denmark had put some bends back to their waterways. Nevertheless, this proved to be a difficult task until the flood disasters in early 2000s have prompted people to pay attention to restoration of natural water sources.

According to NatCatService 2006 (Natural Catastrophe Service in Munich), flooding is a natural phenomenon in Europe which has seen increasing severity since after World War II, first gradually, then exponentially since 1985. Between the years 2000-2006, the EU faced 123 flood disasters, covering 4.9 million square km or ten times the size of Thailand, resulting in 429 deaths and 500,000 people evacuated. Losses from 27 of the most severe floods amounted to 27 billion Euros or more than 1 trillion baht. Each flooding costs 40,000 million baht.

The numbers seem dramatically high. But it pales when compared with the loss sustained in the 2011 flood disaster in Thailand. That single disaster cost 500 lives and over 1 trillion baht according to the World Bank. It was truly a catastrophe.

The unimaginable loss stemmed from inappropriate land use. For example, industrial estates are located in the plains with fertile soil endowed with natural fertilizers from frequent flooding, making it more suitable for growing crops. Couple it with the lack of systematic warning system and confusing flood prevention plans and we have an abnormal disaster.

Looking back at the EU, the frequent flooding forced them to investigate the real cause of it. They found that the number one culprit was not climate change that brought about the unusually large volume of rainfalls. In fact, the real culprit is the walls along the rivers that had their bends straightened. This resulted in the loss of natural flood plains and retention areas along the banks. Some rivers in Europe, for instance the Oder River, have walls along 90% of their banks. It is a long-standing, century-old problem arising from attempts to control nature, prevent flooding, and force flood water to go out to sea as fast as possible. And then they turned the reclaimed plains into croplands, and established human settlements as cities expanded. They even paved concrete along the banks, on the beds of water channels, and over vast land surface, thus depriving the soil the ability to absorb water.

The 2011 flood disaster in Thailand's Central Plains should have woken us up to the importance of the power of the soil to absorb water. We had witnessed more than 10 billion cubic meters of a water mass approaching Bangkok. But the actual volume that Bangkok had to face was only 30% of the total. Of the remaining 70%, half of it seeped into the ground or was trapped in the fields with their various bodies of water while the rest flowed into Chao Phraya, Tha Chin and Bang Pakong rivers.

ชุมชนริมฟือโดเดอร์ เมือง Lebus - panoramio.com
A community in Lebus on the bank of the Oder. - panoramio.com

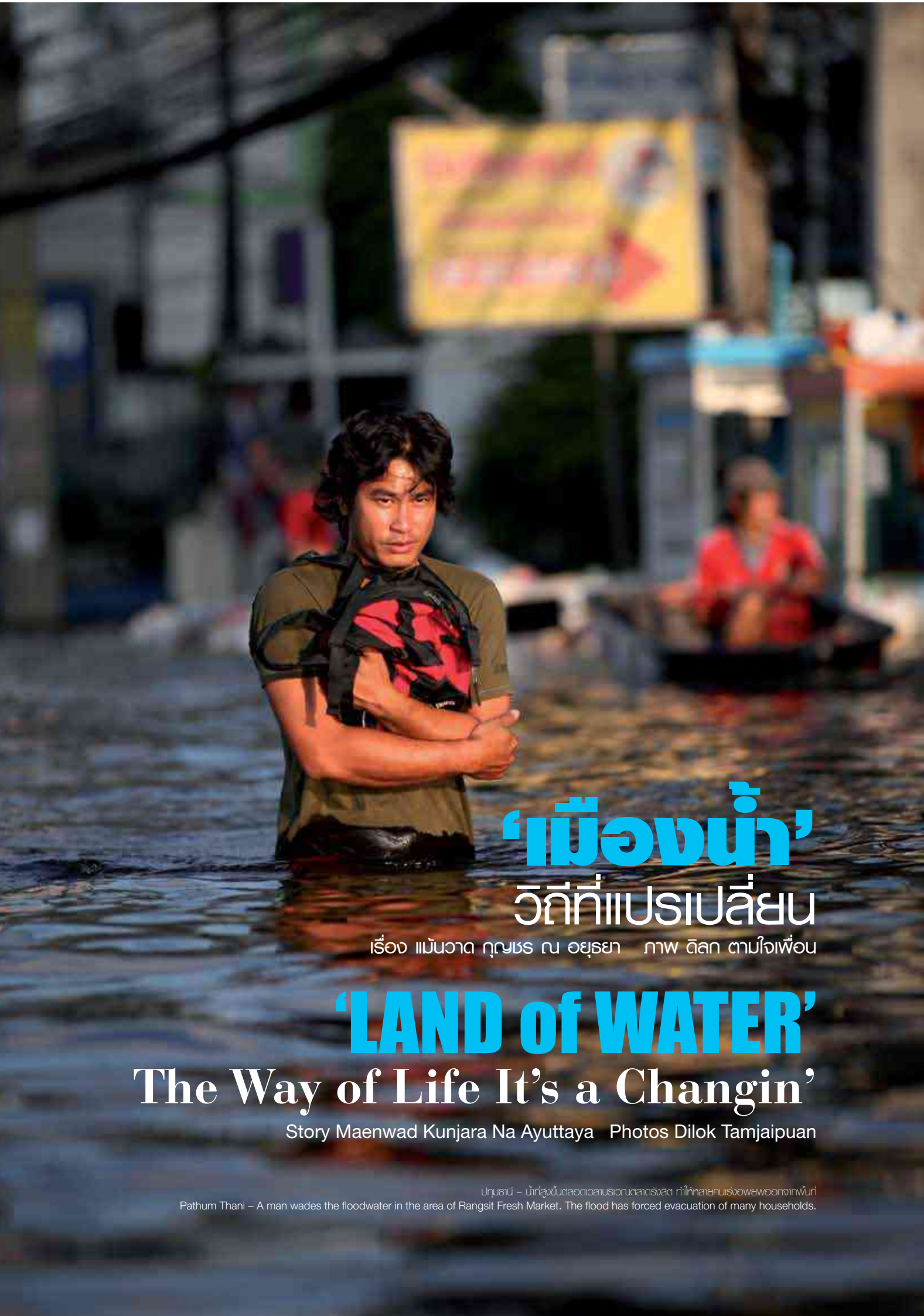
แม่น้ำโอดอร์ต้นประเทศโปแลนด์ - dieseldiaries.wordpress.com
The Oder river runs along the border of Poland. - dieseldiaries.wordpress.com

The attempt to squeeze the water into a narrow gap prevents it from swelling sideways and being absorbed into the ground. This is the main reason that caused flood disasters in Europe.

It is clear that the basin management system has to change. The Europeans say similarly that managing river basins needs an integrative approach. But this does not mean simply the coordination among various state agencies in moving the water masses as the Thai government has been talking about. Instead, we need to review all dimensions of the water system, including the functions of the ecological system and the demands of humans.

We should not focus only on the negative effects of flooding, that leads us to spend astronomical sums to prevent it. It is more interesting to find ways to reduce and manage the risks of flooding. If we focus on flood prevention only, we will not benefit from the water ecological system. More importantly, we should have learned that we cannot win over nature. Thinking about ways to reduce and manage flooding risks would give us an opportunity to take advantage of beneficial services that water provides to all lives on earth, while we ponder about means to prevent any losses from flooding. ■

Dr Saranarat Kanjanavanit is secretary general of Green World Foundation, and blogger and columnist on green living.

‘เมืองน้ำ’

วิถีที่แปรเปลี่ยน

เรื่อง แม้นवाद กุญชร ณ อยุธยา ภาพ ดิลก ตามใจเพื่อน

‘LAND of WATER’

The Way of Life It’s a Changin’

Story Maenwad Kunjara Na Ayuttaya Photos Dilok Tamjaipuan

ปทุมธานี – น้ำที่ล้นขึ้นตลอดเวลารบกวนตลาดสด ทำให้หลายคนเร่งอพยพออกจากพื้นที่
Pathum Thani – A man wades the floodwater in the area of Rangsit Fresh Market. The flood has forced evacuation of many households.

นครสวรรค์ - เชื้อดินโคลน ป้องกันน้ำท่วมที่จังหวัดนครสวรรค์ ความภูมิใจของนายกเทศมนตรีเทศบาลนครสวรรค์ ที่ลงทุนกว่าหนึ่งร้อยล้านบาท ใ้ดูดภัยก็เอาไม่อยู่ Nakhon Sawan - An earthen dyke that the mayor of Nakhon Sawan spent over 100 million baht to build eventually gives way to the flood.

ปทุมธานี - ในเรือที่บรรทุกสิ่งชีพ พืชธัญพืช สีสอนวชน แต่ไม่มีพาย เขื่อนน้ำที่ ๑๓๓ต้องลงวางน้ำล้นเรือด้วยคนลากเพื่อลากบ้านของเข Pathum Thani - A boat carrying relief bags accompanied by donors and members of the press but no oars is being pulled by a local official to houses of villagers stranded by floods.

The 2011 flood was the worst in 50 years.

Two-thirds of the country was inundated.
The damages were estimated at 200 billion baht.
The death toll reached 816.
The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) last year ranked Bangkok 7th on its list of cities most vulnerable to coastal flooding.

The crisis displaced 10 million people and submerged around 13 million rai of farmland. It was a disaster that resurrected old questions for extensive debate in Thai society.

Start with the basic question as to whether flooding is an unavoidable natural phenomenon. What are the percentages of damage attributable to acts of God and to man-made changes? How much can the crisis be attributed to the state's failure in water management and a political system that the public could not turn to in an emergency?

อุทกภัยในปี 2554 เป็นอุทกภัยที่เลวร้ายที่สุดในรอบ 50 ปี

มีพื้นที่น้ำท่วมครอบคลุมกว่า 2 ใน 3 ส่วนของประเทศ

ทำให้เกิดความเสียหายราวสองแสนล้านบาท

ทำให้มีผู้เสียชีวิต 816 ราย

ทำให้กรุงเทพฯ กลายเป็นเมืองหลวงที่เสี่ยงต่อภัยน้ำท่วมสูงเป็นอันดับ 7 ของโลก ทั้งนี้โดยการประเมินขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD) เมื่อปีที่แล้ว

วิกฤตการณ์ที่ทำให้ประชาชนนับ 10 ล้านคน กลายเป็นผู้ประสบภัย พื้นที่เกษตรเสียหายประมาณ 13 ล้านไร่ นับเป็นหายนะที่ทำให้คำถามที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาเนิ่นนานได้รับการกล่าวถึงเป็นวงกว้างอีกครั้ง

เริ่มจากคำถามดั้งเดิมว่า น้ำท่วมเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้จริงหรือ สาเหตุแห่งความเสียหายมีสัดส่วนเท่าใดที่เกิดจากภัยธรรมชาติ เท่าใดที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้วยน้ำมือมนุษย์ หรือแค่ไหนที่เกิดจากความล้มเหลวในการบริหารจัดการน้ำของรัฐ และระบบการเมืองที่ไม่สามารถเป็นที่พึ่งพาของประชาชนได้ในยามคับขัน

และอนาคตประเทศไทยจะต้องเจอวิกฤตอุทกภัยซ้ำรอยเช่นนี้ไปตลอดหรือไม่...

อย่างไรก็ตาม โครงสร้างการแก้ปัญหาลงน้ำลดจากหน่วยงานที่รับผิดชอบต่างๆ สะท้อนถึงอุปสรรคและความยากลำบากในการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ และยิ่งห่างไกลเกินกว่าจะจับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรม

Will Thailand repeatedly suffer other floods on this scale?

The post-flood problem-solving structure of responsible agencies shows obstacles and difficulties in systemic water management and is far from being concrete.

Nevertheless, the devastating floods forged a collective social acceptance that lessons should be reviewed and drawn from a survey of actual successes and failures. If society together can learn systematically, the body of knowledge on floodwater management can be formed and the severity of or losses from future flooding can be mitigated.

Lastly, any collective look into the future, lessons drawn and problems solved today may give Thailand an answer and a way-out from this cyclical problem. They may also help avert conflicts in water management, concerning both flood and drought that increase in severity and recur yearly.

กาญจนาภิเษก - ยานที่นำของ ไปซื้อของนอกเขตเมืองเพื่อทำบุญในเขตเมือง
Pathum Thani – Floods making regular alms-taking rounds impossible, two monks go by a small boat to a major market to obtain food and necessities for fellow monks.

แต่มหาอุทกภัยในครั้งนี้ด้านหนึ่งก็ทำให้เกิดข้อตระหนักร่วมกันของสังคม คือ น่าจะมีการทบทวน ถอดบทเรียน สำรองผลสำเร็จและข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากภัยที่ประสบจริง เพราะหากสังคมสามารถเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ก็จะเป็นการช่วยสร้างองค์ความรู้ในเรื่องการจัดการน้ำท่วม เพื่อลดทอนความรุนแรง หรือไม่ให้เกิดความสูญเสียกันอีกในอนาคต

และท้ายที่สุดของการมองไปข้างหน้า การเรียนรู้และแก้ไขในวันนี้น่าจะรวมกันอาจจะทำให้สังคมไทยพบคำตอบ และหาทางหลุดพ้นจากวังวนปัญหาและความขัดแย้งจากการบริหารจัดการน้ำ ทั้งน้ำท่วม และฝนแล้ง ซึ่งกำลังขยายความรุนแรงและเพิ่มความซ้ำซากขึ้นทุกปีก็ได้

รากเหง้าของปัญหา

มีสถิติที่อ้างอิงกันอย่างแพร่หลายว่า ประเทศไทยต้องสูญเสียเงินมากกว่าปีละ 80,000-90,000 ล้านบาท เพื่อฟื้นฟูประเทศหลังน้ำท่วม ย้อนกลับไปดูประเทศไทยในอดีต โดยเฉพาะในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างเคยประสบอุทกภัยครั้งรุนแรงหลายครั้ง เท่าที่มีการบันทึกข้อมูลพบว่า เหตุการณ์น้ำท่วมเมื่อปี 2485 (สมัยรัชกาลที่ 7) มีระดับน้ำท่วมสูงสุดโดยวัดระดับที่สะพานพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ 2.3 เมตร รทก. (รทก. หมายถึง วัดจากระดับน้ำทะเลปานกลาง) ในขณะนั้นยังไม่มีมีการสร้างอ่างเก็บน้ำต่างๆ เช่น เขื่อนภูมิพล (พ.ศ.2507) และเขื่อนสิริกิติ์ (พ.ศ.2514)

แต่ภายหลังมีการสร้างเขื่อนในพื้นที่ต้นน้ำแล้วก็มีเหตุการณ์น้ำท่วมครั้งสำคัญตามมาอีกหลายครั้ง ได้แก่ ในปี 2521, 2523, และปี 2526 ซึ่งมีปริมาณน้ำมากกว่าปีอื่นๆ ทำให้มีน้ำท่วมขังเป็นบริเวณกว้าง โดยจากข้อมูลของสำนักอุทกวิทยาและบริหารน้ำ กรมชลประทาน ระดับน้ำที่สะพานพุทธฯ วัดได้ประมาณ 2.13 และ 2.25 เมตร รทก.

ในช่วง 20 ปี ตั้งแต่ ปี 2532-2553 ประเทศไทยยังคงได้รับความเสียหายจากภัยน้ำท่วมเป็นมูลค่ารวม 1.3 แสนล้านบาท ปีที่ได้รับความเสียหายมากที่สุดคือปี 2538 มูลค่า 72,000 ล้านบาท รองลงมา ปี 2553 มูลค่า 16,338 ล้านบาท ปี 2545 มูลค่า 13,385 ล้าน

บาท ปี 2532 มูลค่า 11,739 ล้านบาท และปี 2543 มูลค่า 10,032 ล้านบาท และ ส่วนจำนวนความถี่ของการเกิดอุทกภัยสูงสุด คือ ปี 2546 เกิดอุทกภัยทั้งสิ้น 17 ครั้ง และปี 2544 มีอุทกภัย 14 ครั้ง ครอบคลุม 60 จังหวัด

จากการรวบรวมข้อมูลของศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณภาคเหนือตอนล่างและภาคกลาง ต้องเผชิญกับอุทกภัยที่รุนแรงในหลายจังหวัด โดยจังหวัดสุโขทัย อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ พิจิตร และนครสวรรค์ กลายเป็นกลุ่มจังหวัดที่เกิดอุทกภัยซ้ำซากเป็นประจำ และมีปัญหาน้ำท่วมขังต่อเนื่อง 8-10 ครั้งในรอบ 10 ปี ขณะที่ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา และสุพรรณบุรี เป็นกลุ่มจังหวัดที่เผชิญกับภัยน้ำท่วมซ้ำซาก ไม่เกิน 3 ครั้งในรอบ 10 ปี

ที่น่าสังเกตคือในกลุ่มจังหวัดข้างต้นเหล่านี้ รวมถึงจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออก ตะวันตก และภาคใต้ ยังมีการทำลายสถิติน้ำท่วมซ้ำซากและกินระยะเวลาในการท่วมยาวนานขึ้นทุกขณะ

กล่าวถึงอุทกภัยในปีที่ผ่านมา หน่วยงานภาครัฐประเมินในเบื้องต้นว่าความเสียหายอาจมีมูลค่าถึง 4-5 แสนล้านบาท ในขณะที่ธนาคารโลกประเมินความเสียหาย ซึ่งรวมถึงการสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจในอนาคต ไม่ต่ำกว่า 1.4 ล้านล้านบาท

ในระยะเวลาที่ผ่านมาเหตุการณ์เหล่านี้กลายเป็นภาพสะท้อนใจที่ได้เห็นกันซ้ำแล้วซ้ำเล่าแทบทุกปี จะมีที่แตกต่างออกไปที่ไม่ปรากฏในสถิติอันเป็นข้อมูลสาธารณะ คือบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสายหลักในจังหวัดต่างๆ จะถูกน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี รวมถึงความแตกต่างจากระดับน้ำที่เกินจะคาดเดาในแต่ละปี กับความเสียหายรุนแรงที่แผ่ขยายพื้นที่มากขึ้นทุกหย่อมหญ้า

แต่ความแตกต่างของน้ำท่วมที่ผ่านมากับปีอื่นๆ หลังน้ำทะเลลึกเข้าท่วมกรุงเทพฯ ข้อมูล บทวิเคราะห์หมากม้ายที่มักไม่ค่อยมีการเผยแพร่ค่อยๆ หลังไหลมาพร้อมๆ กับน้ำ

ข้าราชการ นักวิชาการ และนักอนุรักษ์หลากหลายสาขา ต่างวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาน้ำท่วมจากหลายแนวคิด หลายปัจจัย หลายองค์ประกอบ ซึ่งทุกองค์ประกอบล้วนมีส่วนสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงของการเกิดน้ำท่วม

น้ำฝน น้ำเหนือ น้ำทะเลหนุน

บทวิเคราะห์จากหลายสำนักชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลให้ฝนตกผิดฤดูกาลมากกว่าปกติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายเดือนในภาคเหนือตอนบนและลุ่มเจ้าพระยาตอนบน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน - ตุลาคม 2554 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยประมาณ 39% ในพื้นที่ภาคเหนือ และสูงกว่าค่าเฉลี่ยประมาณ 22% ในภาคกลาง โดยได้รับอิทธิพลจากพายุโซนร้อน 5 ลูกในปี 2554 ได้แก่ พายุโซนร้อนไหหม่า (Haima) 25 - 30 มิ.ย., นกเตน (Nock-ten) 30 ก.ค. - 3 ส.ค., ไทถาง (Haitang) 27 - 28 ก.ย., เนสาด (Nesat) 25 ก.ย. - 1 ต.ค., นาลแก (Nalgae) 30 ก.ย. - 5 ต.ค.และร่องความกดอากาศต่ำกำลังแรงที่พัดผ่านภาคเหนือ 3 ช่วง ระหว่างวันที่ 10 - 12 และ 15 - 19 ส.ค. และระหว่างวันที่ 8 - 12 ก.ย. ทำให้ปริมาณน้ำที่ไหลต่อเนื่อง ตั้งแต่ เดือน ส.ค. - กลางเดือน ต.ค. 2554 มารวมกันที่ จ.นครสวรรค์ มีปริมาณสูงสุดถึง 4,686 ลบ.ม./วินาที และมีปริมาณน้ำไหลผ่าน 36,961 ล้าน ลบ.ม. มากกว่าปี 2538 ซึ่งเป็นปีที่มีปริมาณน้ำมากที่สุด ถึง 9,890 ล้าน ลบ.ม.

พทุมธานี - บิ๊กแบ็กสร้างความเดือดร้อน
ให้กับบ้านเรือนริมทางรถไฟใกล้สถานีรถไฟ
หลักหก หลายครอบครัวจึงย้ายมาสร้าง
เพิงพักชั่วคราวบนรางรถไฟ
Pathum Thani - Many families
move to a make-shift shelter
on the railway track near
Lak Hok railway station after
prolonged flooding of their homes
exacerbated by the big bags that
officials use to prevent floodwaters
from entering Bangkok.

แม้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นประเด็นท้าทาย ที่ถูกกล่าวถึง แต่ดร.อานนท์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) ได้วิเคราะห์ว่าผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความสัมพันธ์กับอุทกภัยในครั้งนี้อย่างประมาณ 10-15% ซึ่งเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของโลก ส่วนอีก 70-80% เกิดจากภัยธรรมชาติ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นในระดับ 10-15% นี้แสดงนัยยะที่สำคัญเนื่องจากวิถีชีวิตและการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้มนุษย์ยืนอยู่ริมขอบเหวของการเปลี่ยนแปลง หากภัยพิบัติเกิดขึ้นบ่อยครั้งขึ้นรุนแรงขึ้น มนุษย์อาจจะไม่สามารถปรับตัวรับมือกับความเปลี่ยนแปลงนี้ได้ทันทั้งที

ในด้านระดับของผลกระทบที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ข้อมูลพื้นฐานที่ควรจะทราบก่อน คือ พื้นที่ลุ่มเจ้าพระยา ประกอบด้วยลุ่มน้ำ ปิง วัง ยม น่าน เจ้าพระยา สะแกกรัง ป่าสัก และท่าจีน มีพื้นที่ทั้งหมด 157,925 ตารางกิโลเมตร (ตร.กม.) มีปริมาณฝนเฉลี่ย 1,300 มิลลิเมตร/ปี และมีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย 33,132 ล้านลูกบาศก์เมตร (ล้าน ลบ.ม./ปี) พื้นที่ลุ่มน้ำตอนเหนือมีขีดความสามารถเก็บกักน้ำรวม 25,773 ล้าน ลบ.ม. ตอนกลางสามารถกักเก็บน้ำรวม 2,124 ล้าน ลบ.ม. และแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างจะมีขีดความสามารถในการรองรับการระบายน้ำจากลำน้ำได้ในอัตรา 3,500 ลบ.ม./วินาที โดยไม่เอ่อล้นท่วมพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำ

แต่อุทกภัยปลายปี 2554 ปริมาณน้ำที่มีมากถึง 142% ของค่าฝนเฉลี่ย ทำให้น้ำในเขื่อนทุกเขื่อนในภาคตะวันตก ภาคกลาง โดยเฉพาะเขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ และเขื่อนภูมิพล มีน้ำเต็มอ่างจนต้องระบายน้ำลงมายังท้ายเขื่อน และไหลเข้ามาสมทบในพื้นที่ภาคกลางในปริมาณมหาศาล

เมื่อมวลน้ำจากตอนเหนือไหลลงมารวมกับปริมาณน้ำท่าสะสมในภาคกลางตอนล่างในเดือนพฤศจิกายน ทำให้มวลน้ำไหลบ่าล้นตลิ่งไปสะสมในทุ่งมากถึง 17,729 ล้าน ลบ.ม. ประกอบกับช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่น้ำทะเลหนุนสูง การระบายน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาออกสู่อ่าวไทยจึงเป็นไปได้ช้า สุดท้ายส่งผลให้เกิดน้ำท่วมครอบคลุมพื้นที่กว่า 2 ใน 3 ส่วนของประเทศ

เมื่อประชาชนนับล้านไม่สามารถหลีกเลี่ยงที่ต้องอยู่กับน้ำ ในความรู้สึกที่ท้อแท้ไปนานคือความตระหนักที่เกิดขึ้นอีกครั้งถึงถิ่นที่อยู่อาศัยในสภาพของความเป็นลุ่มน้ำที่ต้องผ่านฤดูฝน ฤดูน้ำหลากตามวงจรธรรมชาติ แต่ผลกระทบจากการเผชิญหน้ากับความวิปริตผันแปรของธรรมชาติ และความตระหนักถึงในข้างต้นนั้น ก็แลดูจะไม่สำคัญเท่ากับการหาผู้รับผิดชอบต่อภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้น ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่ามีความผิดพลาดเกิดขึ้นในการบริหารจัดการน้ำของหน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบ

“เอาอยู่” “ยันอยู่” “อยู่กับน้ำ”

การบริหารจัดการน้ำช่วงฤดูน้ำหลากอยู่ในความรับผิดชอบของคณะอนุกรรมการติดตามและวิเคราะห์แนวโน้มสถานการณ์น้ำ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมชลประทาน กรมอุตุนิยมวิทยา สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร สำนักงานการระบายน้ำ กทม. กรมอุทกศาสตร์กองทัพเรือ กรมทรัพยากรน้ำ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) และสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) และคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำบริเวณพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลตามแนวพระราชดำริ ทั้งนี้ผู้สั่งการจะต้องได้รับมติจากคณะรัฐมนตรี (ครม.) ที่รับผิดชอบในระดับนโยบายของประเทศ

awuri - หญิงสาวนั่งร้องไห้ข้างสุนัข นำดอกไม้ที่เธอซื้อมาฝากพี่ชายซึ่งนอนหลับแผลงที่ภูมิลานเพื่อส่งทุนเกษตรทางต้นน้ำ ซึ่ง ตอนนั้นฝนตกและจนอยู่(ตึก)
Lop Buri - A woman tries to hold back tears as she contemplates her future outlook after the plant pots she bought with a 300,000-baht bank loan were damaged in the flood.

อุตรดิตถ์ - ทหารเร่งสร้างสะพานเหล็กชั่วคราว ที่บ้านต้นหมูน อ.น้ำหนาว เพื่อเป็นเส้นทางเข้าไปช่วยเหลืออีกหลายหมู่บ้านที่ถูกน้ำพัดทำลาย
Uttaradit - Soldiers use heavy machinery to build a temporary bridge to replace the old one swept away by the flood at Ban Ton Khanun village in Nan Pat district. The bridge will allow help to reach many other villages.

above average precipitation in the North and approximately 22% above average precipitation in the Central Plains. Heavy rain was brought along by five tropical storms in 2011: Haima that deluged Thailand from 25-30 June, Nock-Ten from 30 July-3 August, Haitang from 27-28 September, Nesat from 25 September-1 October, and Nalgae from 30 September-5 October. Powerful monsoon troughs moved pass the North in three periods: 10-12 and 15-19 August, and 8-12 September. The continued runoff from August to the middle of October reached Nakhon Sawan at the speed of 4,686 cubic meters (cu m) per second and the volume of water flows was 36,961 million cu m, which is 9,890 million cu m higher than the 1995 volume.

Although climate change is the last factor mentioned, Dr Anond Snidwongs, director of the Geo-Informatics and Space Technology Development Agency (GISTDA), estimated that the impact of climate change correlated with this flood crisis to the tune of 10-15% and corresponded to rising global temperatures. The other 70-80% stemmed from natural disaster.

The 10-15% correlation is material now that our livelihoods and developments are on the brink of change. With disasters becoming more frequent and more severe, men might not be able to cope with this abrupt change.

With respect to impacts from natural disasters, it is important to understand fundamental information. The Chao Phraya Plain consists of Ping, Wang, Yom, Nan, Chao Phraya, Sakae Krang, Pasak and Tha Chin river basins, which cover a total area of 157,925 sq km, have an average annual precipitation of 1,300 mm and

an average annual runoff of 33,132 million cu m. The northern plains have total water storage capacity of 25,773 million cu m and the central plains' capacity is 2,124 million cu m. The lower Chao Phraya River can channel 3,500 cu m of water per second, without overflowing its banks.

The flood disaster in late 2011 followed heavy rainfall of 142% above average precipitation. All dams in the West and Central Plains, particularly the major Sirikit, Pasak Jolasid and Bhumibol dams, were full and had to discharge water. The bulk of water added to floodwaters that reached the Central Plains.

The masses of water from the North merged with cumulative runoffs in the lower Central Plains in November. River banks burst and 17,729 million cu m of water submerged farmland. High tides from the sea at that time made it slow to drain floodwaters from Chao Phraya River to the Gulf of Thailand. Over two-thirds of the country was under water.

Millions of people had to live with water. They came to realize the long forgotten fact that their residences sit on a river basin which must weather seasons of rain and high tides in accordance with nature's cycle. This recognition and the impacts from this turbulent shift in nature are not as important as pinpointing those responsible for this natural calamity. It is undeniable that responsible agencies made mistakes in water management.

**“MANAGEABLE” “IN CONTROL”
“LIVE WITH WATER”**

Water management during the high tide season is the responsibility of the Subcommittee on Water Status Analysis and Monitoring, comprising representatives from relevant agencies: the Royal Irrigation Department, Thai Meteorological Department, Hydro and Agro Informatics Institute, Bangkok Metropolitan Administration's Department of Drainage and Sewerage, Navy's Hydrographic Department, Department of Water Resources, Department of Disaster Prevention and Mitigation, Electricity Generating Authority of Thailand, Office of the Royal Development Projects Board and the

สุรจิต ชีรเวทย์ สมาชิกวุฒิสภาจากสมุทรสงคราม กล่าวว่าช่วงเกิดวิกฤตที่เกิดความสับสน และประชาชนตื่นตระหนกอย่างกว้างขวาง การทำงานประสานงานของหน่วยงานราชการต่างๆ ทั้งระดับส่วนกลางและท้องถิ่นที่เกิดความผิดพลาดขึ้นนั้นเป็นเรื่องปกติ เพราะเป็นการทำงานตามสถานการณ์ของแต่ละหน่วยงาน แต่ฝ่ายกำหนดนโยบายที่ไม่สามารถรับมือกับวิกฤตที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งเห็นได้จากการสั่งการที่ไม่ชัดเจน ไม่มีทิศทาง ทำให้แต่ละพื้นที่ต้องปกป้องเฉพาะพื้นที่ของตัวเองเท่านั้น

“ฝ่ายกำหนดนโยบายที่ต้องรับผิดชอบต่อทุกสิ่งกลับสร้างความสับสนให้สถานการณ์สาหัสขึ้น กรณีอย่างการสั่งการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ต่างๆ ใช้หลัก 2 ที่ 2 อาร บารระกำโมเดล มาประยุกต์เพื่อแก้ปัญหาภายใต้สถานการณ์น้ำท่วมที่ไม่เคยพบเคยเห็นมาก่อน ทำให้แต่ละพื้นที่ต้องหาทางปกป้องตัวเองโดยไม่มีแผนใดๆ รองรับ” สุรจิตกล่าว

“การเตรียมการไม่ดี การกำกับดูแลไม่ดี ทำให้เกิดเป็นความวุ่นวาย ทรายเป็นล้านๆ กระทบเฉพาะที่ ศปภ. (ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม) ส่งออกไป 3 ล้านกระสอบ บิ๊กแบ็กอีก 3,500 กว่าถุง สิ่งเหล่านี้มีทิศทางหรือไม่ว่าเราจะทำอะไรกันอย่างไรที่ไหน ศูนย์ประสานในระดับพื้นที่เพื่อส่งต่อความช่วยเหลือไปยังชาวบ้านไม่มี องค์กรช่วยเหลือ-จิตอาสาที่มาจากที่ต่างๆ เข้าไม่ถึง ทำให้ชาวบ้านที่ขาดน้ำขาดอาหารถูกปล่อยเกาะอย่างโดดเดี่ยว...”

ความสับสนที่เกิดขึ้นนำไปสู่การยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปในสภาฯ โดยกลุ่มส.ว. 63 คนเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2554 เพื่อให้ ครม. แถลงข้อเท็จจริงในการแก้ปัญหา น้ำท่วมที่ล้มเหลว โดยชี้ว่ารัฐบาลไม่สามารถหยุดมลน้ำไม่ให้ไหลเข้าท่วม กทม. ทำให้มีผู้ได้รับผลเดือดร้อน 3 ล้านคน รัฐบาลไม่สามารถจัดการดูแลช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดแคลนปัจจัยในการดำรงชีวิต แสดงให้เห็นถึงความผิดพลาดในการบริหารจัดการน้ำ และการเยียวยาฟื้นฟูผู้ประสบอุทกภัย โดยคาดว่าจะส่งผลให้ประเทศไทยเสียหายทางเศรษฐกิจหลายแสนล้านบาท

ในช่วงเวลานั้น รัฐบาลได้พยายามสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนว่ารัฐบาลสามารถรับมือกับวิกฤตน้ำท่วมได้ คำที่ประชาชนได้ยินได้อ่านจากสื่อก็คือ “เอาอยู่” และเมื่อน้ำมาจ่อที่ทางเหนือของกรุงเทพฯ รัฐบาลก็ยังยืนยันว่า “ยันอยู่” เมื่อน้ำไหลบ่าเข้ามาและกลายเป็นมหาอุทกภัย ประชาชนก็ถูกขอให้ปรับตัวปรับใจที่จะต้องอยู่กับน้ำท่วม และ “อยู่กับน้ำ” อย่างเข้าใจ

และดูเหมือนว่ามาตรการต่างๆ ที่ออกมาต่างก็ไม่สามารถรับมือกับมวลน้ำอันมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นการทำคันกันน้ำชั่วคราว การควบคุมการเปิด-ปิดประตูระบายน้ำ การผันน้ำ-สูบน้ำ การวางบิ๊กแบ็ก หรือกระสอบทรายขนาดยักษ์ ทั้งยังทำให้เกิดข้อพิพาทขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกันเอง มากอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

สุรจิต ชีรเวทย์
Surachit Chiravet

เจ้าหน้าที่กรมกว่า 200 นายวางกระสอบทรายบิ๊กแบ็กที่ต้นหลักาก จังหวัดปทุมธานี จนถึงหน้าถนนบนถนนเมืองระยองยาว 6 กิโลเมตร เป็นจุดสร้างความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านที่อยู่ทั้งสองด้านของคันกันน้ำนี้ — ชีรภาพร ขำภพพาน

More than 200 soldiers help lay “big bags”, giant sand bags, from tambon Lak Hok in Pathum Thani to Don Muang Airport for a distance of 6 km, which sparks conflicts between residents on both sides of this floodwall. — Chiraphan Khamphaphan

นอกจากนั้น ความพยายามให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยจำนวนมากก็ทำได้ค่อนข้างจะชุลกชุลก ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งเตือนประชาชนในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม การแจกจ่าย รวมถึงความไม่พร้อมในด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ซึ่งรวมถึงการจัดตั้งศูนย์อพยพและศูนย์พักพิง ที่ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

ผู้รับผิดชอบจากหน่วยงานราชการหลายฝ่าย ต่างก็ยอมรับข้อผิดพลาดผ่านสื่อแขนงต่างๆ โดยให้เหตุผลในเชิงขอความเห็นใจว่าไม่สามารถที่จะคาดการณ์สภาพดินฟ้าอากาศล่วงหน้าได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ทำให้การติดตาม-วิเคราะห์สถานการณ์น้ำ และการวางแผนเพื่อรับมือกับมวลน้ำที่มากผิดปกติมีข้อผิดพลาด ส่งผลให้สถานการณ์น้ำท่วมรุนแรงขึ้น

นอกจากนี้ การบริหารน้ำในเขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ และเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ก็ถูกมองว่าเป็นสาเหตุหลักอันหนึ่งที่ทำให้ น้ำท่วมรุนแรงขึ้น ทั้งนี้เพราะการบริหารจัดการน้ำในเขื่อนนั้นอาศัยสถิติและฐานข้อมูลของน้ำที่ไหลเข้าอ่างเก็บน้ำย้อนหลังเป็นเวลาหลายปี มาประมวลจัดทำเป็นเกณฑ์ควบคุมระดับน้ำในแต่ละช่วงเวลา แต่ไม่มีแผนในกรณีที่ปริมาณน้ำผิดปกติไปจากความคาดหมาย โดยเฉพาะเมื่อการไหลมาเพิ่มขึ้นหรือลดลงของน้ำตามธรรมชาติในอดีตกับปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพป่า การไหลและสะสมของตะกอน ดังนั้นการใช้ฐานข้อมูลเดิมในการวางแผนเก็บหรือปล่อยน้ำจึงเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ ประกอบกับการบริหารจัดการเขื่อนตอนบนกับการปล่อยน้ำจากทุ่งเจ้าพระยาตอนล่างขาดความสัมพันธ์กัน ก่อให้มวลน้ำที่ไหลลงสู่ด้านล่างเกินจะรับมือได้

ข้อเท็จจริงของความผิดพลาดในประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการตัดสินใจในการใช้มาตรการต่างๆ มาแก้ปัญหา น้ำท่วมในภาพรวม ยังสื่อคำถึงการแทรกแซงทางการเมือง ขาดความเป็นธรรมในการเลือกให้ใครหรือพื้นที่ไหนจะต้องรับภาระภัยพิบัติ น้ำท่วม เป็นประเด็นเก่าที่ค้างคาหลายยุคสมัย และยังไม่เห็นทิศทางที่ปัญหานี้จะถูกละวางด้วยการยอมรับจากทุกฝ่ายได้

Committee for Water Management of Greater Bangkok under Royal Directives. Any person who issues instructions must receive prior approval from the cabinet which is in charge of national policy.

Samut Songkhram Senator Surachit Chiravet said the public was confused and panicked during the crisis. It is normal that mistakes are made when government agencies of central and local levels work together. Each agency had to adapt to the situations at hand because policymakers could not handle the crisis as seen in the instructions they gave which were vague and lacked direction. Each agency had to protect its area.

“Policymakers who are supposed to be in charge fanned confusion. For example, recall the instruction given to responsible agencies to adapt the 2T-2R principle of the Bang Rakam Model in solving problems under the unprecedented floods. This caused each agency to defend its own area without any supportive plan,” said Surachit.

“Poor preparation and supervision exacerbated this fiasco. Of millions of sand bags, FROC (Flood Relief Operations Center) dispatched 3 million bags and another 3,500 big bags, without any instructions as to what should be done and where. There was no center to coordinate help on the ground to flood victims. Aid agencies and volunteers had no access to people who were stranded in their homes without food and water...”

In view of the flood chaos, 63 senators on 7 November 2011 petitioned for a general debate in Parliament so that the cabinet would give facts on their mismanagement of floods. The senators pointed out that the government was unable to contain the situations. The capital was under siege from the water and 3 million people were affected. The government failed to provide relief to flood victims, who lacked basic essentials. This reflected the government’s lapses in water management and victims’ rehabilitation, and Thailand was expected to incur tens of billions of baht in economic damages.

At that time, the government tried to shore up public confidence that it was in control of the crisis. The phrase that people repeatedly heard or read from the media was “*Aow Yue* (manageable).” As a large quantity of water approached the north of Bangkok, the government maintained that the government was “in control.” When the government lost the battle to protect Bangkok, the public was asked to adapt themselves to “live with water.”

Seemingly, the variety of measures – such as temporary flood barriers, control of the opening or closing of sluice gates, the diversion or pumping of floodwaters, the placing of big bags or giant sand bags – not only failed to resist the onslaught of masses of water, but also fanned conflicts between government agencies and the public, or among the public to an unprecedented scale. Moreover, the attempts to assist the large number of victims hit obstacles, from flood warnings in risk areas, to evacuation announcements. This included unpreparedness to help victims, for example the establishment of evacua-

กรุงเทพฯ - เสื้อผ้าที่ประชาชนนำมาบริจาคที่ ส.พหลโยธิน วางเรียงรายบนดาดฟ้าของสถานี เพื่อตากให้แห้งหลังจากที่สถานีถูกน้ำท่วม ก่อนนำไปบริจาคให้กับผู้ประสบภัยต่อไป
Bangkok – Donated clothes are laid out to dry on the roof top of Phahon Yothin Police Station. They became wet after the police station was flooded. Once dry, they were distributed to flood victims.

tion centers and shelters, which stemmed from lack of management experience.

Many responsible persons in government agencies admitted their failures through the media. They sought public understanding that they were unable to accurately predict the weather conditions, resulting in mistakes in water status analysis and monitoring and mishandling of the abnormal volume of water. The crisis worsened, as a result.

The management of the Bhumibol, Sirikit and Pasak Jolasid dams was seen as a main cause of the marked escalation in floods. Dam water level management is typically based on years of inflow statistics and database which are compiled to map out proper water levels for different periods. There is no contingency plan for an unexpected surge in water volume. The increases or decreases of natural inflows have changed sharply from past records due to changes in forest conditions and sediment flow and accumulation. Mistakes occurred as such database was used in determining the amount of water to be held or discharged. Moreover, the management of upstream dams does not correspond with the release of water from the lower Chao Phraya Plains. A massive amount of discharges got out of control.

The truth of flawed decisions on overall flood-control measures lay in political interventions and unfair discrimination as to which persons or areas should carry the load of the disaster. This is an old issue which has lingered through several governments and there seems to be no direction as to how the problem can be solved in a way acceptable to all concerned parties.

These frustrating problems took a new twist when 1,047 flood victims in January this year brought a case before the Central Administrative Court, demanding the

กรุงเทพมหานคร - สนามบินดอนเมือง ซึ่งถูกจัดเป็นศูนย์พักพิงผู้ประสบภัย กลายเป็นพื้นที่รับน้ำทันทีที่รัฐบาลไม่สามารถกั้นน้ำไว้ได้ — ภาพเพื่อเตือนภัยน้ำท่วมของกรุงเทพฯ
 Bangkok – Don Muang Airport, which was designated a relief center, becomes inundated, a clear sign that the government's attempt to stem the flood has failed. — Photo courtesy of The Bangkok Post

วันนี้ภาพสะท้อนของปัญหาที่น่าคับข้องใจเหล่านั้นกำลังจะเปลี่ยนโฉมหน้า เมื่อผู้ประสบภัยกว่า 1,047 ราย รวมตัวกันฟ้องร้องต่อศาลปกครองกลางเมื่อเดือนม.ค. ปีนี้ เพื่อเรียกค่าเสียหายจากรัฐบาลที่บริหารจัดการน้ำผิดพลาด ไม่แจ้งข้อมูลปริมาณน้ำที่ถูกต้องและชัดเจน จนสร้างความเดือดร้อนและเสียหายแก่ประชาชนจำนวนมาก นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทยที่มีการฟ้องร้องค่าเสียหายจากรัฐในกรณีความเสียหายที่เกิดจากน้ำท่วม

แผนยุทธศาสตร์การจัดการน้ำใน 25 กลุ่มน้ำ

หลังวิกฤตเริ่มคลี่คลาย คณะอนุกรรมการวางระบบบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน เปิดแผนยุทธศาสตร์ในการจัดการน้ำท่วมเชิงบูรณาการอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา (ปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง ป่าสัก ท่าจีน และเจ้าพระยา) เพื่อเสนอคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) พิจารณาในแผนฯ ดังกล่าวระบุถึงสาเหตุของน้ำท่วมที่สามารถสรุปเป็นประเด็นได้สามด้านด้วยกัน

ด้านแรก คือ สาเหตุที่เกิดจากธรรมชาติจากฝนตกมากกว่าปกติ

ด้านที่สอง คือ ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศที่เกิดขึ้นและสะสมมานาน จากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ การเปลี่ยนพื้นที่เกษตรกรรมเป็นเขตอุตสาหกรรมและหมู่บ้านจัดสรร รวมถึงการบุกรุกพื้นที่ต้นน้ำแม่ น้ำ คูคลองตามธรรมชาติ พื้นที่ชุ่มน้ำและแหล่งน้ำ ทำให้พื้นที่รองรับน้ำท่วมตามธรรมชาติ หรือ แก้มลิง ซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมีไม่เพียงพอที่จะรองรับปริมาณน้ำจำนวนมาก

ด้านที่สาม คือ การบริหารจัดการน้ำที่ขาดประสิทธิภาพ ทั้งในภาพรวม และระดับท้องถิ่น โดยรายละเอียดกล่าวถึง การบริหารน้ำที่ไม่สมดุลไม่เหมาะสม ในเขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ และเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ การบริหารจัดการของหน่วยงานฯ ในการผันน้ำและกระจายน้ำที่ไม่สมดุลหรือไม่เหมาะสม ทั้งในเชิงพื้นที่และช่วงเวลาที่มีจำกัด ขาดเอกภาพระหว่างจังหวัด อบต. ชุมชนเมือง นิคมอุตสาหกรรม และเขตเศรษฐกิจของ กทม. และปริมณฑล

ไม่มีการจัดการลุ่มน้ำเชิงบูรณาการในระดับลุ่มน้ำย่อยของกลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก เพื่อหน่วยงาน-เก็บน้ำที่สามารถใช้ได้ ทั้งการลดความเสี่ยงจากน้ำท่วมและเก็บไว้ใช้ในช่วงหน้าแล้ง

ไม่มีการบูรณาการของการทำงานและข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ จัดทำแบบจำลองและกำหนดทางเลือกต่างๆ ในเชิงพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจที่ทันต่อเหตุการณ์ ไม่มีระบบการสื่อสาร การให้ข้อมูลแบบจำลองเชิงพื้นที่ในการเตือนภัยที่เป็นที่เชื่อมั่นต่อสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจให้ตระหนักแทนการตื่นตระหนก ไม่มีกฎหมายในการบังคับใช้ที่เหมาะสมทั้งระบบลุ่มน้ำ ทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น ไม่มีโครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเก็บกักน้ำช่วงน้ำหลากอย่างเพียงพอ และไม่สามารถรองรับปริมาณน้ำหลากปริมาณมากกว่าค่าปกติได้

คันกันน้ำ ถนนชลประทาน ประตูระบายน้ำ และคลองส่งน้ำ ซึ่งเป็นโครงสร้างในการจัดการน้ำ เกิดปัญหาความทรุดโทรมและการบุกรุกของชุมชน ส่วนคันกันน้ำท่วมที่มีอยู่เดิมและคันที่ทำขึ้นใหม่ช่วงที่เกิดน้ำท่วมขาดความต่อเนื่องและประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ตลอด 50 ปีที่ผ่านมา เครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการน้ำ อาทิ

ชัยนาท - เมื่อน้ำที่ล้นเจ้าพระยา ทรุดค้ำขายที่ตลาดชัยนาท ในอ.เมือง เขตประจักษ์ศิลปาคม
Chai Nat - A shopkeeper finds herself idle after the flood hits the main Chai Nat market in Muang district and halts all trade there.

government be liable for damages for the mismanagement of floodwaters and nondisclosure of accurate and clear information on the volume of water, thereby causing distress and damage to many people. This was the first time in Thai history that the government was taken to court for monetary damages resulting from flood control failures.

WATER MANAGEMENT SCHEME FOR 25 RIVER BASINS

After the crisis receded, a subcommittee on sustainable solutions to water resources management unveiled and proposed a strategic plan for sustainable and holistic flood management in the Chao Phraya river basin (Ping, Wang, Yom, Nan, Sakae Krang, Pasak, Tha Chin and Chao Phraya) to the Strategic Committee for Water Resources Management for consideration.

The scheme identifies three causes of floods.

Firstly, there was a natural cause due to the abnormally high rainfall.

Secondly, there had been prolonged and accumulated environmental and ecosystem degradation, which resulted from changes in land utilization, decline in forest areas, conversion of agricultural areas to industrial zones and real estate projects, and encroachment of water sources, rivers, natural canals and brooks, wetlands and ponds. The natural water retention areas (known as “Monkey Cheeks”), which are farmlands, were not enough to store the massive volume of water.

Thirdly, there was ineffective water management, overall and at local level. The subcommittee cited inappropriate management of water in the Bhumibol, Sirikit and Pasak Jolasid dams, imbalance or inappropriate management of water diversion and distribution by public agencies in terms of areas and time constraints, and lack of teamwork among provincial offices, sub-district

administration organizations, urban communities, industrial estates and Greater Bangkok’s economic zones.

There was no holistic management of sub-river basins of Ping, Wang, Yom, Nan, Sakae Krang and Pasak basins in order to retain and hold water for use in the dry season as well as reduce flood risks.

Performances and data of relevant agencies were not in sync for the purposes of analysis, model creation and determination of options for flooded areas crucial for timely decision making. Information on warning area scenarios was not communicated to and shared with the public in order to shore up their confidence and awareness, and curb panic. No proper law was implemented to govern river basins in the central, regional and local areas. No project was initiated to develop water sources which would hold water during high tide season and in case of abnormally high volume of water.

Dikes, irrigation roads, sluices and irrigation canals, which are parts of the water management structure, were degraded and had been subject to encroachment from local communities. The existing flood barriers and those erected during the crisis neither corresponded nor were effective. Over the past 50 years, water management tools, such as sluices, water control buildings and pumps, were inadequate and nonoperational during the high tide period.

In summary, the overall water management lacked unity, a single command authority and a long-term master plan, resulting in unclear, aimless and disrupted operations. The government did not provide continuous funding. The database was not systematic and up-to-date. Laws governing water resources are outdated and inconsistent with overall management operations.

With heightened awareness of possible flood problems in the future, the public far and wide has called for a complete overhaul of the water management system. The public also demands holistic flood management in order to prevent a repeat of the disaster.

Public, private and academic agencies have floated anti-flood proposals which differ in lines of thinking and aims.

350-BILLION-BAHT FLOOD CONTROL PLAN

On 27 December 2011, the cabinet passed a resolution to approve the establishment of a 350-billion-baht fund for investing in a fundamental structure for long-term holistic water management.

Many parties are closely watching the 25 river basins scheme which will draw on this budget.

The nonphysical measures under the scheme are, for example, assessment of buildings’ security and safety, irrigation, increase in capacity and efficiency of water prediction technology, application of information verification and tracking system, and dissemination of knowledge and understanding to all sectors. Several experts saw that these measures are already included in typical missions of government agencies.

ประตุระบายน้ำ อาคารบังคับน้ำ และเครื่องสูบน้ำ มีไม่เพียงพอและไม่สามารถใช้การได้ตามต้องการในช่วงเวลาน้ำหลาก

โดยสรุป การบริหารจัดการน้ำในภาพรวมที่ผ่านมายังไม่เป็นเอกภาพและไม่เมืองครที่มีอำนาจในการจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวมอย่างเบ็ดเสร็จ (Single Command Authority) การขาดแผนงานหลัก (Master Plan) ในการบริหารจัดการน้ำในระยะยาว ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำขาดทิศทางที่ชัดเจนและขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ฐานข้อมูลยังไม่เป็นระบบและไม่ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป กฎหมายด้านทรัพยากรน้ำไม่ทันสมัยและขาดเอกภาพในการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวมได้

ด้วยความตื่นตัวที่เพิ่มขึ้นอย่างมากของสังคมต่อปัญหาน้ำท่วมในอนาคต จึงเกิดเสียงเรียกร้องอย่างกว้างขวางให้มีการปฏิรูปการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบอย่างบูรณาการ รวมถึงการบริหารจัดการอุทกภัยเชิงองค์รวม เพื่อไม่ให้ น้ำท่วมกลายเป็นอุทกภัยที่สร้างความเสียหายซ้ำรอยอีก

ข้อเสนอในการแก้ปัญหาใหญ่นี้มีหลายแนวคิด หลายแนวทาง ที่นำเสนอมาจากทั้งรัฐ เอกชน และองค์กรวิชาการหลายฝ่าย

แก้ปัญหาน้ำท่วมสามแสนห้าหมื่นล้านบาท

เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2554 ครม. มีมติเห็นชอบให้จัดตั้งกองทุนวงเงิน 350,000 ล้านบาท เพื่อนำมาลงทุนในระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการในระยะยาว

ณ เวลานั้นหลายฝ่ายกำลังจับตาแผนยุทธศาสตร์ฯ 25 ลุ่มน้ำ ภายใต้งบประมาณนี้

โดยแผนฯ ได้วางมาตรการที่ไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง เช่น การตรวจสอบความมั่นคงและความปลอดภัยของอาคารชลประทาน การเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีการพยากรณ์คาดการณ์สถานการณ์น้ำ การจัดทำระบบติดตามตรวจสอบข้อมูล รวมถึงการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้ทุกภาคส่วน อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญหลายฝ่ายออกความเห็นว่าการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างในแผนฯ นี้เป็นภารกิจปกติที่หน่วยงานรับผิดชอบจะต้องทำอยู่แล้ว

ส่วนมาตรการบริหารจัดการหลายๆ อย่างยังไม่มียละเอียดเป็นรูปธรรมและมีคำถามตามมาว่าจะเกิดเป็นจริงได้เพียงไร ทั้งนี้รวมถึงการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่น้ำนอง เพื่อวางแผนการใช้ประโยชน์จากน้ำหลาก ทั้งเก็บกักใช้ในการเกษตรและประมง, การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรเพื่อลดความเสี่ยงต่อความเสียหายในช่วงน้ำหลาก, การรักษาสุขภาพการใช้ที่ดินโดยบังคับใช้ผังเมือง และการบูรณาการระดับลุ่มน้ำ เพื่อให้มีระบบแบบแผนการบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ที่กลายเป็นประเด็นถกเถียงกันมากที่สุด คือ มาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง มีหลายโครงการที่หลายฝ่ายกังวลว่าจะทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนและระบบนิเวศเป็นวงกว้าง และยิ่งทำให้ปัญหาน้ำท่วมบานปลายไปเป็นปัญหาในหลายมิติยิ่งขึ้น เช่น การสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ การทำระบบพังกั้นน้ำสองฝั่งแม่น้ำสายหลัก การผันน้ำ การทำระบบระบายน้ำสายตวนออกสู่ทะเล หรือเรียกง่าย ๆ ว่า ฟลัดเวย์ และการสร้างเขื่อนป้องกันน้ำทะเลหนุน

สิ่งที่ถูกจับตามองไม่เพียงโครงการขนาดใหญ่ แม้แต่การแก้ปัญหาด้วยการทำคันกั้นน้ำบริเวณที่เป็นพื้นที่เศรษฐกิจ การขุดลอกท้องน้ำ การขยายลำน้ำ และการขยายคลองส่งน้ำ การจัดหาพื้นที่

ลุ่มน้ำ	โครงการ	ความจุ (ล้าน ลบ.ม.)
ยม	โครงการเชื่อมแก่งเสือเต้น โครงการทางเลือก: เชื่อมแม่น้ำยมและแม่น้ำยมตอนบน ความจุ 660 ล้าน ลบ.ม.	1,175
ปิง	โครงการเชื่อมแม่แจ่ม	135
น่าน	โครงการเชื่อมน้ำเข็ก	180-500
สะแกกรัง	โครงการเชื่อมแม่จอก	250
เจ้าพระยา	โครงการพัฒนาจัดสรรพื้นที่ลุ่มต่ำให้ปืบพื้นที่แก้มลิง โดยไร้พื้นที่เกษตรลุ่มต่ำปืบพื้นที่รับน้ำของขนาดใหญ่จำนวน 12 พื้นที่	2,900
	โครงการพื้นที่รับน้ำ 2 ล้านไร่ บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ จ.นครสวรรค์ลงมาตามลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง เบื้องต้นกำหนดพื้นที่ 20 กุ่มรับน้ำ 1.15 ล้านไร่ ครอบคลุม 6 จังหวัด	36,000
	<ul style="list-style-type: none"> นครสวรรค์ 7 กุ่ม 559,289 ไร่ 2,124 ล้าน ลบ.ม. ชัยนาท 138,711 ไร่ 416 ล้าน ลบ.ม. สิงห์บุรี 2 กุ่ม 164,374 ไร่ 394 ล้าน ลบ.ม. ลพบุรี 2 กุ่ม 101,971 ไร่ 176 ล้าน ลบ.ม. อ่างทอง 2 กุ่ม 66,900 ไร่ 107 ล้าน ลบ.ม. พระนครศรีอยุธยา 6 กุ่ม 118,636 ไร่ 447 ล้าน ลบ.ม. 	

ที่มา : แผนยุทธศาสตร์ในการจัดการน้ำท่วมเชิงบูรณาการอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา

พักน้ำ เช่น พื้นที่ลุ่มต่ำน้ำนอง พื้นที่แก้มลิง และสระเก็บน้ำขนาดใหญ่ ก็มีคำถามว่าได้มีผลการประสานองค์ความรู้ทุกแขนง และได้รับการยอมรับจากประชาชนที่มีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแล้วหรือไม่

แม้แต่มาตรการใช้สิ่งก่อสร้างที่มีแผนพัฒนาโครงการและผลการศึกษารองรับไว้แต่เดิมแล้วหลายๆ โครงการ ก็มีเสียงท้วงติงจากนักวิชาการ เอ็นจีโอ และเสียงคัดค้านของประชาชนในพื้นที่มายาวนาน และแทบจะทุกโครงการก็ส่อเค้าความขัดแย้งจากประชาชนในพื้นที่ (ตามตารางข้างบน)

ในกรณีลุ่มน้ำเจ้าพระยา ยังมีโครงการผันน้ำฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณคลองชัยนาท-ป่าสัก ซึ่งเพิ่มศักยภาพผันน้ำจาก 210 ลบ.ม./วินาที เป็น 1,000 ลบ.ม./วินาที และมีแผนในปี 2555 ที่จะศึกษาโครงการผันน้ำฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณเหนือเขื่อนเจ้าพระยา เพื่อระบายลงสู่ทะเลน้ำไม่น้อยกว่า 1,000 ลบ.ม./วินาที ที่กรมชลประทานกำลังดำเนินการอยู่

สำหรับแม่น้ำท่าจีน มีโครงการขุดช่องลัดแม่น้ำท่าจีน และก่อสร้างประตุระบายน้ำควบคุม เพื่อการระบายน้ำทางฝั่งตะวันตก

นอกจากนี้กรมชลประทานและกรมทางหลวงกำลังหารื้อร่วมกันถึงแนวทางที่จะพัฒนาทางระบายน้ำร่วมกับถนนวงแหวนรอบที่ 3 เป็นการสร้างช่องทางน้ำหลากแยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทางฝั่งซ้าย (ตะวันออก) ของแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อเพิ่มช่องทางระบายน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา โดยเฉพาะพื้นที่ตั้ง จ.พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี ปทุมธานี ฉะเชิงเทรา และ กทม. ได้ประมาณ 500 ลบ.ม./วินาที

ภายใต้โครงการก่อสร้างเหล่านี้ นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมที่ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการน้ำมายาวนาน ได้ชี้ถึงปัญหาใหญ่ที่จะตามมา โดยมีประเด็นใหญ่ คือ มาตรการใช้สิ่งก่อสร้างทั้งหลายเหล่านี้เป็นการแก้ปัญหาโดยการฝืนธรรมชาติ เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศเป็นพื้นที่ลุ่มและทางน้ำผ่าน โดยบทเรียนของอุทกภัยในอดีตและที่เพิ่งผ่านไป สิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่มีอยู่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้

Many administrative measures have not been drawn up in concrete detail. They include the development of inundated areas management, planning on the use and retention of floodwaters for agriculture and fishery, modification of farmers' behavior in order to reduce risks of damages during high tide season, maintenance of land use through implementation of city plans, and integration of river basin activities. The question is whether or not such measures can be implemented.

The most controversial are the physical measures. Some projects raised many parties' concerns about wide-spread impacts on the public and ecosystem and escalation of flood problems in many dimensions. Examples include the construction of dams, reservoirs, floodwalls along main rivers, water diversion, floodways and coastal dams.

All eyes are on not only mega projects, but also on decisions to build flood barriers in economic areas, dredging and expansion of waterways, expansion of irrigation canals and acquisition of water retention sites, such as low-lying inundated areas, Monkey Cheek areas and large ponds. The question is whether the entire body of knowledge was accounted for and acceptance was sought from the public who have the right to take part in decision making.

Although project development plans were drawn up and studies were conducted for many physical measures, academics and NGOs were critical and long-term residents in the affected areas voiced opposition. Most of the projects (as listed below) are likely to face local resistance.

River basin	Project	Capacity (mil cu m)
Yom	Kaeng Suea Ten dam project Alternative projects: Yom River dam and Upper Yom River dam, with a capacity of 660 million cu m	1,175
Ping	Mae Chaem dam project	135
Nan	Nam Khek dam project	180-500
Sakae Krang	Mae Wong dam project	250
Chao Phraya	Project to develop and allocate low-lying areas into water retention sites, by turning 12 low-lying farming areas into such sites	2,900
	Project on 2-million-rai water retention areas in the Chao Phraya Plain from Nakhon Sawan down to the lower Chao Phraya Plain. Initially, 20 fields with a total area of 1.15 million rai in 6 provinces have been earmarked: • Nakhon Sawan: 7 fields, 559,289 rai, 2,124 million cu m • Chainat: 138,711 rai, 416 million cu m • Sing Buri: 2 fields, 164,374 rai, 394 million cu m • Lop Buri: 2 fields, 101,971 rai, 176 million cu m • Ang Thong: 2 fields, 66,900 rai, 107 million cu m • Ayutthaya: 6 fields, 118,636 rai, 447 million cu m	36,000

Source: Strategic Plan for Integrated and Sustainable Management of Floods in the Chao Phraya River Basin

For the Chao Phraya river basin, a project is under way to divert water from the east of the Chao Phraya River in the area of Chai Nat-Pasak Canal. The project will raise the rate of water diversion from 210 cu m per second to 1,000 cu m per second. The Royal Irrigation

Department is considering diverting water from areas to the west of the Chao Phraya River, before the river reaches the Chao Phraya Dam, into the sea at no less than 1,000 cu m per second.

For the Tha Chin River, a project is set to dig canal shortcuts from the river and build sluices in order to control discharges from the west of Bangkok.

The Royal Irrigation Department and the Department of Highways are also discussing joint development of a water drainage channel along with the third ring road. Waterways would be dug from the left (east) of the Chao Phraya River in Bang Sai district of Ayutthaya in order to be able to channel approximately 500 million cu m of water per second particularly from areas in Ayutthaya, Lop Buri, Pathum Thani, Chachoengsao and Bangkok.

Academics and environmentalists with extensive experience in water management point to major problems to follow. The main issue is the projects go against nature because most of the country's areas are lowlands and lie in the water's passage. The past and previous flood lessons prove that structures are not a true solution to prevent flooding.

EVERYBODY WANTS A FLOODWAY

The concept of floodway to speed up discharges is widely accepted. Many proposals were raised, including:

The "Water Motorway" Project was tabled by Team Group, which is a local business consultancy group specializing in water sources and energy. A 180m wide and 8m deep canal with a sluice to be located in the north of Bang Pa-in district of Ayutthaya is to have a capacity to drain runoff at the rate of 1,150 cu m per second or 100 million cu m per day. This Water Motorway will run along the third Ring Road with a canal in the middle. The project would cost about 160 billion baht.

The "Super Express Floodway" Project was proposed by Prof Dr Thanawat Jarupongsakul, head of the Unit for Disaster and Land Information Studies, Faculty of Science, Chulalongkorn University. The floodway is to run through Chai Nat-Pasak Canal, Raphiphat Canal and Phra-ong Chao Chaiyanuchit Canal, for a total length of over 200 km. The project's tag price is no less than 100 billion baht.

The "Special Drainage Ways" Project initiated by Taweejit Chandrasakha, president of the Association of Siamese Architects Under Royal Patronage. This project comprises two routes of no more than 80 kilometers long. The first route runs from Rangsit to the Gulf of Thailand and the second from Rangsit to the Tha Chin River. The drainage ways are to cut across the Chao Phraya River from the east to the west to divert runoff to farming areas.

The "Multi-Service Flood Tunnel System" Project is a brainchild of Dr Suchatvee Suwansawat, chairman of Thailand Underground and Tunneling Group, Engineering Institute of Thailand under HM the King's Patronage. The 100km long tunnel is to run along the eastern outer ring road from Ayutthaya to Samut Prakan, has a drainage network connecting with canals, such as Rangsit Canal and Raphiphat Canal and then connect with a large pond which will be used to control the volume of water diverted into the sea. The surface above the tunnel will be used as a motorway for vehicles during the dry season. The budget is estimated at 200 million baht.

ใครๆ ก็อยากได้ ฟลัดเวย์?

แนวคิดเรื่องฟลัดเวย์ เพื่อการระบายน้ำอย่างรวดเร็ว มีเสียงตอบรับค่อนข้างกว้างขวาง โดยมีารเสนอรูปแบบอยู่บ้าง ดังนี้

โครงการ “มอเตอร์เวย์น้ำ” โดยกลุ่มธุรกิจที่ปรึกษาในประเทศด้านแหล่งน้ำและพลังงาน ก็กริป เสนอให้มีการขุดคลองกว้าง 180 เมตร ลึกประมาณ 8 เมตร มีประตูควบคุมน้ำที่ตอนเหนือบริเวณบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อระบายน้ำ ในอัตรา 1,150 ลบ.ม./วินาที สามารถระบายน้ำได้ 100 ล้าน ลบ.ม./วัน มอเตอร์เวย์น้ำเส้นนี้จะสร้างคู่ขนานไปกับถนนวงแหวนรอบที่ 3 โดยมีคลองอยู่ตอนกลาง จมประมาณ 1.6 แสนล้านบาท

โครงการ “ซูเปอร์เอ็กซ์เพรสฟลัดเวย์” (Super Express Floodway) เสนอโดย ศ.ดร.ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล หัวหน้าหน่วยศึกษาพันธุวิทยาและออสโมติกเชิงพื้นที่ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทางด่วนพิศเคระบายน้ำนี้จะผ่านคลองเขื่อนป่าสัก, คลองระพีพัฒน์, คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต มีระยะทางรวมกว่า 200 กิโลเมตร จมประมาณ 600 ล้านบาท

โครงการ “ทางระบายน้ำพิเศษ” เสนอโดยนายจวิตร จันทรสาบายากลภาวนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ โครงการนี้กำหนดให้ 2 เส้นทาง ความยาวไม่เกิน 80 กม. เส้นที่ 1 รัชสิด-อ่าวไทย เส้นที่ 2 รัชสิด-แม่น้ำท่าจีน เป็นการขุดคลองเป็นแนวขวางแม่น้ำเจ้าพระยาตามทิศตะวันออกไปตะวันตก เพื่อให้ลำไหลและนำมาใช้ในพื้นที่เกษตร

โครงการ “ระบบอุโมงค์ระบายน้ำใต้ดิน” หรือ MUSTS (Multi-Service Flood Tunnel System) เสนอโดย ดร.สุเมธีร์ สุวรรณสวัสดิ์ ประธานคณะกรรมการงานก่อสร้างใต้ดินและอุโมงค์ วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ อุโมงค์นี้มีระยะทาง 100 กม. ตามแนวถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออกจาก จ.พระนครศรีอยุธยา ถึง จ.สมุทรปราการ โดยมีเครื่องย้ายระบายน้ำตามคลองต่างๆ เช่น คลองรัชสิด คลองระพีพัฒน์ ฯลฯ เชื่อมต่อกับบ่อขนาดใหญ่ เพื่อควบคุมน้ำที่จะไหลลงทะเล และขับปรับพื้นที่ด้านบนเหนือเป็นถนนมอเตอร์เวย์หรือวงแหวนใต้ดินด้วย ภายงบประมาณ 2 แสนล้านบาท

สร้างแล้วน้ำจะไม่ท่วมอีก?

มาตรการบริหารจัดการน้ำท่วมที่เน้นนำสิ่งก่อสร้าง โดยการปรับพฤติกรรมการไหลของน้ำ พยายามให้น้ำไหลไกลจากพื้นที่ที่ต้องการป้องกันมากที่สุด นำไปสู่ข้อถกเถียงว่าเป็นมาตรการพื้นฐานดั้งเดิมที่ทำมาตั้งแต่อดีต ไม่แตกต่างไปจากกรวางโครงการก่อสร้างขนาดกลางและเล็กในอดีตที่มีการทำกันมากกว่า 100 ปี แต่ก็ยังแก้ไขปัญหาทั้งน้ำท่วมและน้ำแล้งได้ไม่หมด

ข้อเรียกร้องจากหลายฝ่าย คือ การสร้างเขื่อน ฝาย พันจันน้ำหรือกำแพงต่างๆ ในปัจจุบันจำเป็นต้องมีการทบทวนว่า วิธีการเหล่านี้ยังมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

เขื่อน สิ่งก่อสร้างที่ต้องใช้วัสดุก่อสร้างในปริมาณมหาศาล และต้องการพื้นที่ขนาดใหญ่เพื่อเป็นอ่างเก็บน้ำ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม ชุมชนท้องถิ่น และแหล่งที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ รวมทั้งลักษณะภูมิประเทศเดิมที่มีอยู่ ดังนั้นตลอดมาในการสร้างเขื่อนจึงมักถูกคัดค้านว่าไม่ใช่ทางเลือกที่จำเป็น และไม่มีมูลค่าในการลงทุน

การสร้างกำแพงกั้นน้ำสูงเป็นการจำกัดขอบเขตการไหลของน้ำ ทำให้ลักษณะการไหลเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น ระดับน้ำสูงขึ้น ความเร็วและอัตราการไหลเพิ่มขึ้น ความรุนแรงของคลื่นเปลี่ยนแปลง เวลาเดินทางของน้ำเพิ่มขึ้น เมื่อเส้นทางน้ำถูกบีบ พลังของน้ำอาจจะไหลทะลักได้อย่างฉับพลัน เป็นพลังการทำลายล้างที่สูงขึ้น โดยผลเสียจะตกอยู่กับบ้านเรือนของประชาชนส่วนใหญ่ที่ไม่ได้สร้างกำแพงป้องกันตนเองไว้

การปรับปรุงสภาพลำน้ำอาจทำให้เกิดน้ำท่วมพื้นที่ริมตลิ่งและริมฝั่งแม่น้ำ ลำน้ำมีความลึกมากเกินไปอาจส่งผลเสียกับการไหลของน้ำ เพราะจะทำให้เกิดการตกตะกอนอย่างรวดเร็ว ซึ่งต้องศึกษาถึงความคุ้มค่าของระยะเวลาในการขุดลอกแต่ละครั้ง รวมทั้งการปรับปรุงสภาพลำน้ำ ยังไม่เหมาะกับลำน้ำขนาดใหญ่และลำน้ำที่ได้รับผลกระทบบกน้ำขึ้นน้ำลงด้วย

สุดท้ายที่กำลังกล่าวถึงกันมาก คือ ฟลัดเวย์ แนวคิดนี้มีการศึกษาลักษณะภูมิประเทศและเส้นทางที่เหมาะสมเพียงพอแล้วหรือไม่ จะมีการปรับสภาพพื้นที่แค่นั้นอย่างไร เพราะการสร้างทางระบายน้ำอ้อมตัวเมืองไม่สามารถสร้างได้ในทุกที่ บางแห่งมีข้อจำกัด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมมากกว่าความคุ้มค่า เพราะฟลัดเวย์สามารถระบายน้ำได้เฉพาะพื้นที่ และไม่สามารถแก้ปัญหาน้ำท่วมให้เมืองบนที่ลุ่มตอนบนได้ หรือสร้างขึ้นมาแล้วจะระบายน้ำได้จริงตามที่ออกแบบไว้หรือไม่

“การแก้ปัญหาน้ำท่วมด้วยสิ่งปลูกสร้างเป็นวิธีคิดผิดๆ ที่คนชอบคิดว่าสามารถควบคุมและเอาชนะธรรมชาติได้หมด แต่แท้จริงแล้วน้ำก็ยังคงท่วมวันยังค่ำ” ศศิน เฉลิมลาภ เลขาธิการมูลนิธิสืบนาคะเสถียร แสดงความเห็นต่อโครงการก่อสร้างต่างๆ

เขาอยากให้มีองวิธีการจัดการน้ำแบบองค์รวมด้วยความเข้าใจ โดยคนไทยจะต้องยอมรับ และทำความเข้าใจธรรมชาติของกลุ่มน้ำธรรมชาติของน้ำให้มากขึ้น และควรอยู่กับภาวะน้ำท่วมให้ได้

ศศิน กล่าวว่า ปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งทำให้รู้ว่า คนไทยไปตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยในที่ที่ไม่เหมาะสมบนพื้นที่น้ำหลากตามธรรมชาติ แต่ถ้าย้อนกลับไปดูวิถีชีวิตไทยก็จะพบว่า บรรพบุรุษของเราพยายามเลือกจะมาอยู่ในพื้นที่ที่มีน้ำท่วมเพื่อทำการเกษตร เพราะหน้าที่ของน้ำทางธรณีวิทยาเป็นตัวพาตะกอนหรือธาตุอาหารจากพื้นที่ภูเขาสูงหรือพื้นที่ป่าลงมาให้พื้นที่ราบ จนทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออกข้าวเป็นอันดับหนึ่งในโลก

น้ำหลากยังมีหน้าที่สร้างระบบนิเวศให้สมดุลทั้งระบบ ดังเช่นการปรับสภาพความสมดุลให้คู-คลอง กระบวนการน้ำท่วมเป็นการเติมน้ำใต้ดิน น้ำหลากสร้างวงจรชีวิตของปลา ตะกอนจากน้ำหลากช่วยสร้างพื้นที่งอกตามชายฝั่งทะเล ป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง และให้ระบบนิเวศทางทะเลมั่นคงขึ้น

“การเอาน้ำหลากไปทิ้งใต้ดิน ไปทิ้งอุโมงค์ แล้วออกไปที่ทะเล คุณกำลังเอาของมีค่ามหาศาลไปทิ้ง ... โลกไม่ได้มีด้านนี้ (น้ำท่วม) ด้านเดียว มันมีโลกของการเกษตร โลกของระบบนิเวศอยู่ด้วย คุณไปตัดลินที่ธรรมชาติทำขนาดนั้น ผมว่ามันบาปกรรม เพราะคุณจะทำลายพันธุ์ปลาไม่รู้กี่พันธุ์ในโลก คุณสะสมสารเคมีให้คนกินไม่รู้กี่ชาติ

“คุณคิดแต่เรื่องของเศรษฐกิจ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นตามสถิติ คือ น้ำท่วมเกิดขึ้น 10 หรือ 20 ปีครั้ง ถ้ามีการบริหารจัดการดี มันอาจจะไม่ท่วมก็ได้ เราพอจะมีตัวเลขของน้ำที่นำมาประเมินได้แล้ว แต่เพิ่มเครื่องมือบางตัว เช่น ความสามารถของระบบคูคลองที่มีอยู่เดิมใช้ให้เต็มศักยภาพ เชื่อมคลองต่างๆ ให้เป็นโครงข่าย ก็สามารถที่จะระบายน้ำลงสู่ทะเลได้อย่างมหาศาล ถ้ารู้ว่าน้ำจะท่วมก็เร่งระบายน้ำตั้งแต่เริ่มมีสัญญาณที่นครสวรรค์ บ้านช่อง เรือนชาน รู้ว่าน้ำจะท่วมก็สามารถป้องกันตัวเองได้ในระดับหนึ่ง คือ เก็บของขึ้นที่สูงทันที อย่างไรก็ตามให้ข้าวของเสียหาย หรือนิคมอุตสาหกรรมก็ป้องกันให้ดี มันก็ลดลงไปอีกที่อาจจะเหลือน้ำท่วม 50 ปีครั้งก็ได้

“ผมคิดว่าเรื่องอะไรที่มันเกิด 10 ปีครั้ง 20 ปีครั้ง

WILL FLOODWAY PREVENT FLOODS FOR GOOD?

The measures to build structures to manage water flow and spare certain areas from flood have generated arguments that they are no different from basic measures that were implemented in the past. Structures large and small were put up for over a century but floods and droughts still come.

Opponents argue that the suitability of dams, dikes, water barriers or other walls must be reviewed.

Dams and other water retention structures take up massive amount of construction materials and space and affect the ecosystem, environment, local communities and habitats of flora and fauna as well as existing landscape. To date, dams have been opposed as unnecessary and unworthy.

The construction of high levees controls water flow and subsequently increases the water level, speed, travel time and volatility of waves. If waterways are squeezed, water may overflow abruptly, which is even more destructive, possibly wrecking houses most of which do not have protection walls.

Restoration may cause waterways to spill over their banks. Deeper waterways may adversely affect water flow due to rapid sediment collection. The worthiness of the time taken to dredge waterways should be gauged. Dredging is not recommended for large streams or streams affected by high tides and ebb tides.

The widely-discussed alternative is the floodway. Have enough studies been conducted on the geographic conditions, the suitability of the route and the extent of land adjustment? The floodway which must be cut around town cannot be built in every area it has to go across. Attention should be given to limitations and impacts on communities and the environment, ahead of investment worthiness. The floodway may divert water in certain areas, but cannot prevent floods in the upper plain. Most of all, will the floodway work?

“It is wrong to fight floods with structures. Men think they can control and win over nature. But floods still strike,” said Sasin Chalermklarp, secretary general of Seub Nakhasathien Foundation.

He asked the public to keep an open mind about holistic water management. Thai people should try to accept and understand the nature of river basins and water, and be able to live with flooding.

Sasin said floods showed that Thai people settled in the wrong places, in naturally inundated areas. But our ancestors chose flooded sites for farming as water carries sediments or nutrients from high mountains or forests to low-lying areas. This has made Thailand the top exporter of rice to the world.

Overflows balance the ecosystem, such as brooks and streams. Floods refill underground aquifers and support fish life cycle. Sediments deposited by flooding help increase coastal accretion, prevent coastal erosion and sustain the coastal ecosystem.

นนทบุรี - ท่าเรือบริเวณวัดลาดปลาตุ๊ก ทางนิคมของ สนช.รถบรรทุกที่วิ่งผ่านทางคือความหวังที่ชาวบ้านใช้เพื่ออพยพออกจากพื้นที่
Nonthaburi - Large trucks like this are the only means of transportation for residents of Wat Lat Pla Duk neighborhood in Bang Bua Thong district.

“To dump runoff in tunnels and then into the sea is to dump priceless objects...The world does not have only one side (flooding), there is a world of agriculture and a world of ecosystem running in parallel. It is a sin to judge and punish nature this way. You will wipe out fish species and accumulate chemicals for the people to consume for ages.

“The spotlight is on the economy. But statistically, floods strike every decade or two. Sound management can prevent flooding. We have enough data on water for assessment. What we need is a few tools, such as the use of a canal system at its full capacity and the linking of canals into a network in order to carry massive amounts of water into the sea. If signs of looming runoffs at Nakhon Sawan had been detected, runoffs would have been channeled faster, informed households would have prepared somewhat by moving belongings to higher ground and industrial estates would have bolstered their defenses. Eventually, major floods may strike only every 50 years.

“I think there is no need to be terrified of what happens every decade or two. It might not sweep again. But this has turned into something that we think we must win. Will we stay dry forever? It depends on how men find inspirations or develop processes. After all, floods cannot be cured with unnatural projects,” Sasin said.

CAN FLOODS BE PREVENTED WITHOUT ANY CONSTRUCTION?

Measures to put up structures have raised eyebrows, while the nonphysical measures for damage prevention and disaster relief

ศสิน เฉลินสภา Sasin Chalermklarp

แล้วไปตีต้นต้นกับมันจนเกินเหตุ ผมว่าไม่ถูก เพราะมันอาจจะไม่เกิดอีกก็ได้ มันเป็นเรื่องที่เราจะเอาชนะ เราจะแข่งกันตลอดหรือ ผมว่ามันขึ้นอยู่กับว่าคนจะสร้างแรงบันดาลใจหรือสร้างกระบวนการอย่างไร ปัญหาหน้าท่วมไม่ควรแก้ด้วยโครงการที่ผิดธรรมชาติ” ศศิน กล่าว

ไม่ต้องสร้างก็แก้หน้าท่วมได้?

มาตรการใช้สิ่งก่อสร้างอาจยังสร้างความกังขา ในขณะที่มาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง ที่ประกอบไปด้วยการป้องกันความเสียหายและการบรรเทาทุกข์ มักจะถูกชะงักและมองข้าม แต่แท้จริงตามหลักวิชาการของการบริหารจัดการน้ำท่วม การใช้มาตรการทั้งสองอย่างร่วมกันจึงจะเพิ่มประสิทธิภาพในการบรรเทาภัยพิบัติที่ดียิ่งขึ้น ดังที่กล่าวถึงในข้างต้น ที่ผ่านมามีปัญหาน้ำท่วมบ่อยครั้งเกิดขึ้นจากการไม่บำรุงรักษาคลอง คลองส่งน้ำ คันกั้นน้ำท่วม ประตูระบายน้ำ อาคารบังคับน้ำ และเครื่องสูบน้ำ ให้อยู่ในสภาพใช้งานได้เต็มศักยภาพ

ขณะเดียวกัน การพยากรณ์น้ำท่วม การเตือนภัยน้ำท่วม การให้ความรู้แก่ประชาชนในการเตรียมตัวและปฏิบัติตามแผนรับมือน้ำท่วม หลังการเตือนภัย แผนรับมือและแผนอพยพ ก็ถูกวิจารณ์อย่างหนักว่าบกพร่อง ใดๆ ที่เป็นมาตรการสำคัญที่สุดในการบรรเทาภัยน้ำท่วม

ส่วนข้อเสนอจากภาคการเกษตรที่รัฐบาลอาจมองข้ามไป คือ การสนับสนุนการวิจัยพันธุ์ข้าวขึ้นน้ำ พันธุ์ข้าวทนน้ำลึก โดยต้องไม่นำไปสู่การโอนสิทธิในการใช้ประโยชน์จากพันธุ์ข้าวแก่ธุรกิจผูกขาดรายใหญ่ของประเทศ การดำเนินนโยบายหรือมาตรการการประกันภัยที่ผลทางการเกษตรเพื่อกระจายความเสี่ยง หรือการจัดการความเสี่ยงใดๆ เพื่อแก้ไขปัญหาระยะยาวอย่างเป็นระบบ ฯลฯ ซึ่งน่าจะช่วยลดความเสียหายให้เกษตรกรได้เป็นอย่างมาก

ในประเด็นใหญ่ เช่น การจัดการการใช้ที่ดินหรือการวางแผนควบคุมการใช้ที่ดิน จะเป็นการปรับปรุงแบบการใช้ที่ดินให้รองรับเหตุการณ์น้ำท่วมในบริเวณที่จะมีการพัฒนาในอนาคต มาตรการนี้ถือเป็นมาตรการที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลกว่าสามารถลดความเสียหายจากน้ำท่วมในระยะยาวได้ ปัญหาในประเด็นนี้รวมถึงการตั้งถิ่นฐานที่รุกล้ำเข้าไปในแนวทางเดินของน้ำ เช่นการถมที่สร้างบ้านจัดสรรในพื้นที่น้ำท่วมถึง, การจัดระบบคูคลอง แม่น้ำและแหล่งน้ำไม่ถูกต้อง เช่น การสร้างเขื่อนกั้นน้ำขนาดใหญ่ ทำให้มีการกักเก็บน้ำจำนวนมาก ชัดต่อธรรมชาติที่น้ำจะต้องไหลลงพื้นที่ต่ำ บางครั้งมีปัญหาในการระบายน้ำไม่ทัน, การเปลี่ยนแปลงสภาพทางน้ำ เส้นทางน้ำ หรือการบุกรุกทางน้ำ ทำให้การไหลของน้ำเร็วเกินไป, การก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างและการดำเนินวิถีชีวิตที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับระบบนิเวศของน้ำ รวมถึงระบบการผันน้ำ การกักเก็บน้ำ และการระบายน้ำที่ขาดประสิทธิภาพ

กุญแจสำคัญที่จะแก้ไขปัญหานี้มีความยากในทางปฏิบัติ นั่นคือการควบคุมบังคับใช้ผังเมือง (Zoning) และการควบคุมสิ่งปลูกสร้างและการพัฒนา ตัวอย่างเช่น มาตรการในการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างบริเวณพื้นที่น้ำท่วม ขวางทางน้ำ หรือเป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำ และชุมชนที่อยู่อาศัยบริเวณน้ำท่วม แม้แต่ในบางพื้นที่ที่มีการประเมินแล้วว่าจะได้รับความเสียหายอย่างหนักจากน้ำท่วมและไม่คุ้มค่าในการเสียค่าใช้จ่ายเพื่อฟื้นฟู แต่การรื้อถอนต้องยอมให้เกิดความสูญเสียด้านเศรษฐกิจและสังคมมหาศาลในระยะสั้น ส่วนในระยะยาว

จะให้ผลต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่คุ้มค่ากว่ามาก และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อบรรเทาทุกข์และฟื้นฟูในภายหลังเกิดภัยพิบัติในทุกครั้ง

การจัดการน้ำแบบองค์รวมเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง

การบริหารจัดการน้ำจึงเป็นปัญหาเชิงซ้อนจากปัจจัยเกี่ยวข้องมากมาย เพราะการจัดการทรัพยากรน้ำไม่ได้หมายถึงเพียงตัวน้ำ แต่หมายรวมถึงผืนดินที่เกี่ยวข้องกับน้ำ ความแปรปรวนของลมฟ้าอากาศที่ต้องพยายามพยากรณ์ให้แม่นยำ แล้วยังมีเรื่องผังเมือง การใช้ที่ดิน และทรัพยากร การก่อสร้างสาธารณูปโภค การเตือนภัย การฟื้นฟูเยียวยาผู้ประสบภัย ตลอดจนการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ ลำธาร และวัฒนธรรมชีวิตความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

หากต้องการจะเห็นการปฏิรูปการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบอย่างบูรณาการ รวมถึงการบริหารจัดการอุทกภัยเชิงองค์รวม ปัญหาน้ำจะแก้ไขไม่ได้ด้วยวิธีก่อสร้าง เขັบกั๊ก และจัดสรรน้ำเท่านั้น อีกทั้งไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยหน่วยงานของรัฐเพียงลำพัง แต่ต้องแก้ปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องไปด้วยกันอย่างเป็นระบบ

รศ.ดร.กัมปนาท ภัคติกุล คณบดีคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวว่าจุดอ่อนการบริหารจัดการน้ำในประเทศไทย คือ การแทรกแซงทางการเมือง การขาดความเข้าใจในการจัดทำแผนจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ และการบริหารน้ำทั้งระบบลุ่มน้ำ

รศ.ดร.กัมปนาท กล่าวว่าแผนยุทธศาสตร์ฯ 25 ลุ่มน้ำ ที่มีกรมฯ มาตรการสิ่งปลูกสร้างมาใช้ เกือบ 100% นั้น มีความเหมือนกันในทุกยุคทุกสมัย คือ ยังแยกส่วนเฉพาะกรม กองนั้นๆ ที่ต่างคนต่างทำ ไม่ได้สื่อถึงการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่จัดทำแผนจัดการน้ำภายในลุ่มน้ำเดียวกัน และไม่สื่อถึงการเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรน้ำกับฐานทรัพยากรอื่นๆ ในลุ่มน้ำทั้งระบบ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์ที่ดินขาดความเชื่อมโยงถึงโครงการเดิมต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนในลุ่มน้ำตั้งแต่อดีต ไม่มีการกระจายอำนาจการจัดการไปยังท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ประสบเหตุและเป็นเจ้าของพื้นที่ และไม่สื่อถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น เช่น การเพิ่มความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้น้ำ และองค์กรลุ่มน้ำ ให้ความรู้ความสามารถในการวางแผนบริหารจัดการลุ่มน้ำย่อย เพื่อเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายลุ่มน้ำขนาดใหญ่ที่มีพลังแก้ไขปัญหาน้ำที่ใหญ่ขึ้นในระดับลุ่มน้ำ

การบริหารจัดการน้ำเกี่ยวโยงกันหลายมิติ เช่น ประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในแหล่งน้ำ องค์ความรู้และวัฒนธรรมท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากรน้ำ ความเข้าใจในสภาพภูมิประเทศ ระบบนิเวศ ชุมชน การใช้ที่ดิน และทรัพยากรที่เชื่อมโยงกัน จากป่าต้นน้ำบนภูเขา ลำธาร จนถึงท้องทะเล จึงเกี่ยวโยงกับความรู้ที่หลากหลายในเชิงวิชาการ ไม่ใช่ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และโครงสร้างทางเทคนิค วิศวกรรมโดยตรงเท่านั้น ดังนั้นการ ทำงานและแก้ไขปัญหานี้แบบ

Dr. Kampanad Bhaktikul
Assoc. Prof. Dr. Kampanad Bhaktikul

กรุงเทพฯ - ตำรวจคนหนึ่งได้เฝ้ามองชาวบ้านที่ฉวยกันน้ำหรือแนวกันน้ำบริเวณถนนพหลโยธินตอนเมือง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน โดยไม่สนใจที่จะไล่ต้อน "big bag" barrier along Phahon Yothin Road in Don Muang district blamed for worsening the flood in their neighborhood

have often been neglected and overlooked. Theoretically, both measures must be employed together for greater efficiency in disaster mitigation.

Frequent flooding results from failures to maintain in full operational condition canals, irrigation canals, flood barriers, sluices, water control buildings and water pumps.

At the same time, flood predictions and warnings and public education on flood preparedness and compliance with flood response plans, flood defense plan and evacuation plan, which are forefront in flood mitigation, received harsh criticism for their failures

The government has unfortunately ignored the agricultural sector's call for backing of research into a photosensitive floating rice variety and a deep-water rice variety, without transferring the right to utilize the developed rice varieties to the country's dominant business operators. The agricultural sector also requested a policy or measure to insure agricultural produce which would diversify or manage risks. This would solve the problem in the long-term systematically and help spare farmers from substantial damages.

Most importantly, land utilization management or control will ensure that land will be developed to suit flood exposure of the areas. This measure is globally accepted for mitigating flood damages over the long term. Furthermore, the measure covers settlements that encroach on water paths (such as the construction of real estate projects on flood-prone farmlands), incorrect planning of canals, rivers and water sources (such as the construction of a large-scale reservoir which can store a massive amount of water and be inconsistent with the nature of water that must flow to low land and probably lead to overflows), change in water conditions and water ways or encroachment on waterways thereby speeding up the rate of water flow, inappropriate construction, lifestyles that are unfit for or inconsistent with water ecosystem,

and ineffective water diversion, retention and drainage systems.

The issue is how to execute zoning and control construction and development. For example, there should be measures to remove structures which are located in flooded areas, block water flow or impede water drainage as well as to relocate communities from flooded areas, even in areas evaluated as likely to be devastated by floods and where rehabilitation would not be worthwhile. But it must be accepted that the removal will incur huge economic and social losses in the short term. In the long run however, the measure is economically, socially and environmentally worthwhile and avoids repeated expenses on post-disaster relief and restoration.

WHAT CAN INTEGRATED WATER MANAGEMENT DELIVER

Water management is complicated with many factors involved. Water management extends to not only water, but also affected land, attempts to accurately predict volatile weather, zoning, utilization of land and resources, construction of public utilities, warning systems, victim rehabilitation, and maintenance of water sources, forests, streams, and culture, and the way of life of all relevant parties.

The integrated reform of water management system includes holistic flood management. Floods cannot be solved with construction, water retention, and allocation, or by public agencies alone. All relevant issues must be addressed at the same time in a systematic manner.

Assoc Prof Dr Kampanad Bhaktikul, dean of the Faculty of Environment and Resource Studies, Mahidol University, identified political intervention and the lack of understanding of the need to map out integrated water management plan and river basin-based water management as two weaknesses in water management in Thailand.

Dr Kampanad said the 25 River Basins Strategic Plan employs almost 100% construction measures. Similar to the past attempts, different government agencies have prepared their own parts of water management plan for the same river basin, but have not communicated with one another. As a result, water resources are not linked with other resources in the same river basin under the scheme. Change in land utilization does not take into account the projects implemented in the past. Management power is not granted to the locals, who are the victims and owners of the areas. The scheme leaves out local participation, failing to strengthen farmer groups, water user groups and river basin organizations, and to educate the locals on management of sub-river basins so that they can connect with the large-scale river basin network with power to solve water problems on the river basin scale.

Water management has many dimensions, such as history, settlements in watershed areas, body of local knowledge and culture in respect of management of

สหวิชาชีพในเชิงบูรณาการ ต้องการหลากหลายวิธีคิดจากทุกๆ ภาคส่วน ในการจัดการ

แต่ในความเป็นจริงจะมีความเป็นไปได้อย่างไรที่นักวิทยาศาสตร์หลายแขนง วิศวกร นักนิเวศวิทยา นักสังคมศาสตร์ นักสังคมวิทยา นักผังเมือง วิศวกรแหล่งน้ำ นักธรณีวิทยา นักกฎหมาย นักการเมือง ข้าราชการส่วนกลาง กับข้าราชการส่วนท้องถิ่น จะร่วมมือกับชาวบ้านและชุมชน ทำงานกันอย่างสอดคล้อง โดยมีประเด็นใหญ่ของการทำงานร่วมกัน

ในความเห็นของ รศ.ดร.กัมปนาท หัวใจสำคัญของการจัดการน้ำแบบองค์รวม และการแก้ไขปัญหาที่ท่วมอย่างเป็นระบบ จะกระทำได้อย่างไรต่อเมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถมองเห็นภาพรวมของการจัดการน้ำ ภาพรวมของปัญหา ต้องเข้าใจสภาพธรรมชาติของน้ำในทุกมิติ ต้องเข้าใจ

สภาพปัญหาในระดับพื้นที่เป็นอย่างดี เพราะพื้นที่แต่ละพื้นที่จะมีระบบการไหลของน้ำแตกต่างกันไป และเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นตลอดเวลา

“หลายคนไม่รู้ว่ามีคนไทยเกิดจากลุ่มน้ำ เราไม่รู้ว่ามีเราอยู่ในลุ่มน้ำอะไร ติดคลองอะไร หรือไม่รู้แม้กระทั่งว่าทิววันรอบๆ ตัวคุณใช้ทรัพยากรอะไรอยู่ ความรู้เรื่องธรรมชาติของน้ำเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้เข้าใจว่า มนุษย์จะอยู่ในระบบนิเวศของน้ำได้อย่างเหมาะสมอย่างไร และสมควรจะป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมอย่างไร การนำความรู้มาวางแผนแก้ไขปัญหาน้ำ มาแปลงเป็นนโยบาย แผน วิธีการ และกระบวนการบริหารจัดการลุ่มน้ำ จึงเป็นทางออกที่จะช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงองค์ความรู้ไปสู่การจัดการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นองค์รวมทั้งระบบได้” รศ.ดร.กัมปนาท กล่าว

ในท้ายที่สุด หากคำถามน้ำจะท่วมอีกหรือไม่ และจะจัดการอย่างไร ยังเป็นคำถามที่คนไทยอยากรู้

ซึ่งหากตั้งธงสูงส่งในเชิงปรัชญาสิ่งแวดล้อม จากอุทกภัยครั้งร้ายแรงในรอบ 50 ปี คนไทยจะกลับมายอมรับพระบารมีเขตลุ่มน้ำที่ยิ่งใหญ่ และจะมีวิถีชีวิตที่หวนกลับมาสอดคล้องกับกฎธรรมชาติแห่งลุ่มน้ำอีกครั้งได้หรือไม่

สำหรับคำถามเรื่องการจัดการน้ำท่วม คนไทยจะเลือกแก้ไขโดยการเอาชนะธรรมชาติ หรือกลับมามองโดยให้ระบบนิเวศเป็นศูนย์กลางอีกครั้งได้หรือไม่

สำหรับคำถามถึงวิถีชีวิตเหล่านี้ คนไทยคิดว่ายังมีเวลาชั่วลูกชั่วหลานเพื่อหาคำตอบอีกหรือไม่

when all related parties fully grasp the overall picture of water management and companion problems, the nature of water in all dimensions and the problems on the ground. This is because water flow system differs from area to area. They also need to understand that change can happen at any time.

“Many Thai people do not know that they are living in river basin areas. They are clueless when asked to name the river basin they are living in. What is the canal their house is adjacent to? What resources they consume daily? The knowledge of the nature of water is a key to understand how men can properly live in the ecosystem of water and how to prevent and solve flooding. The knowledge will be employed to solve water issues and formulate policies, plans, approaches and processes for river basin management. The connection of the body of knowledge will lead to systematic, holistic problem solving,” said Dr Kampanad.

In the end, Thai people still wonder whether floods will strike again and how to handle them.

If the goal is set for an environmental philosophy from the worst floods in 50 years, will Thai people revive their ancestors’ respect in the great river basin ecosystem and thereby live in harmony with the laws of river basin nature?

Will Thai people choose to fight floods by beating nature or focusing once again on the ecosystem?

To these questions about their way of life, do Thai people think they still have the luxury of time to decide?

river basin resources, understanding of geography, ecosystem, community, land use and connected resources ranging from water source forests on mountains, streams to the sea. It involves a vast array of academic knowledge, not only scientific data, technological data and engineering technology structures. The multi-disciplinary, integrated operations and problem solving require inputs and actions from all sectors.

In practice, how can scientists from various fields, engineers, ecologists, social workers, sociologists, city planners, water resource engineers, geologists, law practitioners, politicians, and central and local government officials work in harmony with villagers and communities?

Dr Kampanad believed holistic water management and systematic flood prevention can be accomplished

ไม่ผิดหรอกที่ลืมน่า เราเป็น “เมืองน้ำ”

ไม่ผิดที่คนปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่เคยใช้ชีวิตอยู่บนบ้านยกใต้ถุนสูง ไม่เคยมีเรือเอาไว้ใช้ในหน้าน้ำหลาก ไม่เคยใช้เรือสัญจรไปมาในคู-คลอง ไม่เคยดักกุ้ง ดักปลาที่มากพร้อมกับน้ำหลากในหน้าฝน ไม่เคยทำนา-ทำสวนที่ต้องพึ่งพาฟ้าฝนตามฤดูกาล

เพราะคนรุ่นใหม่มีหวังชีวิตแตกต่างกันด้วยสภาพแวดล้อม นับพันปีแห่งสังคมชานา ซึ่งสะท้อนถึงภูมิหลังของสังคมไทยที่ตั้งอยู่ในบริเวณดินดอนสามเหลี่ยมใหม่ เรือกสวนไร่นาต้องอาศัยน้ำหลากที่พัดพาตะกอนสารอาหารอันสมบูรณ์มาตามฤดูกาล วิถีชีวิตจึงสัมพันธ์อยู่กับน้ำ มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศลุ่มน้ำ ที่ราบลุ่มน้ำ ลำคลอง และท้องทุ่ง กระทั่งถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในยุค 50 ปีหลังจากที่ประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เมื่อปีพ.ศ. 2504 “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” จึงกลายเป็นคำที่คนส่วนใหญ่รับรู้ท่องจำได้ แต่แท้จริงอาจเป็นเรื่องยากที่คนสมัยนี้จะเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง เพราะวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่แทบจะถูกแยกขาดจากรากเหง้าดั้งเดิม รวมทั้งยังถูกแยกขาดจากธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมมาอย่างต่อเนื่อง

NOT WRONG to Forget that We Are Living in the “Land of Water”

Most Thai people nowadays do not live in a house on stilts, own a boat for using during the high water season, commute by boat along canals, harvest shrimps and fish that wash downstream with high tides during the rainy season, and tend paddy field or farmland that relies heavily on seasonal rainfall.

This is because the new generation lives in a completely different context.

For a thousand years, rural society mirrored the time when Thais settled in the new triangle delta. Farming depended on fertile sediments that were delivered seasonally. They coexisted with water and adjusted to the ecosystem of river basins, flooded

awuRi – แม้ทีวอนจะสร้างความเดือดร้อนให้กับเราอน แต่โตเด็กก็ไมทอน ฮังไร โททอนนี้สร้างควอนสนุกได้ใช้ครออ

Lop Buri – Floods may cause hardships to adults but they can't stop small children from having fun, even if temporarily.

นนทบุรี - บ้านทอไปโรงรถบนกับแม่น้ำคลองบางที่ตลาดน้ำวัดตะเคียน

Nonthaburi - Floods are no problem for a roasted banana vendor in her boat at Wat Takian Floating Market.

แรงเหวี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสังคมเกษตรไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ได้แสดงออกผ่านจิตวิญญาณของคนไทยอย่างชัดเจน เมื่อคนไทยในเมืองน้ำ กลายเป็นคนกลัวน้ำ

แต่ “กลัวน้ำท่วม” ก็ไม่ใช่เรื่องผิด

“ถ้าน้ำสามารถคาดการณ์ คำนวณได้อย่างตรงไปตรงมา คงไม่มีใครยกให้เป็นเพศหญิง” สุรจิต ชีรเวทย์ สมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) สมุทรสงคราม กล่าวด้วยรอยยิ้ม

ในประเทศที่คนไทยเรียกมวลน้ำท่วมก้อนใหญ่ที่พยายามหาทางแผ่ไหลจากที่สูง ผ่านทุ่งราบ ผ่านบ้านเมือง เพื่อลงสู่ทะเลว่า “น้องน้ำ”

และอาจจะเป็นครั้งแรกในรอบ 50 ปีที่คนไทยส่วนใหญ่ได้ตระหนักอย่างจริงจังถึงพลังแห่งสายน้ำ ถึงถิ่นฐานในที่ราบลุ่มแม่น้ำ ไม่ว่าจะพยายามใช้เครื่องมืออย่างไรในการเก็บ กัก กั้น ผัน เบี่ยง “น้ำ” ยังคงเต็มเปี่ยมไปด้วยพลังแห่งสายธาร ที่เชื่อมร้อยทุกชีวิตให้ขับเคลื่อนไปในวงจรธรรมชาติ

รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม นักโบราณคดีและที่ปรึกษามูลนิธิ เล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ เขียนไว้ในบทความ “การศึกษาสังคมไทยผ่าน ‘ภูมิวัฒนธรรม’” โดยกล่าวถึงสภาพนิเวศตามธรรมชาติอันประกอบด้วย แม่น้ำ ลำน้ำใหญ่น้อย หนอง บึง ซึ่งมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล

“ความเข้าใจเรื่องพลวัตของธรรมชาติแวดล้อมนั้น ทำให้ไม่มีการตัดขาดความสัมพันธ์ในระบบนิเวศจากภูเขาสูงอันเป็นต้นน้ำลำธารไปจนถึงลำห้วยสาขา แม่น้ำและแหล่งพักน้ำตามหนองบึงที่ไหลหมุนไปตามฤดูกาล การเชื่อมโยงของระบบนิเวศเหล่านี้ทำให้เกิดความสมดุลและรักษาคุณภาพของระบบนิเวศอันหลากหลายที่มีไขมีเพียง ‘น้ำ’ หรือ ‘ปลา’ แต่คือสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติรวมทั้งมนุษย์ด้วย

ผู้คนในสมัยโบราณมักจะมีความคิดและความเชื่อที่ว่า แผ่นดินป่าเขา แม่น้ำ หนองบึง และลำห้วย ในภูมิประเทศที่เป็นภูมิวัฒนธรรมของคนภายใน คือสมบัติของอำนาจเหนือธรรมชาติในจักรวาล ผู้คนคือผู้อยู่อาศัย หาได้เป็นเจ้าของอย่างแท้จริง การแบ่งแยกส่วนหนึ่ง

ส่วนใดเอาไปเป็นสมบัติส่วนตัวหรือเพื่อกิจการอื่นๆ ที่ผิดธรรมชาติ คือการละเมิด ผิดต่อสังคมและผู้คนที่อยู่ร่วมกัน และไม่มีสิ่งใดจะดูแลได้ดีไปกว่าความอบอุ่นใจนี้ให้แก่การดูแลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ

พื้นฐานของมนุษย์ในระบบดั้งเดิมนั้นเห็นว่าพื้นที่สาธารณะเป็นของส่วนรวม แต่มนุษย์ก็เริ่มสร้างความเชื่อใหม่ๆ เพื่อทำให้อำนาจศักดิ์สิทธิ์ในการควบคุมการอยู่ร่วมกันมาเมื่อไม่กี่ร้อยปีมานี้ ซึ่งปรากฏในช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรมทางฝ่ายตะวันตก ที่มีความคิดควบคุมธรรมชาติและมนุษย์ด้วยกันเอง ไปจนถึงปรากฏการณ์ในยุคอาณานิคมและโลกาภิวัตน์ตามลำดับ ในขณะที่พื้นที่ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นต่างๆ อีกจำนวนมากไม่ได้เชื่อเช่นเดียวกัน จึงเกิดความลักลั่นขัดแย้งของความเชื่อดั้งเดิม ที่ยอมต่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์และปรับตัวต่อโลก กับความเชื่อที่ต้องการควบคุมและเชื่อว่ามนุษย์สามารถควบคุมโลกโดยตัดขาดมิติความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติออกไป

การพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งมองอดีตอย่างหยุดนิ่งและเน้นแต่เรื่องปัจจุบัน อาจไม่ใช่ความเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การล่มสลายของสังคมท้องถิ่น เท่ากับขาดเสียซึ่งมิติในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อม และอำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ซึ่งเคยประดับประดองสังคมมนุษย์มาทุกยุคทุกสมัย”

ลูกแม่น้ำ ลูกทุ่ง ลูกกรุง

คนไทยตั้งรกรากอยู่ในเขตมรสุม ไม่ขาดแคลนน้ำ ด้วยลักษณะทางกายภาพและสภาพภูมิประเทศซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ ภูมิประเทศตอนบนจากยอดเขาต้นน้ำลำธาร มาสู่ที่ลาดชันอุทัยธานี ลงมาสู่ทุ่งลาด ในวัฒนธรรมท้องทุ่งของภาคกลาง แหล่งกำเนิดวัฒนธรรมข้าวเคล้าเพลงลูกทุ่ง

แม้ความรู้พื้นฐานเหล่านี้จะถูกบรรจุไว้ในบทเรียนที่เด็กไทยต้องผ่านหูผ่านตาโดยตลอด แต่ภาพของชาวบ้านที่ยังเรียกตัวเองว่า “ลูกทุ่ง” ในหน้าน้ำแห้ง หรือ “ลูกแม่น้ำ” ที่อยู่ริมตลิ่ง กลับเป็นผู้มีภูมิปัญญา มีสติ มีความเคยชินในการรับมือกับน้ำท่วมได้ถนัด และ

นนทบุรี - น้ำท่วมบางบัวทองครั้งนี้น้ำเร็วและสูงมาก คนอพยพจึงกลายเป็นเปลลอยน้ำให้กับลูกน้อยสำหรับคนพ่อที่ต้องเขย่งลูกออกจากบ้าน
 Nonthaburi - The flood arrives in Bang Bua Thong fast and furious. This cement mixer pan thus becomes a floating cradle for the man's baby during the evacuation of his flooded home.

plains, canals and fields. Thai society became a large-scale industrial society in the course of 50 years following the launch of the First National Economic and Development Plan in 1961.

“In the water, there is fish, in the fields, there is rice,” a famous line from an ancient inscription, became one that most people knew by heart. But the line is hard for the current generation to understand because most of them have been torn from their roots, and separated from nature and the environment.

The shift from farming society to industrial society is reflected in the Thai consciousness when people born in the Venice of the East are fearful of water.

But there is nothing wrong about “fear of floods.”

“If water could be accurately predicted and calculated, it would not have a feminine gender,” said Surachit Chiravet, senator from Samut Songkhram province, with a grin.

What may be a national smile is that amidst the flood crisis Thais called the surging masses of water that fanned from high grounds to lowlands and smashed through cities in order to make way to the sea as “Nong Nam (literally meaning little sister water).”

This was probably the first time in 50 years that most Thais recognized the force of waters in the low-lying river basin. Regardless of tools employed to store, dam up, prevent, redirect or divert Nong Nam, “water” was so powerful that it linked and drove every life under the cycle of nature.

Prof Srisak Vallibhotama, anthropologist and advisory to the Lek-Prapai Viriyapan Foundation, wrote in his article titled “Study of Thai Society through ‘Cultural Landscape’” that natural ecological conditions, which comprise rivers, streams large and small, swamps and lagoons, move and change from season to season.

“The dynamism of nature and the environment means an uninterrupted relationship from season to sea-

son of the ecosystem, which ranges from water sources to river branches, rivers and other catchment sites, such as swamps and lagoons. Seasonal flows and linkages of the ecosystem strike a balance and maintain biodiversity quality of not only ‘water’ or ‘fish’ but also other living things, including humans.

“People in the past thought and believed that land, forests, rivers, swamps, dams and streams in the landscape, which also serve as the cultural landscape of the residents, were the property of the supernatural in the Universe. Men lived in and on them, but did not own them. The breaking down of nature into parts for personal possession or for other businesses is unnatural and a violation or a breach of society and the general public. Nothing can do a better job of guardianship than the holy, supernatural spirit.

“Fundamentally, men in the original system viewed that public areas were for the public. Only hundreds of years ago, men came up with new beliefs in a move to challenge divine control over coexistence. During the Industrial Revolution, the West thought of controlling nature and men. This led to the colonial and globalization eras. At the same time, local cultures did not share the same beliefs. The former belief in surrendering to the holy spirits and adjusting to the earth came into conflict with the new belief that men are capable of controlling the earth by shunning away from any relationship with the supernatural.

“The economic, political and cultural developments that view the past as a standstill and focus only on the present might not contribute to the fall of local society as much as the lack of understanding of man’s relationship with the environment and the holy spirits that have been the pillars of human society for ages.”

CHILDREN OF RIVERS, FIELDS AND CITIES

Thai people settled in a monsoon zone with abundant water supply. The physical and geographic conditions of river basins range from mountaintops which are water sources to the sloping areas of Uthai Thani province down to the low-lying areas. The farming culture of the Central Region gave rise to the culture of rice and country music.

The fundamental knowledge is included in textbooks for all Thai children. But only villagers who call themselves “field men” in the dry season and “river men” along river banks make good use of such knowledge, stay calm and get used to handling floodwaters that occupy the ground floor of their elevated homes and moving their belongings above water. All fruit and other types of trees planted for consumption and sale are well picked for coexistence with water. For example, bamboo bushes serve as a barrier to slow down natural water flows. In the time of floods, bamboo wood is used as poles, beams, floors, rafts, and strips to support, tie up, plunge down or prop up belongings above water. If damaged, the belongings can be restored.

The high tide season is indeed a season of joy and

เพชรบุรี - ประเพณีแข่งเรืออยู่กับเมืองน้ำอย่างประเทศไทยมานาน ในแม่น้ำเพชรบุรีสายน้ำไม่กว้างนัก ideoad 500 เมตรของการแข่งขัน แข่งกันต้องกัดท้ายไม่ให้เรือชนสะพานที่มีถึงสามสะพาน สนุกแข่งนี่จึงเป็นสนามประชันอย่างแท้จริง Phetburi - Rowing competition is a long tradition for the "land of water" like Thailand. The Phet Buri River presents competitors a particularly tough challenge as they have to steer around the pillars of three bridges along the 500m course to get to the finish line.

การย้ายของขึ้นที่สูงหนีน้ำ ผลหมากรากไม้ที่ปลูกไว้เก็บกิน ค้าขาย ล้วนแล้วแต่เลือกสรรคมาอย่างดีแล้วว่าจะสามารถอยู่กับน้ำ เช่น กอไผ่ ที่ปลูก นอกจากจะเป็นแนวรั้วลดทอนกระแสน้ำตามธรรมชาติ เวลา น้ำท่วมสามารถตัดมาทำหลัก เสาคาน พื้น ต่อแพ จักตอก สำหรับ หนุ่น-ค้า-ผูก-ปัก-ย่น ข้าวของให้พ้นจากระดับน้ำ ข้าวของไม่ทัน เสียหาย หรือเสียหายก็ซ่อมแซมขึ้นมาใหม่ได้

หน้าน้ำจึงเป็นเทศกาลแห่งความสุขในการหาผัก หากุ้ง-หอย-ปู-ปลา ทุกมื้อมีอาหารโอชะที่กินกันอิมหมีที่มันมากเสียว่าตอนน้ำเป็นปกติ ที่เหลือยังทำแห้ง ทำเค็ม ทำร้าเก็บไว้กินได้ตลอดทั้งปี หลังน้ำลดเริ่มหว่านไถท้องทุ่งที่เพิ่งได้รับตะกอนธาตุอาหารสมบูรณ์ที่มากับ น้ำหลากให้เป็นท้องนา เพื่อรอเก็บเกี่ยวในฤดูถัดไป

วิถีชีวิตท้องถิ่นแบบนี้ยังคงเวียนว่ายอยู่ในสังคมชนบท แต่กลับ มีความแตกต่างจากภาพหน้าน้ำของคนกรุงในสังคมเมืองอย่างกลับ ทิศกลับทาง ที่ซึ่งน้ำท่วมหมายถึงความตื่นกลัวที่จำเป็นจะต้องสร้าง ระบบป้องกันตนเอง

สุรจิต ชिरเวทย์ นักคิด นักเขียนและสมาชิกวุฒิสภาจาก สมุทรสงคราม พยายามให้ความหมายกับสังคมกรุง เขากล่าวว่าการ ที่คนกรุงถือน้ำท่วม คือปัญหา คืออุทกภัย ก็ไม่ถือเป็นความคิดที่ ผิด และคนก็ไม่ได้อายเข้าไปอยู่ในทุ่งผืนใดที่ เพียงแต่วิถีการอยู่เท่านั้น ที่ผิดเพี้ยนไป

วิถีการอยู่ที่ผิดเพี้ยนนี้เริ่มจากการพัฒนาประเทศโดยสร้างระบบ การคมนาคมที่อาศัยการถมคลอง เฉพาะในกรุงเทพอดีตมีคลอง 2,100 กว่าคลอง แต่ช่วงระยะ 40-50 ปีมานี้ถมไปแล้ว 500 กว่า คลอง เหลืออยู่ 1,600 กว่าคลอง มีประตูน้ำทั้งหมดมากกว่าจำนวน คลอง การสร้างถนนที่ฉีกท้องทุ่งเป็นชิ้นๆ สิ่งปลูกสร้างทุกประเภทที่ ถมทุ่ง ถมพื้นที่รับน้ำ ขวางทางน้ำ รวมถึงระบบป้องกันตนเอง เช่น กระสอบทราย ประตูน้ำ คันกันน้ำ พนังกั้นน้ำสองฝั่งแม่น้ำเพื่อปิด กั้น กัน น้ำ ตลอดช่วงลำน้ำ เป็นการทำให้คลองและแม่น้ำป่วยไม่สามารถ ทำหน้าที่ได้ตามธรรมชาติ ส่วนการสูบน้ำออกจากพื้นที่นั้นก็เป็นการ เอาน้ำออกจากบ้าน ออกจากพื้นที่ แต่ไปเพิ่มปริมาณน้ำในพื้นที่อื่น

เหล่านี้ล้วนเป็นแนวปฏิบัติที่แพร่ระบาดอยู่ในชุมชนเมืองแทบ ทุกจังหวัดในประเทศ น้ำป่าตามธรรมชาติจึงระบายลงทะเลได้ช้าและ ท่วมขังเป็นเวลานาน และไม่ใช้การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

กรุงเทพมหานคร - แม้กับข้าวกองคนนี้ยังยืนหยัดออกขายของบริเวณท่าพระจันทร์ เพื่อ ต้องาริคุ้มแควนนี้มิใช่กับในแควนที่รับอันมีตนด Bangkok - When the flood forces other food vendors to close shop, residents in the Tha Phra Chan neighborhood are lucky to find this tough vendor still carrying on her occupation selling ready-made food.

สุรจิตแนะนำ ในการวางยุทธศาสตร์การจัดการน้ำ ก่อนอื่นต้อง ถามว่า “เราจะยอมให้น้ำท่วมบ้าน แต่ไม่ท่วมวิถี ได้หรือไม่” ซึ่งเขา บอกว่าคนเมืองยอมให้น้ำท่วมได้ เพื่อเป็นการเฉลี่ยพื้นที่รับน้ำ ให้น้ำ ผ่านไปได้ ป้องกันไว้เฉพาะพื้นที่สำคัญสูงสุดเท่านั้น

“ส่วนวิถีคิดของการแก้ไขและการฟื้นฟูที่คุ้มค่ากว่าการไป หาพื้นที่ที่ในวันจะราคาแพงมาเป็นแก้มลิง หรือเป็นพื้นที่เพื่อขุด คลองใหม่ คือให้คิดถึงสิ่งที่มีอยู่ 1,600 กว่าคลอง ถ้านำความยาวมา ต่อกันจะได้ 2,6000 กว่ากิโลเมตร ขุดลอกให้พร้อมสำหรับการรับน้ำ การตั้งนิคมอุตสาหกรรม การสร้างอาคารบ้านเรือน ไม่จำเป็นต้อง เปลี่ยนวิถีที่สัมพันธ์กับน้ำ ด้วยความสามารถทางวิศวกรรมที่เจริญ ก้าวหน้าไปมาก

“บทเรียนจากน้ำท่วมที่เราได้รับ คือ การไม่ถอดบทเรียน หรือ การถอดบทเรียนไม่ทัน ทำให้ไม่มีนโยบายที่ชัดเจน จนนำไปสู่การ แก้ไขที่เพิ่มความขัดแย้งต่อธรรมชาติมากขึ้น” สุรจิต กล่าว

วิถีไทยกับสายน้ำ?

หากมองผ่านสายตาของนักอนุรักษ์และนักสังคมวิทยา น้ำท่วมเป็นปัญหาของสังคมเมืองจากการลิมมโนสำนึกของวิถีไทย กับสายน้ำ และมรดกของภูมิปัญญาที่ทอดหายไปตามสภาพสังคม ใน ขณะทีนโยบายรัฐกำลังเดินหน้าสู่การเคลื่อนย้ายน้ำข้ามลุ่มน้ำ การ ให้สัมปทานการจัดการน้ำ หรือการบริหารน้ำที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของคนไทยที่ยังเหลืออยู่

พวกเขาคิดว่าคำถามที่คนไทยควรช่วยกันหาคำตอบ คือสังคม ไทยมองตัวเองกับน้ำท่วมอย่างไร เป็นวิกฤตหรือเป็นวิถี เราจะอยู่ร่วมกับธรรมชาติต่อไปด้วยเทคโนโลยี ชุดความรู้ หรือภูมิปัญญาแบบไหน ประสบการณ์ที่เรามี เพียงพอหรือไม่สำหรับการจัดการและการปรับ ตัวกับแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ในด้านต่างๆ ที่อาจ จะเกิดขึ้นในอนาคต

ในบรรดาคำถามเหล่านี้ น้ำท่วมอาจจะเป็นคำถามใหญ่คำถาม แรกที่รอคำตอบว่า คนไทยพร้อมเพียงไรที่จะดำเนินชีวิตต่อไป ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ■

กรุงเทพฯ - สะพานกลับรถกลายเป็นที่จอดรถบนถนนสายหลักของกรุงเทพฯ
— ภาพจาก au.ibtimes.com
Bangkok – The U-turn bridges become a car park on a main street north of Bangkok. — Photo from au.ibtimes.com

a time to harvest vegetables, shrimps, shells, crabs and fish. More food is served on the dinner table. The excess is dried and salted for consumption throughout the year. When water recedes, farmers sow and plough the land which is rich with sediment left by floodwaters.

The joyful life cycle of rural society is a nightmare for urban people. Flood runoff stirred panic and the need to step up a self-defense system.

Surachit Chiravet, thinker, writer and Samut Songkhram senator, defended urban people, saying they are not wrong to see floods as a problem and a disaster. They have not moved into a wrong place. Only their lifestyle is to be blamed.

The distorted lifestyle dates back to national development when canals were filled up in a bid to expand the communication system. Of over 2,100 canals in Bangkok, some 500 were filled up over the past 40-50 years. Sluice gates have outnumbered the remaining 1,600 plus canals. Roads were built and cut farmlands into pieces. Structures were built on farms and catchment areas, thereby blocking water flows. Moreover, the self-defense system, such as sandbag barriers, sluice gates, flood protective dikes and flood walls, which were erected along riverbanks to maintain and prevent runoffs, prevented canals and rivers from performing their natural duties. Water pumped out of homes added to water level of other areas.

The practice which was widely adopted in urban communities in almost every province prevented natural deluges from reaching the sea and caused the waters to collect for longer period. This is not a sustainable solution.

Surachit advised that to map out a strategy to manage water, the first question to be answered is: “Will we

เชียงใหม่ - ชายวัยสูงอายุผู้นับถือศาสนาพุทธในกรุงเทพฯ ปรากฏไม่หวั่นไหวกับน้ำท่วมที่ครอบคลุมมาหลายครั้ง
Chainat – This elderly man in Sappaya district appears unperturbed by flood that he has encountered numerous times in his life.

let our homes be under water but not to a disastrous extent?” He suggested that urban people embrace flood so as to increase average catchment areas and allow floodwaters to pass, protecting only important areas from being submerged.

“For problem-solving and restoration, instead of sacrificing land, which is more and more expensive, as water retention areas or digging up new canals, the existing over 1,600 canals, which stretch over 2,600 kilometers in total, should be dredged in preparation for channeling floodwaters. With advanced engineering knowledge, construction of industrial estates and residential buildings need not distort our coexistence with water.

“If we have not learned the lessons from floods or cannot draw on the lessons from floods in a timely manner, we cannot come up with a clear policy and our solutions will be more and more in conflict with nature,” said Surachit.

THAI WAYS VS WATERWAYS

In the eyes of conservationists and sociologists, floods have become a headache for urban society because people are no longer conscious of the linkages between Thai ways and waterways and the legacy of folk wisdom. The government is driving to divert flood runoff across river basins. Water management or the granting of concession for water management might affect what is left of the Thai ways and spirits.

For them, the pressing questions for Thai people at large are whether Thai society views flooding as a crisis or a way of life and which set of technology, knowledge or wisdom should be employed. Do we have enough experience to manage and adjust to changing nature in many aspects in the future?

Among these questions, floods remain the foremost and forefront question as to whether Thai people are ready to live on amid changes. ■

รศ.ดร.เสรี ศุภราทิตย์ Assoc Prof Dr Seree Supharatid

จิราพร คำภาพนรินทร์ Jiraporn Khamphaphan

น้ำจะท่วมกรุงเทพมหานครอีกครั้งหรือเปล่า น้ำจะท่วมสูงกี่เมตร ปีนี้ประวัติศาสตร์จะซ้ำรอยไหม ที่ผ่านมามีปัญหาน้ำท่วมและภัยแล้งที่ประเทศประสบอยู่เกิดจากธรรมชาติหรือฝีมือมนุษย์?

ต่อคำถามใหญ่ๆ เหล่านี้ รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี ศุภราทิตย์ ผู้อำนวยการศูนย์การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยพิบัติ มหาวิทยาลัยรังสิต และผู้อำนวยการอุทยานสิ่งแวดล้อมนานาชาติสิรินธร นักวิชาการที่โดดเด่นในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการวิเคราะห์สถานการณ์น้ำในช่วงวิกฤตน้ำท่วมครั้งใหญ่ปีที่ผ่านมา มักจะให้คำตอบผ่านสื่อแขนงต่างๆ โดยคงความหมายเช่นทุกครั้ง...

“ไม่มีใครสามารถไปสั่งฟ้าสั่งดินได้

ปัญหาน้ำท่วมที่ผ่านมาระหว่างเราไม่สามารถรู้ล่วงหน้าว่าน้ำจะมากน้อยแค่ไหน...”

Will floods wash over Bangkok again this year? How high will the water rise? Will history repeat itself? Over the years, has Nature or Man caused the floods and droughts that have beset the country?

In the face of such big questions from the mass media, the response has been constant from Assoc Prof Dr Seree Supharatid, director of the Center for Climate Change and Disaster, Rangsit University, who is also director of the Sirindhorn International Environmental Park, and an academic who rose to prominence as a specialist in analyzing the water situation during the flood crisis last year.

“No one can command the Earth or Sky.

“No one could know in advance how much water would come in the recent floods.”

ลพบุรี - เรือยางที่คอยบริการนักท่องเที่ยว ขณะนี้ใช้บริการชาวบ้านที่ต้องอพยพหนีน้ำ - ตีกัน ตามใจเพื่อน
Lop Buri - Rubber boats which used to ferry tourists help evacuate flood victims - Dilok Tamjaipuan

รศ. ดร.เสรี สุภาพรัตดี (ขวา) ระหว่างลงพื้นที่ทำท่อมในฐานะนักวิชาการที่ปรึกษาของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส - *จุดสังเกต*
 Assoc Prof Dr Seree Supharatid (right) is surveying flooding situation while serving as an expert consultant of Thai PBS television station.
 - Somjin Klong-ugkara

หากอยากรู้เรื่องน้ำมากกว่านี้ ลีกกว่านี้ ฟังอาจารย์เสรี พูด เพราะยังมีปัญหาอีกมากมายหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวงจรรวมในการบริหารจัดการ “น้ำ”

ปีนี้น้ำจะท่วมอีกหรือไม่ สาเหตุที่ทำให้ปีที่ผ่านมาน้ำท่วมรุนแรง

ผมไม่เคยพูดว่าน้ำจะท่วมอีกปีนี้ แต่ผมพูดว่าปีที่แล้วเป็นปีทีลานินญาเข้าประเทศไทย ปีที่แล้วเราเจอพายุ 5 ลูก ปีนี้ก็อาจจะเข้าไล่เลี่ยกัน จำนวนพายุจะใกล้เคียงกัน ผมไม่สามารถจะบอกได้ว่าพายุจะเข้าตรงนี้ เราไม่สามารถบอกได้ เราเรารู้ก็ต่อเมื่อพายุจะเข้า 1 สัปดาห์เท่านั้น

จากที่ผมวิเคราะห์ว่าเหตุการณ์น้ำท่วมและน้ำแล้งเป็นสิ่งที่ประเทศไทยประสบปัญหามานานทุกๆ 10 ปี เราเจอเรื่องน้ำมาตลอดเวลา เดียว 2 ปี ก็เกิดขึ้นอีกทั้งน้ำท่วมและแล้ง ส่วนสาเหตุความเสียหายที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกปี เกิดจาก หนึ่ง มนุษย์ที่พยายามจะย้ายไปอยู่ใกล้ในพื้นที่เสี่ยงมากขึ้น เช่น ปลูกบ้านใกล้แหล่งน้ำ เวลา น้ำท่วมก็เสียหายมากขึ้น สอง ประชากรมากขึ้น คนมากขึ้น มีการใช้พลังงานมากขึ้น และ สาม สภาพภูมิอากาศของโลกเปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะฉะนั้น 3 ข้อนี้ คือสาเหตุที่ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหา น้ำท่วมก็ท่วมมาก และถ้าแล้งก็แล้งมาก เช่นเดียวกัน ผมมองว่าประเทศไทยมีความเสี่ยงที่จะเจอกับเหตุการณ์น้ำท่วมและภัยแล้งที่จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นอีกในปีนี้ เพราะสภาพภูมิอากาศของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่ปัญหาน้ำท่วมที่ผ่านมาเราไม่สามารถรู้ล่วงหน้าว่าจะมากน้อยแค่ไหน ทำให้เราไม่สามารถเตือนภัยล่วงหน้าได้เลย

ปีนี้รัฐบาลควรเตรียมตัวอย่างไรกับการให้ข้อมูลสถานการณ์น้ำ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลเตรียมพร้อมรับมือกับน้ำท่วมได้อย่างทันท่วงที โดยไม่เกิดความสับสนกับข้อมูลจากหลายด้าน

น้ำท่วมที่ผ่านมา รัฐบาลขาดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชน ในรายงาน SREX (รายงานพิเศษว่าด้วยการจัดการความเสี่ยงและเหตุการณ์ร้ายแรงเพื่อเสริมสร้างการรับมือกับ

To learn about water in greater depth, let’s listen to what Dr Seri says because several problems remain with regard to the overall issue of water management.

Will floods strike again this year? What caused the ferocity of the floods last year?

I’ve never said we will be flooded again this year but I have said that La Nina visited Thailand last year when five storms also lashed us. This year there might be a similar number of storms. I cannot predict where the storms will strike. We learn of such events only a week in advance.

From my analysis of floods and droughts, I’ve found that time and again Thailand has been beset by both every 10 years. In another two years, there will be floods and droughts.

These are the factors behind the rise in damages every year: One, more people have tried to move into risk areas, for instance by building houses near water sources, thereby suffering more damage when the floods come. Two, there has been a population increase, leading to a rise in energy consumption. Three, the global weather conditions have changed considerably.

For these three reasons, Thailand has been besieged by floods in great quantities and droughts to a severe degree. Because of the rapid change in global weather conditions, I believe Thailand will face heavier floods and worse droughts this year. We could not give advance warnings of the floods last year because we could not predict how much water would descend on us.

How should the government prepare to release information about the water situation so that the public can access it in time to handle the floods without being confused by various data diverse groups circulate?

In last year’s floods, the government was deficient in informing the public. The SREX report (Special Report on Managing the Risks of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation launched by the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)), of which I was involved in its preparation, tells all about what will happen to countries on this Earth. For example, it explains how there will be floods, droughts and heavy rains. Therefore the report should be translated into Thai so that Thai people can read it and appreciate how they will live on this Earth. The lesson learned from past experience is that Thais had no advance warning because the information did not trickle down. Hence they could not adjust.

Previously, the government lent too much importance to conferences on climate change which took place in South America, in Mexico, and focused on the reduction of carbon dioxide emissions. The government, however, forgot to address the question of how the public should prepare for an early onrush of the flood season, or how large dams should conserve water should there be

เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งจัดทำโดย คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภายใต้สหประชาชาติ) ซึ่งผมอยู่ในคณะทำงาน (ที่จัดทำรายงาน) ชุดนี้ด้วย จะบอกหมดว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับประเทศบนโลกนี้ เช่น จะเกิดน้ำท่วม จะเกิดภัยแล้ง และจะเกิดฝนตกหนักอย่างไร เพราะฉะนั้นควรจะแปลเป็นภาษาไทย เพื่อให้คนไทยได้อ่าน เพื่อตระหนักว่าเขาจะอยู่บนโลกใบนี้ได้อย่างไร ซึ่งที่ผ่านมาบทเรียนสำคัญครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าคนไทยไม่ได้รับรู้ถึงการเตือนภัยล่วงหน้าเลย เพราะข้อมูลไม่เปิดเผยลงไปสู่ข้างล่าง คนไทยก็เลยไม่ปรับตัว

ที่ผ่านมารัฐบาลให้ความสำคัญเฉพาะการประชุมโลกร้อนมากเกินไป มีการประชุมที่อเมริกาใต้ ที่เม็กซิโก ประเด็นในการประชุม จะให้ความสำคัญว่าจะลดอัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มากเกินไป แต่ลืมพูดถึงถ้าฤดูน้ำหลากมาเร็วกว่าปกติประชาชนจะเตรียมพร้อมรับมือกันอย่างไร และถ้าฝนตกน้อยเขื่อนขนาดใหญ่จะมีวิธีเก็บน้ำอย่างไร ในขณะที่เดียวกันก็ต้องยอมแลกกับความเสียหายถ้าปริมาณน้ำฝนไม่มากเหมือนที่หลายหน่วยงานคาดการณ์ไว้ก็อาจจะทำให้ประเทศไทยต้องประสบปัญหาภัยแล้งได้

เมื่อภัยพิบัติทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จะแก้ไขปัญหายังไงให้ ความรุนแรงลดลงหรือสร้างความเสียหายน้อยที่สุด

วิธีแก้ปัญหาน้ำท่วมคือต้องบูรณาการบริหารจัดการน้ำแบบองค์รวม เช่น ต้องดูตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ดูให้ครบองค์รวม หมายถึงต้องศึกษา ประเมิน วิเคราะห์ ภัยพิบัติโดยรวมด้วย จะให้ความสำคัญกับภัยน้ำแล้ง น้ำท่วม หรือวาตภัย อย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ เพราะจะทำให้เราสามารถประเมินได้ว่าเมืองไทยเสี่ยงกับภัยพิบัติใดมากที่สุด แล้วรัฐบาลเองต้องมาคิดแผนมาตรการป้องกัน ส่วนมาตรการการป้องกันจะใช้มาตรการเชิงโครงสร้างอย่างเดียวไม่ได้ เพราะมาตรการเชิงโครงสร้างต้องใช้เงินจำนวนมากทั้งแผนระยะเร่งด่วน และระยะยาว อย่างมาตรการป้องกันน้ำท่วมเชิงโครงสร้างที่ถูกพูดถึงบ่อยมาก เช่น แผนการสร้างพนังกั้นน้ำ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ แก้มลิง อุโมงค์รับน้ำ ทุกอย่างที่พูดมาต้องใช้เงินจำนวนมาก และแน่นอนเมื่อสร้างขึ้นมาสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง คือผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนด้วย เพราะฉะนั้นการบริหารจัดการน้ำแบบองค์รวมต้องมองให้ครบทุกอย่าง

ในแผนการบริหารจัดการน้ำแบบองค์รวมที่รัฐบาลกำลังดำเนินการ มีการวิเคราะห์ผลกระทบในภาพรวมจากมาตรการต่างๆ อย่างไร

ความไม่ชัดเจนในการวิเคราะห์ผลกระทบในภาพรวมเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการน้ำแบบองค์รวมเกิดขึ้นได้ยากในเมืองไทย ยกตัวอย่างการบริหารจัดการน้ำที่ขาดการสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน คือนิคมอุตสาหกรรมแทบทุกแห่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน นิคมอุตสาหกรรมโรจนะ มีแผนการสร้างเขื่อน ตอนนี้นิคมอุตสาหกรรมโรจนะมีความคืบหน้าไปเยอะแล้วในการก่อสร้างเขื่อน รวมระยะทางยาว 77 กิโลเมตร เพื่อป้องกันน้ำท่วม ซึ่งจะมีกำหนดแล้วเสร็จภายในเดือนสิงหาคม ตอนนี้มีกลุ่มชาวบ้านที่จะยื่นฟ้องให้ศาลปกครองระงับการก่อสร้างเขื่อนรอบนิคมอุตสาหกรรม เพราะอาจจะส่งผลให้เกิดน้ำท่วมมากขึ้นในทีนาของชาวบ้าน แต่ผมมองว่าน้ำที่เคยท่วม

ดร.เสรี สุนทรระหว่างทำรายการทำงานบนถนนที่ท่วมกับ ดาริน คลองอุกรา: พิธีกรของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส - สมจินต์ คลองอุกรา:

Dr Seree is knee deep in flood water while reporting the flood situation with Thai PBS moderator Darin Klong-ugkara - Somjin Klong-ugkara

little rain. At the same time, it's necessary, in exchange, to take the risk that Thailand may be confronted with drought if the rains do not fall as much as several agencies predict.

When disaster strikes harder, what is to be done to soften the blow or ensure there is minimum damage?

Solving flood problems requires an integrated approach on water management by taking into consideration the upstream, mid-stream and downstream sources of the water. An integrated approach means studying, assessing and analyzing all forms of disasters, not just any one form, be it drought, floods or a wind-borne disaster, because this will prevent identification of the form that most threatens Thailand. Thereafter, the government will have to draw up plans and prevention measures. In so doing, it cannot apply only structural measures because these demand huge expenditures in the short and long terms. All the structural measures so far mentioned – for example the building of embankments, dams, reservoirs, water retention areas, and tunnels – require a great deal of funding. Then, of course, once these have been built, one has to think of the repercussions on the local inhabitants.

These are reasons why a comprehensive water management has to cover every aspect.

In the government's ongoing plan for comprehensive water management, is there thorough analysis of the overall repercussions from the measures to deal with disasters? What are the considerations?

The lack of clarity in analyzing overall repercussions is a major cause of the difficulty in ensuring comprehensive water management. For example, there has been no explanation to local communities. Almost all industrial estates in Ayutthaya – for example the indus-

ในนิคมอุตสาหกรรมทุกแห่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาคิดเป็น 3 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำที่ท่วมทั้งจังหวัด การสร้างเขื่อนจึงไม่น่ามีผลกระทบ แต่การสร้างความเข้าใจเรื่องการบริหารจัดการน้ำ รวมทั้ง การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างโรงงาน ชุมชน และจังหวัด เป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลควรดำเนินการอย่างเร่งด่วน เช่นเดียวกับการบริหารจัดการน้ำที่รัฐบาลต้องลงพื้นที่คุยกับประชาชนตั้งแต่พื้นที่ต้นน้ำภาคเหนือ พื้นที่กลางน้ำภาคกลาง และพื้นที่ท้ายน้ำ ให้เข้าใจ เพราะจะทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าคุณภาพเขาไม่ได้รับความเป็นธรรมในการบริหารจัดการน้ำในครั้งนี้ได้

การแก้ปัญหาน้ำท่วมด้วยมาตรการสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ เช่น การสร้างเขื่อน พนังกันน้ำ แก้มลิง มีความเหมาะสม จำเป็นแค่ไหน อย่างไร สามารถแก้ไขปัญหาได้ที่ยั่งยืนจริงหรือไม่

การบริหารจัดการน้ำที่ดี มีทั้งมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างและไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง มาตรการที่ไม่ใช้สิ่งก่อสร้างที่คนไทยยังไม่รู้จักหรืออาจจะรู้จักน้อยคือมาตรการผังเมือง แต่ปัญหาของผังเมืองต้องใช้กฎหมายและระเบียบเข้าควบคุมและบังคับใช้ เช่นถ้าดูในผังเมืองแล้วพบว่าพื้นที่หมู่บ้านจัดสรรตรงนี้เป็นเส้นทางน้ำผ่านหรือฟลัดเวย์ตามที่กฎหมายกำหนด แน่นนอนว่าบริเวณนี้จะสร้างสิ่งก่อสร้างแบบเดิมไม่ได้แล้ว เพราะอาจจะกีดขวางทางน้ำ ห้ามสร้างบ้าน

มาตรการที่ 2 ที่ไม่ใช่สิ่งก่อสร้าง เช่น ระบบประกันภัย ต่อจากนี้ไปคนที่อยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยง หรือรู้แล้วว่าบ้านอยู่ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงจะถูกน้ำท่วมสูง เมื่อเจ้าของบ้านจะย้ายเข้าไปอยู่ก็ต้องยอมจ่ายเงินประกันสูงกว่าคนที่เขาอยู่ในพื้นที่ธรรมดา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่รัฐบาลจะต้องนำเงินภาษีไปจ่ายให้คนที่ถูกน้ำท่วมหมด เพราะฉะนั้นเมื่อเราอยู่ในพื้นที่เสี่ยงเราก็ต้องยอมจ่ายเงินประกันที่สูง

มาตรการที่ 3 คือ ระบบเตือนภัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องบอกให้ประชาชนรู้ล่วงหน้าว่าฤดูน้ำหลากน้ำจะมาเยอะนะ บอกให้ชาวบ้านเตรียมตัวขยับย้ายของขึ้นที่สูงไว้ตั้งแต่เนิ่นๆ เพื่อให้พวกเขาสามารถเตรียมพร้อมรับมือได้ทัน ถ้าเมืองไทยใช้มาตรการที่ไม่ใช้สิ่งก่อสร้างทั้ง 3 ข้อ นี้ จะสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยไม่ต้องพึ่งสิ่งก่อสร้าง และสามารถช่วยลดต้นทุนในการก่อสร้างให้กับประเทศไทยอย่างมาก

แต่ในขณะเดียวกันการแก้ไขปัญหาที่ท่วมจะแก้ด้วยวิธีไม่ใช่สิ่งก่อสร้างอย่างเดียวไม่ได้ บางครั้งก็ต้องใช้สิ่งก่อสร้างร่วมด้วย คือต้องรู้จักบูรณาการผสมผสานให้ดี เช่น พื้นที่ไหนที่จะเหมาะสำหรับสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ก็ต้องดูเป็นพื้นที่ไปว่าจะสามารถสร้างอ่างเก็บน้ำได้ไหม สิ่งสำคัญคือต้องผสมผสานเพื่อให้การแก้ไขปัญหาที่ท่วมไปในทิศทางเดียวกัน

ปัญหาของผังเมืองในพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นฟลัดเวย์ (เส้นทางน้ำผ่าน) ซึ่งกลายเป็นบ้านจัดสรรเกิดขึ้นจากอะไร และมีทางแก้ไขอย่างไร

ตามหลักกฎหมายผังเมืองที่ออกมาตั้งนานแล้ว พื้นที่การเกษตรสีเขียวในแผนที่ผังเมือง คือพื้นที่ฟลัดเวย์ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ห้ามสร้างตึกแถว ห้ามสร้างบ้าน ห้ามหมดเลย แล้วถ้าปิดประตูระบายน้ำตั้งแต่เนิ่นๆ มีการบริหารจัดการน้ำที่ดี พื้นที่บริเวณนี้จะถูกน้ำท่วมไม่เกิน 30 เซนติเมตร เพราะเป็นพื้นที่ฟลัดเวย์น้ำจะค่อยๆ ไหลไปตามระบบ ถึงแม้พื้นที่ฟลัดเวย์จะเป็นพื้นที่ทำการเกษตร แต่พื้นที่ตรงนี้สามารถทำการเกษตรได้ 5 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ซึ่งถ้าไปสำรวจดู

อุบลรัตน์ - ทหารกำลังอุดรอยรั่วด้วยกระสอบทราย และตอกเสาเข็ม ที่ประตูน้ำคลองบางโจว ซึ่งรับน้ำจากคลองเชียงราก เพื่อไม่ให้ท่วมโรงงานอุตสาหกรรมบางกะดี - *Dilok Tamjaipuan*
Pathum Thani - Soldiers are stacking sand bags and reinforcing with concrete piles a leakage at the Khlong Bang Ngiew Sluice to prevent flooding at Bang Kadee Industrial Park - *Dilok Tamjaipuan*

trial estate in Bang Pa-In, and the Rojana estate – plan to build dikes around them. The Rojana Industrial Estate has made considerable progress towards the construction of a 77-kilometer flood-prevention dike due to be completed in August. Currently, a group of farmers are set to file a case to the Administrative Court to stop the construction of dikes around industrial estates, saying these may cause floods in the local farmers’ paddy fields. But I regard the floods in all industrial estates in Ayutthaya as amounting to only 3% of all the floods in the province. The construction of dikes should have no repercussions on residents. But the government must make it a matter of urgency to explain water management, and encourage the participation of industry, communities and provincial authorities. Likewise the government must go on-spot to talk to people living at the headwater area in the North, the midstream areas in the Central Region, and at the downstream. The government must explain so that people understand the plans.

How appropriate or necessary are the attempts to stave off floods by building large structures such as dams, embankments and water retention areas? Can these solve the problem in a sustainable manner?

Good water management comprises structural and non-structural measures. The non-structural measure that Thai people may not know yet or know little of is town planning. But town planning can work only with the enforcement of laws and regulations. For instance, if the town plan specifies that a certain area earmarked for a housing estate is located in a flood way endorsed by the law, that area cannot hold any structures or houses because they may obstruct the water’s passage, meaning no housing construction.

A second non-structural measure would be the initiation of an insurance system whereby people moving

พระนครศรีอยุธยา - การใช้เรือผูกไว้กับราวสะพาน เรืออพยพชาวบ้านตำบลบางอ้อ อำเภอนิคมพัฒนาคลองกระเทียมที่ไหลเชี่ยวอย่างโกลาหล หลังจากประจวบเมฆที่พระอินทร์ประติบน้ำพื้นสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง - ดิลก ตมใจพ็อง
Ayutthaya - Flood victims in Tambon Phayom of Wang Noi district hold on to a rope tied to a bridge while evacuating from their homes amid raging torrents. - Dilok Tamjaipuan

ในพื้นที่เหล่านี้ทั้งหมดปัจจุบันเป็นหมู่บ้านหมดแล้ว แต่ตอนนี้ไม่รู้ว่าจะละหมู่บ้านจะปลูกข้าวก็เปอร์เซ็นต์ เพราะชาวบ้านหันมาสร้างบ้านแทนการปลูกข้าวทุกหมู่บ้านแล้ว เพราะฉะนั้นถ้าหมู่บ้านจัดสรรยังคงมีอยู่เป็นจำนวนมากน้ำก็ย่อมผ่านไปไม่ได้แน่นอน แต่การแก้ไขปัญหานี้รัฐบาลกำลังจะดำเนินการ เพราะถ้าพื้นที่ไหนมีหมู่บ้านจัดสรรเยอะเขาก็จะพยายามหลีกเลี่ยงให้พื้นที่นั้นกระทบน้อยที่สุดอยู่แล้ว

น้ำท่วมที่ผ่านมา ฟลัดเวย์ ทำไม่กลายเป็นเส้นทาง ฟลัดออลเวย์ (flood all ways) ไม่ได้

ผมคิดว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำรัสเมื่อปี 2538 ชัดเจนในตัวเลย ถ้าเราได้ไปศึกษาและอ่านอีกครั้ง เหตุการณ์มหาอุทกภัยน้ำท่วมปีที่ผ่านมา ถ้าทุกภาคส่วนได้มีการดำเนินรอยตามพระราชดำรัส ผมคิดว่าปัญหาจะไม่รุนแรงขนาดนี้ ฟลัดเวย์ กับ ฟลัดออลเวย์ ความหมายต่างกันโดยสิ้นเชิง ฟลัดเวย์ คือทางน้ำผ่านส่วนฟลัดออลเวย์ คือทางน้ำผ่านทุกทาง การบริหารจัดการน้ำที่ผ่านมายังขาดระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ไม่มีใครรู้ก่อนเลยว่าถนนจะถูกตัดขาดทำให้ประชาชนต้องติดเกาะ แต่ในต่างประเทศเมื่อเขาเจอเหตุการณ์แบบนี้ เขาจะต้องวางแผนว่า เส้นทางจากศูนย์กลางธุรกิจเราจะต้องวางแผนทุกเส้นทาง ถ้าวางแผนเส้นทางนั้นเสร็จแล้วต้องทำการป้องกันถนนเส้นนั้น แต่การป้องกันต้องทำความเข้าใจกับประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจว่าไปสร้างเขื่อนกันน้ำ ในพื้นที่ (หน่วยงาน) เขามีการเตรียมความพร้อมและข้อมูลเพื่อให้ตัดสินใจได้

ปัญหาที่ทำให้การปฏิรูปผังเมืองไม่เป็นรูปธรรมเกิดจากสาเหตุใด รัฐบาลควรใช้ช่วงวิกฤตน้ำท่วมที่ผ่านมาปฏิรูปผังเมืองหรือไม่ อย่างไร

ขณะนี้ปัญหาเริ่มลุกลามบานปลายไปมาก รัฐบาลควรจะอาศัยจังหวะช่วงเกิดภัยพิบัติน้ำท่วมนี้ปฏิรูปผังเมือง เพราะทุกคนยังจำเหตุการณ์ความรุนแรงได้ อย่างกรณีเหตุการณ์สีน่านีที่พัดถล่มแถบทะเลอันดามันทางภาคใต้ของไทย เมื่อปีพ.ศ. 2547 ทำให้บ้านของชาวบ้านและชาวประมงถูกคลื่นทะเลพัดได้รับความเสียหายจำนวนมาก ช่วงจังหวะที่เกิดสีน่านีมีการปฏิรูปผังเมืองทันที ประกาศให้ชาวบ้านทราบว่าเป็นบริเวณนั้นอยู่ไม่ได้เลย เพราะเป็นพื้นที่เสี่ยงถ้าสีน่านีเกิดขึ้นอีกครั้ง แต่เมื่อผมไปสำรวจจุดเมื่อปลายปีที่ผ่านมามีพบว่า

into an area they know is at risk of heavy floods agree to pay premiums higher than those living in other areas. This would save the government from using taxpayers' money to compensate those who are damaged by floods. When you live in a risky area, you have to agree to pay high insurance premiums.

A third measure would be the setting up of a warning system. Relevant agencies must tell local communities that there will be a large overflow in the flooding season so that they can move their belongings to high ground in good time.

If Thailand applies all three non-structural measures, the country will be able to solve the problem of floods without relying on structures as well as save a lot of expenses.

However, floods cannot be solved by non-structural measures alone. Sometimes it's necessary to set up structures as well but the combination must be well thought out. For instance, if there is a need to install a reservoir, specialists must survey which area is appropriate for a small, medium or large one. The main thing is the combination of measures must work in a unified direction towards solving the problem.

How did housing estates come to be located in floodways marked by town planning, and how can we solve this problem?

Under the town planning act promulgated a long time ago, the green zones are floodways meant for agriculture. The construction of shop houses or residential houses is entirely prohibited. If water gates are closed in good time, and water management is good, these zones would be submerged in no more than 30 centimeters of water. Because they are floodways, the water will gradually flow away systematically. Although floodways are marked for agriculture, only 5% of these zones can be used for this purpose. Try surveying these areas, and you will see that all of them have been developed as housing estates. I don't know the percentage of housing estates that are farming rice because people have turned to building houses instead. Therefore if there are still a lot of housing estates, water cannot pass through them as it should. However, the government is trying to solve this problem. If there are a lot of housing estates, the government tries to prevent them from being adversely affected.

In last year's floods, how did floodways become flood-all ways?

I believe the matter would become clear if we were to re-read and study a speech His Majesty the King made in B.E. 2538 (1995). I don't think the water crisis would have been so grave if every sector followed His Majesty's advice. The meanings of floodways and flood-all ways differ totally. Floodways are water passages whereas flood-all ways means water is coming from all directions. So far, water management has lacked a system for supporting decision-making. No one knew in advance that

พนงงาน กทม. ขุดลอกคลองบางเขน มขุดลอกคลองเป็นมาตรการหนึ่งในการป้องกันน้ำท่วม
Workers of the Bangkok Metropolitan Administration are dredging Bang Khen canal. Canal dredging is one of the many measures to prevent flood

พทุมธานี - เร่งซ่อมคันกันน้ำที่พังพังหลายจุด - จิราพร คำภาพินธ์
Pathum Thani - Workers hurriedly repair a collapsed earthen flood wall - Jiraporn Khamphaphan

ยังมีสิ่งก่อสร้าง โรงแรม รีสอร์ท ชาวบ้านยังสร้างบ้านในเขตพื้นที่เสี่ยงเหมือนเดิมทุกอย่างเลย และเกือบจะรुकล้ำหนักขึ้นไปอีก นั่นแสดงให้เห็นว่าไม่มีมาตรการปฏิรูปผังเมืองเลย

การปฏิรูปผังเมืองอย่างเป็นรูปธรรมคือปัญหาสำคัญที่เมืองไทยยังทำไม่ได้ เพราะผู้นำไม่กล้าตัดสินใจ แต่ทิศทางการแก้ไขปัญหานี้เป็นสิ่งที่ถูกต้อง ถ้าจะปฏิรูปผังเมืองต้องทำตอนนี้ แม้จะกระทบฐานเสียง คุณก็ต้องทำ ตอนนีปัญหาในบ้านเราคือผู้นำไม่กล้าทำ เพราะเกรงว่าจะไปกระทบกับฐานเสียงทางการเมืองมากกว่า เช่นสมมุติจะถ้าจะประกาศพื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่ปลอดภัย แต่ฐานเสียงคุณมีที่ดิน บ้าน โรงงาน ในพื้นที่นี้ เราก็ทำไม่ได้ มันสะท้อนให้เห็นว่าบ้านเรามีผู้มีอิทธิพลเยอะ ทำให้แก้ไขปัญหานี้ไม่ได้สักที พอแก้ไขไม่ได้ปัญหาก็จะสะสมขึ้นเรื่อยๆ แต่เมื่อคิดจะเริ่มแก้ไขปฏิรูปผังเมือง สิ่งก่อสร้างก็ไปปลูกอยู่เยอะแล้ว เราก็ไม่สามารถจะประกาศว่าพื้นที่ตรงนี้คือปลอดภัย เพราะฉะนั้นเราต้องทำตอนที่ยังไม่เกิดขึ้นทันที ถ้าไม่ลงมือทำก็จะเกิดเหตุการณ์ซ้ำรอยเหมือนเดิม ผลกระทบที่ตามมาชาวบ้านได้รับบาดเจ็บ ทั้งชีวิต และทรัพย์สินเสียหายมากขึ้น แล้วเมื่อไหร่เราถึงจะกล้าทำปฏิรูปผังเมือง

ขณะนี้แทบทุกจังหวัดที่อยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมเร่งวางแผนป้องกันน้ำท่วมด้วยการสร้างเขื่อน และยกระดับผิวถนนขึ้น 50-80 เซนติเมตร วิธีนี้มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

ตามความคิดผม ผมไม่เห็นด้วยเลย คือเราคิดกันแต่จะปกป้องจังหวัดของตัวเอง แต่คิดแก้ปัญหาแบบนั้นไม่ได้ ปัญหาคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องดูการบริหารจัดการน้ำแบบองค์รวม ต้องดูต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ หมายถึงทำอะไรก็ต้องมีเจ้าภาพในวางแผนการบริหารจัดการน้ำในองค์รวมก่อน เช่นถ้าลงมือสร้างเขื่อน ยกระดับถนนในจังหวัดตัวเอง ก็ส่งผลกระทบต่อจังหวัดใกล้เคียงเหมือนเดิม น้ำไม่ท่วมจังหวัดคุณ แต่มวลน้ำจำนวนมากมหาศาลก็จะไหลทะลักเข้าท่วมจังหวัดใกล้เคียง ผมไม่เห็นด้วยที่ต่างคนต่างทำ แต่ผมเห็น

roads would be severed by floods and people would become isolated.

In other countries, when such a situation occurs, plans would have been drawn up to mark communication paths from the business centre. We have to plan every communication route. Once that route has been planned, the road has to be protected. But in the process of protection, local communities have to be informed so that they do not misunderstand that dikes are being erected. Local agencies have preparations and information in hand to aid decision-making.

What problems obstructed the implementation of town planning? Should the government use lessons learned from the floods to reform town planning? If so, what is to be done?

At present, problems have grown and multiplied considerably. The government should use the timing of the water crisis to reform town planning because the gravity of the floods is still fresh in everyone’s mind. The tsunami in 2003 – which caused severe damages as the enormous waves swept away houses and entire fishermen’s villages – led town planners to institute reforms immediately. Authorities declared the damaged areas as uninhabitable because they were at risk of another tsunami. But when I went down to survey the areas towards the end of last year, I found everything had returned to the risk areas: buildings, hotels, resorts, and villagers living in houses there. In some parts, the areas were almost more built-up than before. This means no town planning measures had been enforced.

In Thailand, town planning reform cannot be implemented in practice because leaders dare not make decisions but this is the right way of solving the problem. If we are to reform town planning, we have to do it now even if it might have adverse repercussions on voter base. The current problem stems from leaders’ not daring to take the step because they fear it will affect their political support base. Suppose you were to declare a particular area a floodway, you would be disabled from doing so if your voter base includes people who have land, houses or factories there. This shows that a lot of influential forces are at work preventing the solution of problems in our country. If problems remain unsolved, they will accumulate. When we think of reforming town planning anywhere, the area is already built-up and we cannot declare it a floodway. Therefore we have to do so as and when disaster strikes. If we don’t do so, old situations will recur, resulting in death, injury or loss of property to local people, and when will we dare to reform town planning?

Currently, almost all provinces located in areas at risk of floods are busy activating flood prevention plans by putting up dikes and raising road levels by 50-80 centimeters. Are such methods appropriate or not, and in what ways?

I totally disagree because it means provincial authorities are only looking to protecting their respec-

พทุมธานี - แนวคันดินกั้นน้ำคลองระพีพัฒน์ อ. คลองหลวง แตกเป็นทางยาวหลายจุด พร้อมกัน สร้างความเสียหายให้กับชาวบ้านที่ตั้งรกรากอยู่ริมคลองระพีพัฒน์ สร้างแนวป้องกันขึ้นตามบ้าน - Dilok Tamjaipuan
Pathum Thani - Residents of Khlong Luang district are frantically patching up an earth dike along Raphiphat Canal that sustains breakage at several spots - Dilok Tamjaipuan

ด้วยถ้าหากทุกจังหวัดที่อยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยงภัยกันว่าจะหาแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำท่วมอย่างไรเพื่อไม่ให้กระทบกับประชาชน เช่น การป้องกันน้ำท่วมอาจจะป้องกันในพื้นที่เศรษฐกิจทั้งหมด แต่ไม่ใช่ป้องกันทุกพื้นที่ในจังหวัดนั้นๆ เพราะน้ำต้องการที่อยู่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นถ้าทุกจังหวัดยังใช้วิธีนี้ น้ำก็หลากลงมาทางด้านล่าง น้ำก็จะท่วมกรุงเทพมหานคร รวมทั้งจังหวัดนครปฐม

จะมีวิธีแก้ปัญหารุกล้ำคูคลอง 1,200 คลอง ที่เป็นอุปสรรคต่อการขุดลอกคูคลองเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพ และเป็นปัญหาสำคัญของผังเมืองได้อย่างไร

ตอนนี้ชาวชุมชนริมคลองก็ได้ออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งจัดการ ลงพื้นที่พูดคุยกับประชาชนในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่จะมีการขุดลอกคูคลอง ชาวบ้านย่านหลังมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ต้องการให้มีการจัดระบบบ้านมั่นคง เพื่อให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัย แต่ตอนนี้ยังติดปัญหาเรื่องการขอเช่าพื้นที่ริมคลอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของกรมธนารักษ์ ในเรื่องนี้รัฐบาลควรช่วยให้ชาวบ้านสร้างบ้านมั่นคงให้มากกว่านี้เพื่อแก้ไขปัญหารุกล้ำคูคลอง เพราะตอนนี้มีประชาชนที่เดือดร้อน 350,000 คน สิ่งสำคัญที่จะเข้าไปแก้ปัญหานี้คือต้องสร้างความเข้าใจ เขาหรือบ้านออกมาแล้วเขาจะไปอยู่ที่ไหน เพราะตอนนี้บริเวณริมคลองของกรุงเทพมหานครเต็มไปด้วยบ้านของชาวบ้านที่ปลูกรุกล้ำเข้ามาในคลอง แล้วถ้าจะรื้อก็ต้องรื้อทั้งหมด เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันทั้งสองฝั่งคลอง ผมจึงอยากให้แก้ปัญหานี้รวมทั้งการปฏิรูปผังเมืองให้เป็นรูปธรรมโดยเร็วที่สุด

น้ำท่วมใหญ่ในรอบ 100 ปี จะเป็นวงจรที่เกิดขึ้นเช่นนี้เสมอไปหรือไม่

น้ำท่วมปีที่แล้วเป็นน้ำท่วมในรอบ 100 ปี แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องรอเวลาอีก 100 ปี จึงจะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง แต่ที่จริงแล้วหมายถึง น้ำท่วมใหญ่เช่นนี้อาจจะเกิดขึ้นในปีใดก็ได้ ในระยะเวลา 100 ปีนี้ ซึ่งอาจจะเกิดซ้ำอีกในปีนี้ได้ นั่นก็หมายถึงประเทศไทยยังมีความเสี่ยงที่จะประสบปัญหาน้ำท่วมและภัยแล้งอย่างรุนแรง เพราะภาวะโลกร้อนที่เพิ่มขึ้น สถานการณ์แผ่นดินทรุดตัว และการบริหารจัดการของมนุษย์ที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ จึงมีความจำเป็นที่ภาคประชาชนและรัฐบาลต้องประเมินความเสี่ยงและเตรียมพร้อมรับมืออย่างเต็มที่ ■

tive provinces. This is not the way to solve problems. Every provincial governor should adopt an integrated approach to water management. That requires consideration of the source of the water flow, the mid-way point, and the end of the flow. The first step is the designation of a host for comprehensive water management. If you build dikes and raise road levels in your province, this will have adverse repercussions on neighboring provinces as before. Your province will not be flooded but huge volumes of water will flood into your neighbors' province.

I'm totally opposed to the individual approach to problem solving. But I do agree to every province located in any one area at risk of floods conferring on ways to solve the problem without adversely affecting local residents. For example, you might protect all economic zones in the event of floods but not every area in the province because water also needs space to inhabit. If every province continues to take an individual approach, floods will descend southwards and inundate Bangkok as well as Nakhon Pathom.

In what ways can the problem be solved of trespassing into 1,200 ditches and canals - which is obstructing the dredging of these waterways to prevent floods in Bangkok, thereby posing a major setback for town planning?

Communities living alongside canals have collectively called on the government to visit and talk to residents as part of the process of solving floods by dredging canals. People living behind Kasetsart University (who have encroached on canals) want a secure and subsidized housing plan so that they can continue to live there. However, there is a snag on the matter of renting land alongside canals, most of which belongs to the Treasury Department. The government should help these people build houses that are more secure so that there is no encroachment on canals. With 350,000 people currently affected, the key to solving this problem is to establish an understanding. Where will they live after they dismantle their homes? Bangkok is full of people who have set up homes into canals. If these homes are to be dismantled, all encroaching homes have to be dismantled in order to be fair to everyone. I would like this problem to be solved and reform of town planning implemented soonest.

Will the first great floods in 100 years become a revolving cycle?

Last year's floods were one of the great floods in 100 years but that does not mean there won't be another such disaster for another 100 years. Another great flood could come within the next 100 years, which may mean this year or later in the century. That means Thailand is still at risk of serious problems of floods or drought. This stems from the increase in global warming, land subsidence, and the failure of human-beings to ensure efficient management. That is why the civic and state sectors must assess the risks and be fully prepared to deal with eventualities. ■

นักเขียนรับเชิญ GUEST WRITER

อ่อนตัว ยืดหยุ่น นุ่มนวล หลักการจัดการน้ำให้ยั่งยืน

สุรจิต ชีรวทย์

ในฐานะประชาชนคนหนึ่ง
แห่งลุ่มน้ำแม่กลองที่มีความ
ยาวสายน้ำ 526 กิโลเมตร
มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 30,000
ตารางกิโลเมตร และได้
สัมผัสกับลุ่มน้ำต่างๆ มา
มากมาย ก็บอกได้ว่า การ
บริหารจัดการลุ่มน้ำ
ในประเทศเต็มไปด้วย

ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นลำน้ำเล็กๆ ที่สุดที่ทางบ้านของผม
เรียกว่า “ลำประโดง” ที่อยู่หลังบ้านของผมเอง ซึ่งแยก
มาจากคลองเล็กๆ ที่แยกมาจากคลองขนาดใหญ่ ซึ่งแยก
ตัวมาจากแม่น้ำอีกทีหนึ่ง ไปจนถึงแม่น้ำใหญ่หรือแม่น้ำ
นานาชาติอย่างแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาละวิน

ไล่ตั้งแต่ปัญหาลำน้ำตื้นเขิน การสร้างสิ่งปลูกสร้างหรือถนนทับ
ลำน้ำ การสร้างประตูน้ำปิดกั้นลำน้ำต่าง ๆ น้ำเน่าเสียจากมลภาวะ
จากชุมชน จากโรงงานอุตสาหกรรม จากการเกษตรเคมี ปัญหาน้ำแล้ง
น้ำท่วมไม่เป็นจังหวะ ไม่เป็นฤดูกาล ปัญหาแผ่นดินทรุด ชายฝั่งพัง

สมุทรสงคราม – ชุมชนและเรือสวนเรียงรายริมฟังกคลองบางน้อยที่ไหลลงสู่แม่น้ำแม่กลอง สายน้ำที่เลี้ยงดูชีวิตมาหลายชั่วอายุคน
Samut Songkhram – Communities and orchards line the Bang Noi Canal that flows into Mae Klong River, both of which have provided nourishments to the locals for ages.

Softly, Flexibly, Gently — How to Manage Water Sustainably

Surachit Chiravet

As a person who lives in the Mae Klong River Basin — where the river runs for 526 kilometers and the basin covers an area of 30,000 square kilometers — and is in touch with several other river basins, I can say that the management of river basins in this country is replete with problems. This includes the management of small waterways which terminate in what people where I come from call “Lam Pradong”, located just behind my house. These small waterways are tributaries of small canals which themselves are tributaries of bigger canals which split off from rivers, even major transboundary rivers like the Mekong or the Salween.

Amphawa Canal - คลองอัมพวา สายน้ำมีชีวิต และทุกชีวิตสัมพันธ์กันสายน้ำ ussathamkornvan
สงฆ์ได้ทีคลองสายนี้ - ดิลก ตมใจไพฐ
Samut Songkhram - Monks on alms-taking round, a traditional way of life
that can still be seen along Amphawa Canal. - Dilok Tamjaipuen

เรียกว่าตั้งแต่ยอดเขาถึงทะเล ไม่มีผู้ใดสมปรารถนาเลย ก็เพราะการเข้าไปดูหน่วยจัดการโดยคนนอกกันนี้แหละ

ประเทศเรามีหน่วยงานกรมชลประทานมากกว่า 100 ปีแล้ว ถึงบัดนี้เรามีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่กับน้ำตั้งแต่ยอดเขาถึงทะเลอยู่ประมาณ 22 หน่วยงาน 9 กระทรวง และมีกรมแดนอันศักดิ์สิทธิ์ที่มีอาภรณ์แวววับได้ของหน่วยงานระดับกรมและกระทรวงต่างๆ ทำให้เกิดภาวะที่สำนวนไทยโบราณเรียกว่า “ยุ่งเป็นลิงแก้แห” ยิ่งแก้ยิ่งยุ่ง พันตัวแน่นขึ้นจนถึงตัวนั้นขยับตัวไม่ได้ ออกจากแหไม่ได้

เราพากันสร้างโครงสร้างแข็ง (Hard Structure) ตั้งแต่ขนาดเล็ก เช่น ประตูน้ำต่างๆ ไปจนถึงเขื่อนโครงสร้างแข็งขนาดใหญ่ ทะเยอทะยาน ประเทศของเราเป็นประเทศแรกๆ ในกลุ่มอาเซียนที่ได้สร้างเขื่อน สร้างประตูน้ำใหญ่น้อยมากมาย มีคณะกรรมการลุ่มน้ำ ดูแลทุกลุ่มน้ำ มีรัฐธรรมนูญ มีกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าที่สุด มีประสิทธิภาพ มีบทเรียน และมีคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขึ้นสู่ศาลปกครองมากมาย เพื่อวางบรรทัดฐานและตีความกฎหมายในกระบวนการจัดทำโครงการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน กระบวนการรับฟังความคิดเห็น กระบวนการศึกษา วิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งวิถีชีวิต ชุมชน วัฒนธรรม และสุขภาพ กระบวนการป้องกันและเยียวยาผลกระทบ ไปจนถึงกระบวนการตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการหรือไม่ อย่างไร คือรัฐต้องรับผิดชอบในสิ่งที่รัฐทำ รวมทั้งหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย

หากจำนวนปัญหาบอกถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาและบริหารจัดการลุ่มน้ำได้ดีที่สุดละก็ เราก้าวหน้ากว่าใคร เรามีตัวอย่างของปัญหาข้อขัดแย้งในการบริหารจัดการน้ำ จัดการพลังงาน และจัดการทรัพยากรน้ำร้อยนับพันกรณีศึกษา อันเป็นผลพวงจากการพัฒนาโดยคนนอก

ในขณะที่ธรรมชาติแสดงตัวตนให้เราเห็นอาการในลักษณะที่เป็นวัฏจักร (Cycle) หมุนเวียน เปลี่ยนแปลง คือ เกิดขึ้น เปลี่ยนแปรดับ แล้วก็เกิดขึ้นอีก เปลี่ยนแปรอีก ดับอีก ทั้งระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องอยู่กับชีวิตของพืช สัตว์ และคน ตลอดทั้งดาวเคราะห์ดวงนี้ และในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอันหมุนเวียนนี้ ธรรมชาติก็มีการปรับ

เข้าหาสมดุลอันต่อเนื่อง สมดุลที่เป็นพลวัต (Dynamic Equilibrium) นั่นคืออาการกิริยาที่ธรรมชาติแสดงให้เห็นอยู่ทุกขณะ มีลักษณะเป็นวงกลม ไม่มีต้นไม่มีปลาย เป็นกระบวนการ เป็นกระแสต่อเนื่อง ชาวพุทธเรียกความจริงนี้ว่า “ธรรมะ” หรือ “สัจธรรม” อันเป็นความจริงขั้นสูงสุด (Absolute Truth)

คือธรรมชาติต่างๆ มันพอดีของมัน ไม่ขาด ไม่เกิน ไม่มีใจ ไม่ตั้งใจ จะทำร้ายใคร ธรรมชาติของดาวเคราะห์นี้เป็นเช่นนั้นเอง

หากเรายอมรับความจริงอันนี้ ธรรมชาติก็มีแต่ความพอดี ความสมดุล และเรามนุษย์ผู้มีปัญญาที่ต้องหาทางปรับตัว ปรับสมดุลของเราให้สอดคล้อง เข้าใจเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องว่าเป็นธรรมชาติที่ยั่งยืนแก่กว่าตัวเรา เราไม่อาจสมปรารถนาได้ทั้งหมด เราปรับตัวได้บ้างตราบใดที่การปรับตัวดังกล่าวนั้นไม่ทะเยอทะยานเกินไป จนไปตัดห่วงโซ่ของกระแสธรรมชาติ อันเป็นวิถีคิดของคนในคือคนในลุ่มน้ำที่แท้จริง

นี่คือตัวอย่างของการปรับตัวให้สอดคล้องกับลีลาของธรรมชาติ

เมืองสมุทรสงคราม หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าเมืองแม่กลอง ตั้งอยู่ปากแม่น้ำแม่กลอง เกิดจากดินตะกอนที่สายน้ำแม่กลองอุ้มพามาจากป่าต้นน้ำ ผ่านที่ลาดชันลงสู่ทุ่งราบ จนถึงพื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณปากแม่น้ำ ตำแหน่งที่ตั้งของเมืองปากแม่น้ำที่เป็นที่ราบลุ่ม ต้องต่อสู้กับน้ำหลากในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคมของทุกปี ในขณะเดียวกันก็ต้องอยู่ร่วมกับน้ำทะเลในอ่าวไทยชั้นในสุด คือ อ่าว ก.ไก่ ซึ่งเป็นทะเลภายใน ทะเลตม ทะเลตื้น ซึ่งน้ำทะเลจะยกตัวสูงขึ้นประมาณ 3.90 เมตร ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคมที่น้ำหลาก ทั้งหมดไปสะสมอยู่ในทะเล

บรรพชนผู้ชาญฉลาดของเราจึงสร้างบ้านแปลงเมืองให้สามารถอยู่ร่วมกับระบบนิเวศปากแม่น้ำ (estuary) แบบนี้โดยการทำการเกษตรแบบทำดินยกร่องให้มีพื้นที่อาศัยของน้ำ และมีพื้นที่ปลูกพืชที่เหมาะสมกัน และเราอยู่บ้านได้สูงสูงให้น้ำลอดได้ในหน้าน้ำหลาก เราก็เลยอยู่เย็นเป็นสุข สามารถตั้งถิ่นฐานและทำการเกษตรทำการประมงที่สอดคล้องกับลีลาของธรรมชาติ รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และความมั่นคงของอาหาร จนได้เป็นเมืองที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุดของประเทศไทย

ไม่มีน้ำขาด ไม่มีน้ำเกิน นั่นเป็นเรื่องของคน

คนฉลาดไม่ต่อสู้กับกลไกอันใหญ่โตของธรรมชาติที่ทำให้ชีวิตอันแสนสั้นต้องเสียเวลาไป หากแต่แสวงหาปัญญาที่จะอยู่ร่วมให้สอดคล้องเพราะเราเป็นผู้อาศัยชั่วคราว

ที่นี้มาดูพวกผู้คนที่ทะเยอทะยาน อยู่ยาก เลี้ยงยาก พอใจอะไรยาก

พวกคนเขลาคิดว่า การปล่อยให้กระแสน้ำไหลอย่างอิสระไม่เป็นประโยชน์ โดยเอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง เพราะเขาเห็นน้ำไม่ครบถ้วนถึงสิ่งที่น้ำอุ้มมาด้วย คือ ตะกอน แร่ธาตุ สารอาหาร หรือไอชะของดิน ถ้าดินสามารถอธิบายความอร่อยได้

ก่อนฤดูน้ำหลาก แสงตะวันเผาไหม้ทำความสะอาดแผ่นดิน ไฟป่าที่เกิดเองมีไขมันมนุษย์ทำ ช่วยกะเทาะเปลือกกลูไ่มที่เข้มแข็ง เตรียมดินสำหรับหญ้าและหน่ออ่อนใหม่ๆ มีขี้มีเจตนาจะกลั่นแกล้งใคร แต่เพราะดาวเคราะห์โลกหมุนสายเหมือนลูกข่างที่หมุนไม่ได้ที่ บางลีลาเอียงชั่วเหินเช้าหาตะวัน บางลีลาบางฤดูกาลเอียงชั่วเหินออกห่างตะวัน

หากมนุษย์ที่เกิดและติดอยู่บนดาวเคราะห์แห่งนี้ไม่พอใจ ติเตียนว่าตรงนั้นตรงนี้ควรมีน้ำให้พอกับความต้องการของเขาทุกเวลา

From the problem of silt, which leaves waterways shallow, to the construction of buildings or roads on top of waterways, water gates aimed at blocking various bodies of water, decay caused by pollution from communities, factories or chemical-based agriculture, to the problem of drought, of freak or unseasonal floods, to that of sinking land, and coastal erosion. Let's say from the top of the mountain to the sea, no one is satisfied because outsiders have interfered in the management of water.

It is now more than 100 years that our country has been served by Irrigation Department units. From the top of the mountain to the sea, we currently have 22 units attached to nine ministries, with sacred borders that cannot be crossed by units attached to different departments or ministries lest they be accused of interference in their responsibility. In other words, we have a situation that recalls the traditional Thai saying: "wound up like a monkey trying to free the knots of a fishing net" – or the more the monkey tries to unwind a knot the more it tightens around the animal, disabling it from moving or freeing itself from the net.

We encourage the building of hard structures, from small things like watergates to ambitiously large structures such as dams. We are one of the first countries in the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) to build dams and watergates, large and small, and in profusion. We have committees to oversee river basins, everyone of them. We have the most progressive constitution and organic laws concerning natural resources and the environment. We have learned many lessons and sent up to the Administrative Court plenty of cases related to the environment in order to set standards and interpret laws in the process of forming projects. We have public participation process, public hearings, and a process to assess impacts on the environment as well as on the way of life, the respective communities, local cultures and public health of any particular project. We have a process for preventing repercussions and for rehabilitation in case of adverse effects. We also have a process for deciding whether a project should be given the go-ahead, and how this should be done. That means the State has to bear responsibility for what it does, and this includes government agencies and their officers.

If the number of problems speak best of the progress in development and management of river basins, we in Thailand must be the most progressive. We have hundreds, thousands even, of case studies showing problems in conflict of management – of water, energy and natural resources. All result from development by outsiders.

Meanwhile, Nature has shown us how it works in cycles, how it turns to bring change. That is birth, transition, termination, then back again to birth, transition and termination. This applies to the entire ecological system that encompasses the lives of plants, animals and human-beings, including the planet that we live on. Amid this cycle of change, Nature constantly adjusts the equilibrium, the dynamic equilibrium. These are

Nature's manifestations, constantly, in a circular pattern, with no beginning or end but in a movement, a constant motion, which Buddhists call Dhamma or Sajjatham, in other words the Absolute Truth.

Whatever comes of Nature is self-sufficient. It is neither lacking nor excessive. It has no intention to bring harm. That is the nature of this Planet Earth.

If we accept this truth, Nature possesses only sufficiency and equilibrium, and we human-beings endowed with intelligence have to find ways of adjusting ourselves accordingly. We need to understand the reasons and facts that this is how Nature is, how it is sustainable and enjoys a longer life than us all. Our wishes may not be fulfilled completely but we can adjust some variables as long as these are not too ambitious. By this I mean so ambitious that one or more variables sever Nature's chain. This is the way of insiders, of true inhabitants of river basins.

This is one way of adjusting oneself to fit in with Nature's course.

Samut Songkhram, generally known as Muang Mae Klong, is situated at the mouth of the Mae Klong River. The town rose from sediment that the river has brought from the headwater forests through steep plateaus down to flat plains, and to wetland at the mouth. The town is located on a flat plain that has to contend with flash floods from July to October every year. At the same time, the town has to co-exist with sea water from the innermost bay – an inverted U-shape bay or Aao Gor Gai – of the Gulf of Thailand. This particular inland bay consists of mud and is shallow. The sea water rises by about 3.90 meters from October to January when flash floods collect in the sea.

That's why our wise ancestors built houses and adjusted the town to enable co-existence with the ecological system of the estuary. They did so by farming the land in a way that allowed the estuary to live on, and by growing crops that were suitable to such an agricultural way. We also lived in houses on stilts that made it possible for the water to pass through during the flooding seasons. Hence we lived in cool climes and happiness. We could set up homes, farm the land or fish in keeping with the course of Nature, sustaining the biological diversity, and food security, so much so that our home town came to have the best quality of life in this country.

There was no shortage or excess of water. That is what people can ensure.

Wise people do not fight Nature's great mechanisms which can waste time in a life that by comparison is so short. Instead, they search knowledge for co-existence with it because we are only temporary residents.

Now let's turn to people who are ambitious, find difficulties in the way they live, are hard to nurture, and to please.

Those lacking in wisdom think it wasteful to allow waterways to flow freely. They put human-beings at the center of their thinking because they see water as lacking. Consider what the water brings with it: mud, minerals,

โดยยังมองน้ำในมิติเดียวคือมิติของปริมาตรหรือจำนวน ซึ่งเขาจะต้องเข้าไปบริหาร จัดวาง โยกย้ายได้ตั้งใจ เพราะมันขาดตรงนั้น มันเกินตรงนี้ เขาต้องการน้ำเป็นก้อนๆ เริ่มสร้างโหวรวางทะเลกรรมขึ้นมา เราต้องมีเขื่อนยักษ์ เขื่อนอนอกประสงค์ เพื่อให้ได้ไฟฟ้า แก้ปัญหาน้ำท่วม แก้ปัญหาน้ำแล้ง ขยายพื้นที่เพาะปลูก ขยายเขตชลประทาน ทำมา 100 กว่าปี มีพื้นที่ในเขตชลประทาน 38 ล้านไร่ นอกเขตชลประทานมีกว่า 100 ล้านไร่

ทุกกลุ่มน้ำในประเทศของเราที่มีเขื่อน มีประตุควบคุมน้ำมากมาย ยังคงเดิม น้ำยังท่วมไม่เป็นจังหวะ แล้งไม่เป็นจังหวะ แต่ทวีความรุนแรงทำลายล้างสูงขึ้น ปีที่ผ่านมาเราประสบปัญหาน้ำท่วมกว่า 40 จังหวัดจาก 76 จังหวัดทั้งที่อยู่ในเขตชลประทานนั้นแหละ ไม่เคยควบคุมอะไรได้จริงหรอก เป็นแต่เรื่องสมมติ พร้อมกับมีเสียงเรียกร้องให้สร้างเขื่อนอีกมากมาย ในขณะที่อีกด้านหนึ่งประชาชนเรียกร้องให้เปิดเขื่อน ปลดปล่อยเสรีภาพให้กับสายน้ำ และวงจรชีวิตปลา

เราจะไปทางไหนดี?

ที่ผ่านมา เราปลูกพืชเชิงเดี่ยวกันมาก และปลูกหลายครั้งในรอบปีจนแผ่นดินทันทนไม่ไหว ต้องใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง เป็นแสนล้านบาทต่อปี ต้องหิวน้ำหิวไฟฟ้าเรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุด ในนามอันศักดิ์สิทธิ์ของการพัฒนาแบบหยาบคายแข่งกระด้าง และพากันเป็นโรคกลัวน้ำ ทั้งที่เราเป็นประเทศในเขตรมรุ่ม ไม่สามารถอยู่ร่วมกับน้ำโดยการอยู่บ้านใต้ถุนสูง การใช้พาหนะเรือแพ และการขนส่งทางน้ำ ในขณะที่สัตว์น้ำสัตว์บกต่างๆ ต้องสูญหายไปเรื่อยๆ

บริษัทขนาดยักษ์บอกเราว่าเพาะเลี้ยงทดแทนได้ แต่สัตว์เหล่านั้นก็ยังคงต้องกินอาหารในห่วงโซ่อาหารเดิม นั่นแหละ เพียงแต่แปลงกายมาในรูปอาหารเม็ด และถูกควบคุมทั้งวงจรตั้งแต่เมล็ดพันธุ์ สายพันธุ์ อาหาร ยา อุปกรณ์การเลี้ยงทุกอย่าง โดยการทรมาณรุนแรงขึ้นทั่วแผ่นดินแผ่นน้ำ

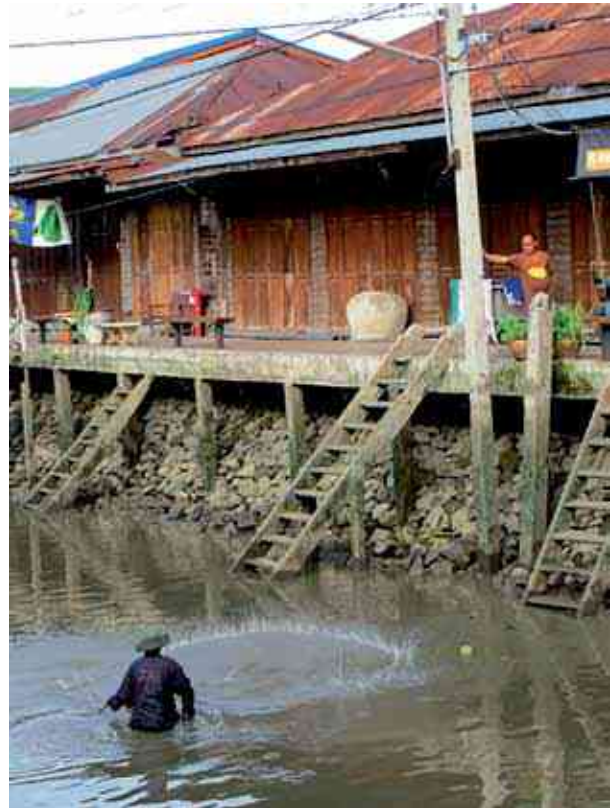
ในนามอันศักดิ์สิทธิ์ของการพัฒนาและวาทะกรรมที่ว่าตั้งแต่ภูผาป่าไม้ สายน้ำ จนถึงทะเล ต้องบริหารจัดการ เสมือนว่าไม่เคยมีการบริหารจัดการดูแลมาก่อนเลย

เราชาวเอเชีย เราคนไทย เราเรียกผู้มีบุญคุณเลี้ยงดูเราทุกสิ่งว่า “แม่” เราจึงเรียกแม่น้ำ แม่คงคา ผู้ประทานน้ำให้เรา เรียกแม่ธรณี ผู้ประทานแผ่นดินให้เราอยู่อาศัยและดูแลเรา แม่โพสพ เทพีแห่งข้าวปลา ธัญญาหาร แม่ย่านาง เทพีผู้สถิตย์อยู่ที่หัวเรือ และเราเรียกถิ่นฐานบ้านเกิดของเราว่า “มาตุภูมิ” (Mother Land) คือบ้านของแม่ผู้ให้กำเนิดเรา หรือที่อยู่ของแม่

และธาตุน้ำโดยลักษณะอาการกิริยาที่แสดงออก เราถือว่าเป็นเพศหญิง ด้วยลักษณะอาการที่อ่อนโยน แม่กระจาย ไหลชาน เชื่อมโยงประสาน ทั้งยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้หลายสถานะ ทั้งเอือกเย็น เป็นน้ำแข็ง อ่อนโยนเข้าได้กับทุกรูปทรงภาชนะที่บรรจุรองรับอยู่ และสามารถเดือดอย่างร้อนแรงจนกลายเป็นไอ

นี่คืออาการของเพศหญิง เพศของแม่

จึงต้องเคารพนับถือ มีอาการกระทำโดยปราศจากความอนอบน้อม อยวาท์แต่การสร้างเขื่อนแข็งหยาบกระด้างไปกีดขวางสายน้ำ เขื่อนซึ่งโดยลักษณะอาการที่ลุกฟูขึ้น สูงชันในอากาศ แข็งแกร่งกระด้าง เป็นอาการของเพศชาย ซึ่งโดยตรรกะน้ำ ย่อมไม่อาจเอาชนะเพศหญิงได้ นอกจากเป็นการทำลายตัวเองในระยะยาว เพราะเราไม่รู้จักน้ำตามความเป็นจริงในฐานะผู้ค้ำจุนระบบนิเวศ ผู้ค้ำจุนความมั่นคงทางอาหาร

คลองส่งคงเป็นแหล่งอาหารที่ชาวบันไดอาศัยพึ่งพาอยู่เรื่อยมา

Many canals continue to provide food to inhabitants as they have done for ages

ชาวประมงในลำน้ำเมื่อต้องหาปลาขนาดใหญ่ เช่น ปลาบึกในลำน้ำโขง ปลากระโทงในลำน้ำอื่น ปลาใหญ่ขนาดนั้นมิใช่เป็นเพียงสัตว์ไร้อารมณ์ มันเป็นปลาของผี ผีน้ำ ผีหลวง ผีผู้ยิ่งใหญ่ต่างๆ ดูแลอยู่เห็นอยู่ และยอมมีวิถีทางของท่านที่มนุษย์ไม่อาจเข้าใจได้ทั้งหมด ไม้ใหญ่ ภูเขา ล้วนมีผีดูแลอยู่ มนุษย์เมื่อจำเป็นต้องฆ่าฟันก็จะต้องบอกกล่าวขออนุญาตด้วยการตั้งพิธีกรรมเช่นไหว้ เพราะมนุษย์เป็นเพียงผู้อาศัยชั่วคราว มิใช่เจ้าของ หากเช่นนี้พิถีพิถันตัวเขา ครอบครัวของเขาก็จะอยู่เย็นเป็นสุข หากเช่นไม่ดีพิถีไม่ถูก ขาดความอนอบน้อมยำเกรงตัวเขาและครอบครัวของเขาก็อาจพบกับความวิบัติ

นี่คือ “มือที่มองไม่เห็น” ที่บริหารจัดการสายน้ำ ภูเขา ป่าไม้ และทะเล มันคือการบริหารจัดการที่มีอยู่แล้วในวัฒนธรรมที่แนบอยู่กับวิถีชีวิตของประชากรในกลุ่มน้ำต่างๆ

ไม่ใช่ “มือที่มองไม่เห็น” ของท่านอดัม สมิธ*

มันเห็นได้ยากกว่า เข้าใจได้ยากกว่า

บัดนี้ ผู้คนของเรา ลูกหลานของเรา กำลังเปลี่ยนไป กลายเป็นคนอยู่ยาก เลี้ยงยาก ทะเยอทะยาน ปลดปล่อยตัวเองไปไปตามความอยาก ความต้องการไร้ขอบเขต ตามกระแสอันเชี่ยวกรากของโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีใจโลภไร้พรมแดนหรอก แต่เป็น “ความโลภไร้พรมแดน” ต่างหาก ผมเขียนคำกล่าวนี้ด้วยปากกาสุบหมึก มิใช่ด้วยแป้นพิมพ์แข็งกระด้างไร้เส้นสายหนักเบาอ่อนนุ่ม เพื่อป้องกันตัวเองจากความหยาบช้าสามัญ

*อดัม สมิธ (Adam Smith) เป็นนักเศรษฐศาสตร์รุ่นบุกเบิกที่ทั่วโลกยกย่องให้เป็น “บิดาแห่งทุนเสรีนิยม” แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่เชื่อว่าระบบตลาดเสรีเป็นระบบเศรษฐกิจที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ และรัฐควรแทรกแซงตลาดให้น้อยที่สุด เพราะตลาดเสรีมี “มือที่มองไม่เห็น” คอยดูแลกำกับได้ดีอยู่แล้ว

food or the deliciousness of the earth. If only the earth could explain what it means to be delicious.

Before the season of floods, the sun burns, cleaning the land. Forest fires that naturally occur, not those set by human-beings, help knock off the hard peel of fruits, prepare the land for grass, and new shoots. They do not intend to do harm to anyone. But because Planet Earth turns like a top that cannot find its place, in some motions leaning towards the north in the direction of the sun, in other seasons towards the south away from the sun.

But human-beings who are born and live on this rotating planet are not satisfied, complaining that there should be more water to serve their demands here and there all the time – by looking at only one dimension of water: its volume or quantity – which they have to intervene to manage, allocate or transfer as they wish. This follows their understanding that something is missing here and there, they want bundles of water, stir up rhetoric to back up their contention that there must be a gigantic dam, an all-purpose dam to bring electricity, solve problems of flooding, of drought, which leads to the expansion of land for cultivation and irrigation. They have done this for more than 100 years with 38 million rai under irrigation zones, and another 100 million rai of cropland outside the zones.

Every river in the country equipped with so many dams and watergates still encounters familiar problems. There are irregular flash floods and droughts which moreover gather more intensity in destructive powers. In the past year, we experienced floods in more than 40 of the country's 76 provinces. They were all provinces within the irrigation zones, which cannot control any eventuality. All the talk about control is nothing but rhetoric that calls for more dams and watergates to be erected while local inhabitants urge the closing of dams in order to free the water's flow and release the cycle of fish life.

Which way should we go?

So far, our tendency has been to grow mono-crops, each crop several times a year, heaping pressure that the land can not bear. This has led to the use of trillions of baht of chemical fertilizers and insecticides each year; to the thirst for water and electricity that has no bounds – in the sacred name of crude and unyielding development. And we all have become paranoid about water even though our country is in a monsoon zone. We cannot co-exist with water by having to live in houses built on stilts, using ferries or other means of water transportation. Meanwhile, both land and aquatic animals gradually disappear.

A giant firm tells us we can do replacement breeding but those creatures still have to eat food in the same food chain. The difference is they now eat food in pellet form, live under total control of the breeder from the seed, to the specie, to food, medicine and every tool for breeding, thereby intensifying the degree of torture across the land.

In the sacred name of development and rhetoric, we

ชาวประมงจับปลาที่ติดอวนจำนวนมากในฝั่งทะเลสมุทรสงคราม
Fishermen scoop up mackerel netted off the Samut Songkhram shore.

are told that everything from mountains to forests, waterways, to the sea needs to be managed as if there had not been any management before.

We Asians, including us Thais, call everything to whom we owe our lives “mother.” Hence, the Thai word for river “mae nam” – “mae” meaning mother and “nam” meaning water – or “Mae Khongkha” – the provider of water. “Mae Thoranee” is the mother who has provided land for us to live on and looked after us; “Mae Phosop” the goddess of water, fish, and cereals; “Mae Ya Nang” the goddess who presides over the bow of a ship. And we call the place where we were born “matuphoun” or motherland, the land which gave birth to us or is the home of mother.

We regard water as female because of the characteristics and manners expressed. Water is gentle and expansive. At the same time, she diffuses, bridges gaps and can transform variously: cold as ice, so gentle that she can fit into any vessel that awaits her, and she can boil so fiercely that she emits steam.

These are the symptoms that the female gender shows, mother's gender.

That's why we have to hold water in respect. We cannot do unto her without deference. This does not only bar the construction of crude, hard dams to obstruct water's path. By nature, dams raise themselves up high in the air, strongly and harshly, as is the wont of the male. But they cannot, by the logic of water, overcome the female gender because it would be self destructive in the long term. This is because we do not know the reality of water as the main pillar of the ecological system and of food security.

When fisherfolk have to fish for large creatures, such as the Giant Catfish in the Mekong River or the Siamese Giant Carp in other rivers, they have to ask for permission from these beings' guardians by making offerings to them. Such big fish do not lack for guardians, they belong to spirits. These could be water spirits or heavenly spirits or other grand spirits. The fisherfolk have to proceed with proper rites because they are only human-

เวลาที่คนไทยพบกัน เราจะทักทายกันว่า “สวัสดี กินข้าวกินปลาแล้วยัง”

เราชอบกินข้าวกินปลา เราจึงมีร่างกายกะทัดรัด ไม่ได้ตัวใหญ่ เป็นยักษ์เป็นมาร เพราะโดยปรกติ เราไม่กินสัตว์ใหญ่ เนื้อแดงชุ่มเลือด ติดกระดูก ที่ต้องใช้ความรุนแรงในการฆ่าและตัดหั่นหรือชำแหละ เรา จึงไม่จำเป็นต้องมีมีดบนโต๊ะอาหาร เรากินเผ็ดเพราะเราอยู่เมืองร้อน เมื่อเหงื่อออกร่างกายจะเย็นสบายดี เราไม่จำเป็นต้องกินอาหารที่ละมามากๆ เพราะเรามีอาหารอยู่รอบตัว และเรากินได้ทั้งวันทั้งคืน

หลักในการบริหารจัดการน้ำ ไม่ว่าจะในระดับลำนํ้าย่อย ลำนํ้าใหญ่ ระดับลุ่มนํ้าทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ อาจสรุปลงได้ในหลักการใหญ่อันเดียว ก็คือ “ทำอย่างไรให้น้ำไหล อย่าให้นํ้านิ่ง อย่าพยายามตัดกระแสไหลเป็นส่วนเป็นท่อน”

การพัฒนาอย่างมีความอ่อนตัวยืดหยุ่นนุ่มนวล การปรับการตัดแปลงกระทำไม่ได้ไม่มาก ต้องใช้โครงสร้างอ่อนหรือโครงสร้างเล็กกระจายออกไป ไม่ใช่โครงสร้างแข็งขนาดใหญ่เชิงเดียว ต้องทำไปบนความสอดคล้อง จึงจะสร้างสมดุลที่เป็นพลวัต หรือสมดุลบนความเปลี่ยนแปลงอันต่อเนื่องได้ ■

ทะเลนอกชายฝั่งสมุทรสงครามถือเป็นแหล่งอาศัยของปลาเก๋หรือปลาเก๋ทองของประเทศ
The sea off Samut Songkhram is considered the country's fertile ground for the most delicious mackerel

สุรจิต ชิริเวทย์ อดีตประธานหอการค้าจังหวัดสมุทรสงคราม ปัจจุบันเป็นสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, คณะกรรมการการศึกษา ตรวจสอบเรื่องการทุจริต และเสริมสร้างธรรมาภิบาล และประธานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำ ของวุฒิสภา

หมายเหตุ – บทความนี้เรียบเรียงจากบทปาฐกถา ในการสัมมนานานาชาติว่าด้วยการจัดการลุ่มน้ำ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 9 มี.ค. 2554

beings who are transients, not owners of such creatures. If they make the proper offerings to the spirits, the fisherfolk and their family will live in peace and tranquility. If they do not, and fail to show deference, they and their families may encounter disaster.

This is the “invisible hand” that manages water, mountains, forests and the sea. They are managers who already exist in a culture that coexists with the way of life of riverine peoples.

This is not the “invisible hand” of Adam Smith.

It is a hand that is more difficult to see or understand.

These days, our people, children, and grandchildren are going through changes. They are becoming people who live complicated lives, are difficult to bring up, driven by ambition, let themselves go with their wishes, following the rapid trends of globalization. This term does not mean a world without borders, but one of greed without limits.

I wrote this speech with a fountain pen, not with a harsh keyboard that knows no heavy or gentle lines. I did so in order to prevent myself from becoming depraved.

When we Thais meet, we tend to say “Sawasdee, have you eaten rice and fish yet?”

We like to eat rice and fish. That’s why we are small and compact. We are not large like giants or demons because we normally do not eat large animals with red meat close to the bone and which have to be killed with violence. Preparation of the meat also requires cutting or slicing. That’s why we don’t need to place knives on the table. We eat spicy food because we live in a hot country. When we sweat, we feel cool and relieved. We don’t have to eat a lot of food at one time because we have food all around us, and we can eat all day.

There is only one major principle for managing water – whether this means small streams, big rivers or river basins in the country or internationally shared: “Do whatever is necessary to let the water flow. Don’t let the water lie still. Do not chop the current into chunks.”

To ensure development that is soft, flexible and gentle, you cannot make too many adjustments. You have to use an infrastructure that is soft or small and make sure that it spreads extensively. You should not use an infrastructure that is hard, large-scale and possessing a tendency to be individualistic. You have to work on the basis of harmony, equilibrium or balance that is capable of continuous change. ■

.....
Surachit Chiravet is a former president of the Samut Songkhram provincial chamber of commerce. Currently, he is a member of the Senate and sits on the Senate Standing Committee on Natural Resources and Environment, and the Senate Standing Committee on Corruption Investigation and Good Governance Promotion. He also chairs the Senate’s sub-committee on water resources.

Footnote: This article is compiled from a speech he delivered at an international seminar on the management of river basins which took place in Chiang Mai on March 9, 2011.

เส้นทางเดียวกัน ON THE SAME PATH

ประเทศไทยจะอยู่ได้ ชาวนาต้องอยู่รอด และพึ่งตัวเองได้

กรวิกา วีระพันธ์พา

For Thailand to Live on, Farmers Must Survive and Stand on Their Own Feet

Kornwika Weerapantepa

มหาอุทกภัยเมื่อปลายปีที่ผ่านมามีพิสูจน์ความอยู่รอดของคนหลายกลุ่ม บางชุมชนอยู่รอด บางธุรกิจไปต่อไม่ได้ ฯลฯ กลุ่มเกษตรกรก็เช่นกันที่บ้างก็รอดพ้นวิกฤติมาได้ บ้างต้องตั้งต้นใหม่ และที่สำคัญมันได้พิสูจน์การทำงานแก้ปัญหาจากทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมด้วย

ในวันที่ประเทศไทยหาความแน่นอนจากการรับมือภัยพิบัติไม่ได้ คำถามสำคัญสำหรับประเทศไทยที่เราเรียกตัวเองว่า “เป็นอู่อข้าวอันน้ำ” คือ ในปีต่อๆ ไปหากน้ำท่วมมากขึ้นเรื่อยๆ เกษตรกรควรปรับตัวอย่างไรเพื่อความอยู่รอด

Last year's great flood tested the survival level of many groups. Some communities survived, some businesses did not, and so on. The same went for farmer groups. Some came through the crisis intact. Some had to start all over again. Most importantly, the flood tested the problem-solving mettle of both the public and civic sectors.

On days when Thailand was unsure which way the crisis would turn and how it could cope, the question for the country – which calls itself a harbor of rice and water – was whether in future years, if the waters continue to come, how should people living off the land adjust themselves to ensure survival.

ชาวนากำลังปักต้นกล้าในนาเดิม เป็นวิธีการปลูกข้าวของชาวนาสอนใหญ่ในราบลุ่มภาคกลาง — *ทีโอเอส. ฤกษ์พรพิพัฒน์*
A farmer is planting rice seedlings in the paddy covered with water, a practice in rice planting adopted by most farmers in the Central Plains. — *Kuermaetha Rerkpompipat*

เดชา ศิริภัทร ผู้อำนวยการมูลนิธิข้าวขวัญ ผู้ที่ถ่ายทอดความรู้การทำงานแบบเกษตรธรรมชาติจากการทำงานจริง มองเห็นความทุกข์ร้อนของเกษตรกรมาตลอด เขามักจะกล่าวว่า ชีวิตเกษตรกรบ้านเรา แม้ไม่เจอภัยธรรมชาติ ก็ถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างรุนแรงอยู่แล้ว แต่ปัญหาใช้ว่าจะไม่มีความหวัง หากเปลี่ยนความคิดจากการชดเชยหลังน้ำท่วม แล้วหันมาแก้ปัญหาตั้งแต่ต้นเหตุ ทำให้ระบบการผลิตของเกษตรกรสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง เขายอมรับว่า หนทางการแก้ปัญหาเรื่องนี้คงอีกยาวไกล แต่เชื่อว่าจะไปไม่ถึง

อยู่ร่วมกับน้ำที่มาตามธรรมชาติ

ภูมิปัญญาที่เกษตรกรไทยสั่งสมมานับร้อยปี คือ การสังเกตช่วงเวลาในพื้นที่แห้งและการเลือกพันธุ์ข้าว ด้วยสภาพธรรมชาติในอดีตที่น้ำค่อยๆ มาถึงท้องนา ทำให้ชาวนาคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าจะเก็บเกี่ยวนาใดช่วงไหน โดยปลูกข้าวพันธุ์พื้นบ้านที่เรียกว่า “ข้าวคืนน้ำ” ที่ทนน้ำ ขึ้นได้ถึง 5 เมตร

“แต่ก่อนน้ำท่วมเป็นฤดูกาล เดือน 11 น้ำนอง เดือน 12 น้ำทรงแล้วเดือนอ้ายเดือนยี่ก็ค่อยๆ ลง เกษตรกรเขารู้ว่าสี่เดือนนี้มันท่วมแน่ๆ เขาก็ดูพื้นที่ว่าตรงนี้จะลึกขนาดไหน เขาไม่กลัวหรอกเพราะน้ำขึ้นวันละ 1-2 เซนติเมตรเท่านั้น เพราะน้ำมาจากธรรมชาติ ไม่ได้ถูกกักจากที่ไหน แล้วมาปล่อยทีเดียว ที่นี้ก็ต้องดูว่าที่ตรงนี้แห้งเดือนไหน เพราะต้องหาที่ตาก ถ้ามันแห้งตอนเดือนกุมภาพันธ์ เขาก็จะไปหาข้าวที่มันสุกเดือนกุมภาพันธ์มาปลูก จะได้มาเกี่ยวตอนมันแห้ง มีข้าวเบา ข้าวกลาง ข้าวหนัก* ถ้าน้ำแห้งก่อนก็เอาข้าวเบาปลูก ถ้าน้ำแห้งช้าก็เอาข้าวหนักปลูก ข้าวขึ้นน้ำอยู่ได้แม้ขึ้นวันละสองนิ้ว”

แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เมื่อน้ำที่เคยเพิ่มระดับเป็นหน่วยเซนติเมตร กลายเป็นวันละเมตรโหมใส่พื้นที่นา แม้จะมีข้าวที่ทนน้ำอย่างไรก็เน่าตาย ซึ่งเดชาเห็นว่า “มันไม่ใช่สิ่งที่ท่วมตามธรรมชาติ แต่เป็นน้ำท่วมที่เกิดจากคนทำ”

เมื่อปัญหา “น้ำ” ไม่เท่าปัญหา “คน”

ถามถึงสถานการณ์น้ำท่วมในอนาคต เดชาให้ความเห็นว่า ต้องยอมรับว่าประเทศไทยจะต้องเจอปัญหาภัยธรรมชาติเยอะขึ้น ฝนจะตกมากขึ้น ลักษณะตึกหนักและตึกกระจุก คือตกไม่กี่ชั่วโมง ไม่กี่วันก็น้ำท่วมได้ และสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจะทำให้ฤดูกาลของโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง

แต่ปัญหาจากธรรมชาติยังไม่เท่าปัญหา “การจัดการ” สถานการณ์ในปีที่แล้วเป็นข้อพิสูจน์ว่าผู้มีอำนาจไม่ได้จัดการน้ำตามหลักวิชาการ ตามความเหมาะสม แต่เป็นไปตามผลประโยชน์

1061 ศิริภัทร Decha Siripat

ที่ราบลุ่มภาคกลางเป็นแหล่งปลูกข้าวที่ใหญ่ที่สุดในประเทศจนถึงอดีตถึงปัจจุบัน — กรรวิกา วีระปัทมเพา

The central plains are the largest rice-growing region in the country. — Kornwika Weerapantepa

แต่ละพื้นที่ใครไม่ยอมได้น้ำก็เพียงแค่น้ำไปอื่นเท่านั้น ยิ่งอุด ยิ่งปิด น้ำก็ยิ่งลงทะเลข้างลง และปัญหานี้จะเป็นเรื่องที่ประชาชนคนธรรมดาต้องเจอต่อไปโดยควบคุมอะไรไม่ได้ หากรัฐบาลยังบริหารจัดการน้ำดังเช่นปีที่ผ่านมา

“น้ำท่วมสมัยก่อนที่สุพรรณบุรี ก็จะท่วมมาตั้งแต่พิงจิตรนครสวรรค์ ชัยนาท สุพรรณฯ แล้วค่อยถึงนครปฐม และพื้นที่ที่ท่วมก่อนก็จะแห้งก่อน แต่เดี๋ยวนี้ไม่แล้ว ท่วมก่อนแห้งหลังก็มี และทำให้พื้นที่ที่ไม่เคยท่วมมาก่อนต้องเจอน้ำ อย่างบางบัวทองที่ท่วม 2-3 เมตร เพราะไปเอาน้ำพื้นที่อื่นมาอัดใส่ขนาดนั้น นี่คือการจัดการที่ไม่เหมาะสม และยิ่งระยะยาวมันจะยิ่งเอาตัวรอดกันมากขึ้นไป สมมติว่าต่อไปทุกเมืองสร้างกำแพงกัน ทุกนิคมสร้างกำแพงกัน ทุกแม่น้ำมีเขื่อนหมด แล้วน้ำจะไปอยู่ไหน ก็ต้องไปหาคนที่ไม่มีเขื่อนกัน มันก็ยิ่งหนักใหญ่”

ผู้อำนวยการมูลนิธิข้าวขวัญเล่าถึงมาตรการช่วยเหลือว่า ปกติเมื่อน้ำท่วม รัฐบาลจะแจกพันธุ์ข้าวให้ชาวนาที่เดือดร้อน โดยแจกข้าวพันธุ์ ก ข ที่ชาวนาปลูกอยู่แล้ว และราคาไม่แพง ขายง่าย แต่ปีนี้เป็นปีแรกที่รัฐนำข้าวไฮบริด** มาแจก เป็นข้าวจากซีพีทีทีโลละ 150 บาท ซึ่งชาวบ้านไม่เคยปลูก และเป็นพันธุ์ที่ต้องการปุ๋ยและยาฆ่าแมลงมาก อีกทั้งไม่มีตลาดรองรับด้วย

Decha Siripat, director of the Khao Kwan Foundation – who has imparted to farmers knowledge about rice farming the natural way, based on real work and hands-on seeing of the sufferings of farmers all along – tends to say that even without natural disasters, our country’s farmers are pressured already by the advantages taken of them. However, he says, the problem is not without its ways-out. But he adds that though the problem will continue to persist for some time to come, it is not as if we will not reach the solution.

LIVE WITH WATER THAT COMES NATURALLY

For more than 100 years, Thai farmers have accumulated a certain wisdom, that is, taking note of the times when the ground is dry, and choosing the rice strains according to the natural situation. When the waters gradually entered the paddy fields, farmers were able to predict when they could harvest the crop, and they cultivated the strain known as “Khao Khuen Nam” that can cope with water as high as five meters.

“Previously, floods came seasonally: In the 11th month (October), the waters would rise, in the 12th (November) the waters would stay, in the following two months, the waters gradually would subside. Farmers knew there would be floods during these four months. They looked at where the ground was deepest. They were not afraid because the water level rose only 1-2 centimeters a day. This was because the water came naturally. It wasn’t held up anywhere, only to be suddenly released. After the floods, they had to see when this area would be dry because they needed a place to put the paddy out to dry. If it’s dry in February, they would look for rice that ripens in February so that they could harvest it when it was dry. There was Khao Bao, Khao Glang, Khao Nak*. If the ground dries up first, they would sow the Khao Bao. If the land dries slowly, they would plant the Khao Nak. Khao Khuen Nam (photosensitive floating rice) can survive even if the water rises two inches a day.”

Today, the floods that used to rise in centimeters inundate the paddy fields at the rate of a meter a day. No matter how water-tolerant the strain may be, it will rot, Decha says emphatically. “They are not floods that Nature brought but ones that are generated by Man.”

WATER IS LESS OF A PROBLEM THAN MAN

When asked about future floods, Decha opines: “We have to accept that Thailand will encounter more natural problems. The rains will be heavier and fall clusters so that floods will come within hours after the rains. Global climate change will change drastically the seasons everywhere.

The problems caused by water are not as bad as those by “management”. Last year’s disaster was proof that powers-that-be did not manage water according to academic principles, or what was appropriate. What

ชาวนาปลูกข้าวหอมมะลิสุรินทร์ ลอยคอที่สวนข้าวกลางระดับน้ำที่สูงท่วมต้นข้าว — สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุรินทร์
A group of farmers in the northeastern province of Surin harvest the rice in a field that is submerged by floods. — Office of Agriculture and Cooperatives of Surin

happened is management depended on interests in respective areas. Whoever didn’t want water only had to raise barriers. The more you dig and raise embankments, the longer the floods will be delayed in its flow into the sea. And this is a problem ordinary folks must encounter and the problem will continue to rear its ugly head. The general public have to face this problem so long as the government continues to manage water as last year.

“In the old days when Suphan Buri was flooded, the waters came down from Phichit, Nakhon Sawan, and Chai Nat, to Suphan before arriving in Nakhon Pathom. And the areas flooded first would dry first. Today, some areas were flooded first but dried up later. Some areas which were never flooded had been submerged, for example, Bang Bua Thong which was under 2-3 meters of water because floods from another area was dumped there. This is inappropriate management, and in the long run, people will increasingly fight for their own individual survival. What would happen if every town built embankments, or walls, and every river was dammed, where will the water go? Of course, to areas where there are no dams. That would be even worse.”

On assistance measures, the Khao Kwan Foundation director recalled that governments in the past had distributed the rice strain Gor-Khor to affected farmers. It’s a strain they had been cultivating anyway; it’s inexpensive and the produce can easily be sold. This is the first year that the State distributed hybrid rice. The rice comes from the firm CP, and costs 150 baht a kilogram. Farmers have never grown it and it demands large quantities of fertilizers and insecticides. Worse, there is no market for it.

“If farmers had rights and a voice, they would say: No need to compensate us; just don’t let the floods come to our area. The point is floods naturally generated are acceptable but the farmers don’t want compensation after their land has been turned into a Monkey’s Cheek

“ถ้าขบวนการเรามีสิทธิเสียง เราจะบอกว่า ไม่ต้องมาขอขะหรือขอ แต่อย่าให้น้ำมาท่วมเขา คือถ้าเป็นท่วมจากธรรมชาติยังรับได้ แต่ถ้าปล่อยให้น้ำท่วมเขาเป็นแก้มลิง ปล่อยน้ำมากองไว้ แล้วมาขอขะ เขาก็ไม่เอา มันจะคุ้มที่ไหนเล่า แล้วบอกว่าน้ำแล้งไม่ต้องทำนา เพราะมันต้องใช้น้ำเยอะ ให้ไปปลูกถั่วปลูกไร่แทน ถามว่า แล้วดินตรงนั้นมันเหมาะกับพืชไร่พืชไรใหม่ ต้นทุนเท่าไร ทำแล้วมีคนซื้อไหม ราคาเท่าข้าวหรือเปล่า มันไม่มีคำตอบสักอย่าง” คือเสียงจากตัวแทนชาวบ้านที่อยากบอกรัฐบาล

ทางออกของการปรับตัว

ประเด็นสำคัญที่เดชาเน้นคือ ไม่ว่าเกษตรกรจะเจอปัญหาอุทกภัยหรือปัญหาใดๆ ในอนาคต สิ่งสำคัญคือควรเปลี่ยนระบบการผลิต การทำนาแบบเกษตรอินทรีย์เป็นหนึ่งในวิธีที่จะทำให้ชาวบ้านอยู่รอดได้ ถ้าชาวบ้านเป็นอิสระต่อยา ต่อปุ๋ย พึ่งพาตัวเองได้ ก็สามารถผ่านพ้นปัญหาต่างๆ ไปได้

เขาอธิบายปรากฏการณ์ในพื้นที่ของตนเองว่า ชาวนาสุพรรณฯ มีอยู่ 3 กลุ่ม กลุ่มแรกปีหนึ่งทำนาครั้งเดียว อาศัยน้ำฝน อีกกลุ่มทำนา

ต้นข้าวเขียวชอุ่มได้ที่สำหรับถอนเพื่อนำไปปักดำในเขต
Young rice seedlings ready to be taken for planting in waterlogged paddy fields

2 ครั้ง มีน้ำท่วม แต่บางเขตทำนาได้ถึง 3 ครั้ง คือมีชลประทานด้วย และน้ำไม่ท่วม และเมื่อสำรวจข้อมูลหนี้สิน ปรากฏว่ากลุ่มที่ทำนาหนเดียวหนี้้น้อยที่สุด ประมาณหลักหมื่น ทำสองหนหนี้หลักแสน แต่ทำสามหนหนี้้อยในหลักล้าน แสดงให้เห็นว่ายิ่งทำมากกลับยิ่งหนี้เยอะ สะท้อนให้เห็นว่ากำไร-ขาดทุนไม่ได้อยู่ที่ “ปริมาณ” ผลผลิต แต่อยู่ที่ “วิธี” ผลิต

“พอเรา (มูลนิธิข้าวขวัญ) มาเปลี่ยนวิธีการปลูกข้าวแบบใหม่ แบบที่เราลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตได้ ชาวบ้านที่นำเกษตรแบบไม่พึ่งเคมีไปใช้แล้วเห็นผลได้จริง ไม่มีหนี้สิน ได้กำไร มันไม่ได้อยู่ที่พื้นที่ ตัวสินค้าหรืออะไรหรอก มันอยู่ที่วิธีการไม่ถูกต้อง เมื่อใช้ยา แล้วสุขภาพก็ยิ่งเสีย ผลผลิตก็ไม่ได้เพิ่ม ลงทุนที่สูง จะไปเอากำไรจากไหน แต่เกษตรกรที่ทำได้ พืชจนตัวตั้งแต่ปี 38 แต่รัฐบาลไม่เคยส่งเสริมนะ ทุกอย่างเขาทำเองได้หมดเลย ปุ๋ย ยาป้องกันแมลง ฯลฯ ต้นทุนต่ำ คุณภาพก็ดี

แล้วเขาก็รอด แต่เกษตรกรรอบๆ ทำตามไม่ได้ เขาบอกว่ามันเล็กปุ๋ย เล็กยาไม่ได้ เพราะมันทำใจไม่ได้ ยิ่งงี้ก็ต้องไปหาซื้อมาใช้

“เรื่องนี้ไม่ใช่ที่เกิดจากตัวเขาเอง แต่มันเป็นการส่งเสริมโฆษณาชวนเชื่อ เพราะบริษัทขายปุ๋ยขายยามืออิทธิพลเหนือรัฐบาล มันอยู่ที่กลุ่มคนน้อยๆ ที่มีผลประโยชน์ ไม่มีประเทศไหนที่นำเข้ายาฆ่าแมลง ปุ๋ย สารพิษทั้งหลายโดยไม่เก็บภาษีนะ มีแต่ประเทศเรา ผมเสนอว่าอย่าให้มีการโฆษณา สองคือเก็บภาษีนำเข้า สามคือเอาภาษีมาตั้งโรงเรียนชาวนา โรงเรียนเกษตรอินทรีย์ ให้ชาวนารู้พิษภัยของสารเคมี หรือให้ผู้บริโภครู้ ลองดูก่อนก็ได้ 5 เดือน 10 เดือน ไม่ดีก็เลิกก็ได้”

เดชาแนะนำว่า หนทางหนึ่งในการรับมือปัญหาของเกษตรกร ก็คือการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องสิทธิที่ควรจะมี “การรวมตัวกันจะมีพลังมากกว่าทำคนเดียว ดังที่เราเห็นการรวมตัวของภาคประชาชนมากขึ้นเรื่อยๆ ในสังคมไทย ถ้าเกษตรกรจะรวมตัวในแง่การผลิต การขายก็เป็นการรวมตัวที่ดี สร้างความแข็งแกร่งในกลุ่มผู้ผลิต หากใครมีปัญหาอะไรก็แลกเปลี่ยนกันได้ พัฒนาผลผลิต ช่วยกันหาตลาด”

เขาเสริมว่า ที่สำคัญ ไม่ว่าชาวบ้านจะปรับตัวแก้ปัญหายังไร รัฐบาลต้องมีมาตรการช่วยเหลือให้เขาอยู่ได้ด้วยตัวเอง เพราะต่อไป

นาข้าวในลุ่มน้ำทาจัน — กรวิภา วีระพันธุ์สินทวี
A ripening rice field in the Tha Chin River Basin. — Kornwika Weerapantepa

ความมั่นคงอาหารจะเป็นเรื่องสำคัญมาก ชาวที่อยู่รอดไม่ได้เลยถ้าไม่มีอาหาร และคงไม่มีเรื่องใดน่าเสียดายไปกว่า “ประเทศไทยอันอุดมสมบูรณ์ของเราทำให้ผู้ผลิตอาหารอยู่อย่างยั่งยืนไม่ได้” ■

* ข้าวเบา ข้าวกลาง ข้าวหนัก คือการจำแนกข้าวตามสภาพการเก็บเกี่ยว ข้าวเบาคือข้าวที่ใช้ระยะเวลาปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวสั้น (90-120 วัน) ส่วนข้าวหนักใช้เวลานานตั้งแต่ปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว (120-180 วัน) ชาวนามักแบ่งที่นาปลูกทั้งข้าวเบา ข้าวกลาง ข้าวหนัก เพื่อทยอยเก็บเกี่ยวในแต่ละเดือน

** ข้าวไฮบริด พัฒนามาจากข้าวสายพันธุ์ต่างๆ กัน จนได้เป็นข้าวที่ผู้พัฒนาพันธุ์อ้างว่าทนโรค ทนแมลง และให้ผลผลิตสูงกว่าข้าวทั่วไป แต่ข้อเสียคือเกษตรกรไม่สามารถใช้เป็นเมล็ดพันธุ์ได้ ต้องซื้อใหม่ทุกปี

(water retention area), to retain all the water dumped. For them, it's just not worth it. Then the government tells us: Don't farm rice during the dry season because it means using a lot of water, grow beans or other crops instead. But is our land suitable for such use, how much do we need to invest, and once we've grown these crops, will there be buyers and will they pay as good a price as for rice? There just aren't any answers." This is what a farmer representative would like to tell the government.

SOLUTIONS TO ADAPTAION

A point Decha emphasized is that whatever disaster or problem farmers will face in the future, they would do well to change their mode of production. Organic farming is one way farmers would survive. If they are free from dependency on fertilizers and chemicals, they would overcome any future difficulties.

In Suphan Buri where he operates, he says, farmers are divided into three groups. The first group relies on rainfalls and grows a single crop in a year. The second group grows two crops a year and sometimes encounters floods. The third group, whose land is in the irrigation zone and who faces no floods, grows three crops a year. However, a study of farmers' indebtedness found that those who farm a single crop a year are least indebted with the amount of individual debt in the tens of thousands of baht while those raising two crops a year owe hundreds of thousands each. Those in the third group carry the heaviest debt, in the millions of baht. To Decha, this clearly shows the more frequently the crop is grown, the more debts one incurs, and that profits or losses depend not on quantity but on the method of production.

"When we (the Khao Kwan Foundation) changed the method of rice growing, one that reduces costs of production and increases productivity, the results were clear from farmers who apply agriculture that does not depend on chemicals. No debts, but profit gained. It's not up to the area, the product or anything else, but it's due to a wrong method applied. When they use chemicals, their health suffers, the crop yield doesn't increase, costs of production are high. So from where can they earn profit? But the farmers who have succeeded (by turning to a new way of growing rice) showed results as far back as 1995. The government has never promoted this way of agriculture although the farmers can do everything for themselves: prepare fertilizer, insect repellent, etc. The costs of production are low, the quality of the produce is good, and they survive. But other farmers around them could not follow suit. They said they could not stop using fertilizers and insecticides. They couldn't change their mindset; they had to buy these things no matter what.

"The fault is not their own doing. It happened because of the promotion and propaganda by the chemical companies which enjoy influence over the government. It's a small group of people who benefit. No coun-

try in the world allows imports of insecticides, fertilizers, and various toxins without imposing taxes. Our country is the only one.

"My proposal is to do away with advertisement. Secondly, taxes should be imposed on chemical imports. Thirdly, use income from the taxes to set up farmers' schools, organic agriculture schools so that farmers learn the dangers of chemicals. Alternatively, consumers should be told. We can try as a pilot project: five to ten months. If it doesn't work, we can abandon the project."

Decha advises that a way-out for farmers is to organize themselves to demand the rights due to them. "Coming together as a group is better than fighting for something alone, as we have seen in the civic sector. In Thailand, if farmers were to unite for production, and sales, it would be a good move. This would strengthen production groups. If anyone has problems, they can exchange views to help develop products and markets."

Decha added that the important thing was not just for farmers to adjust themselves in order to solve problems, but the government must set measures to enable them to stand on their own feet because food security will become a very important issue. The country cannot survive without food, and nothing is more regretful than if "Thailand, our country so rich in resources, fails to enable producers of food to live sustainable lives." ■

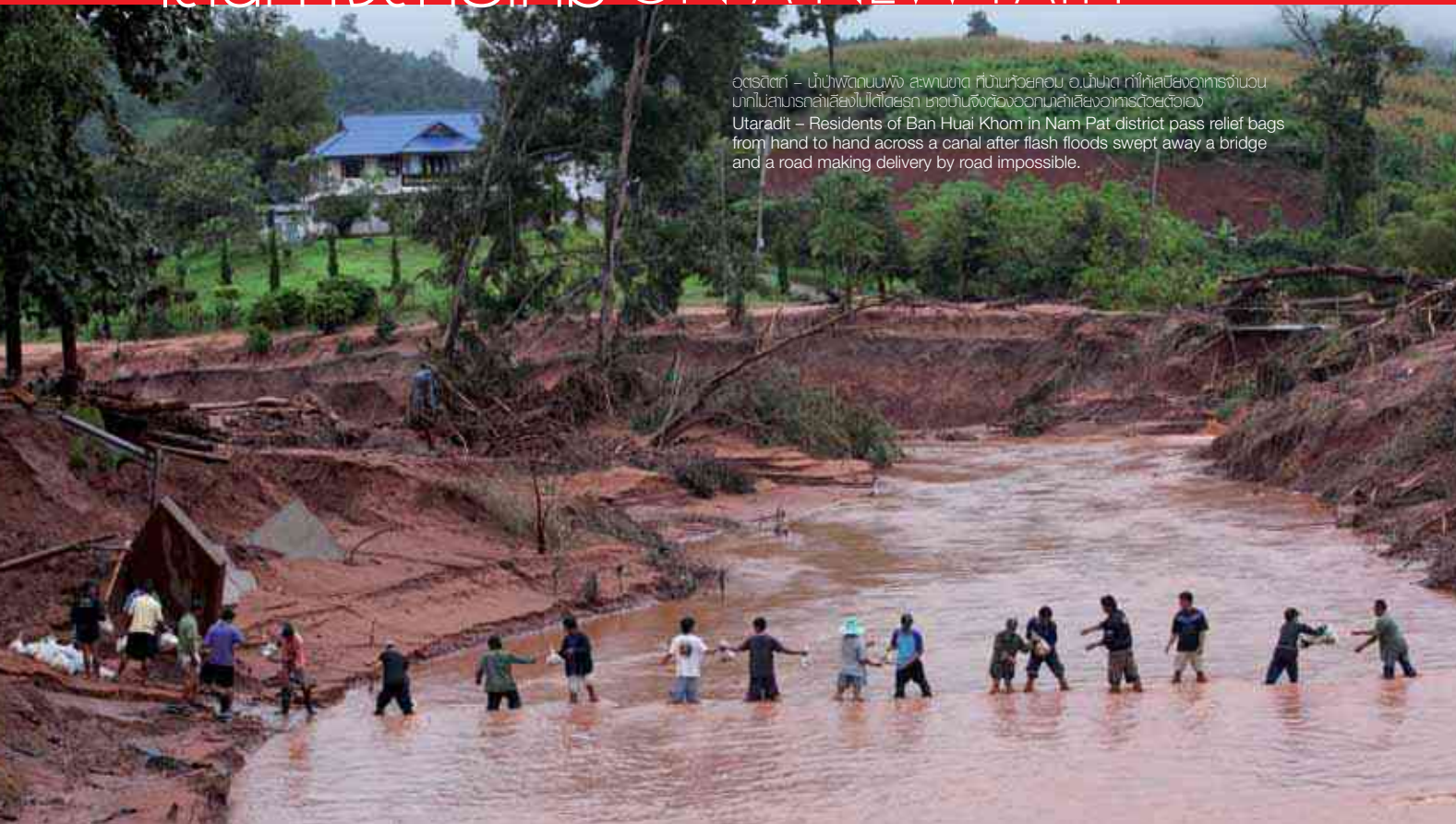
นาข้าวในจังหวัดนครปฐม — นครินทร์ วีระปันทเปา

A newly-grown rice field in Nakhon Pathom, west of Bangkok.
— Kornwika Weerapantepa

* *Khao Bao, Khao Glang, Khao Nak is the categorization of rice according to the state of the harvest. Khao Bao is rice which takes a short time to harvest (60-120 days). Khao Nak takes a long time to grow before it can be harvested (120-180 days). Farmers tend to apportion their land so that they can grow Khao Bao, Khao Glang and Khao Nak in order to wait for harvests in respective months.*

** *Hybrid rice is developed from a variety of strains to the extent that developers claim it is resistant to diseases and insects, and yields more than common rice strains. The drawback is farmers cannot use the rice as seeds, therefore forcing them to buy a new lot each year.*

เส้นทางสายใหม่ ON A NEW PATH

อุตรดิตถ์ – นักพัฒนาผู้พิง สะพานขาด ที่บ้านหัวเขื่อน อ.บ้านดง ทำให้เสบียงอาหารจำนวนมากไม่สามารถลำเลียงไปได้โดยรถ ชาวบ้านจึงต้องออกมาลำเลียงอาหารด้วยตัวเอง
Utaradit – Residents of Ban Huai Khom in Nam Pat district pass relief bags from hand to hand across a canal after flash floods swept away a bridge and a road making delivery by road impossible.

แผนบริหารจัดการน้ำท่วม... ต้องยกเครื่อง – ดร.รอยล

เรื่อง อรยา สุตะบุตร ภาพ ดิลก ตามใจเพื่อน

สถานการณ์น้ำท่วมที่ผ่านมาทำให้หลายฝ่ายตระหนักดีว่า มาตรการแก้ปัญหา และโครงสร้างเชิงกายภาพประสบความสำเร็จความล้มเหลวอย่างรุนแรง แต่คำถามที่สำคัญก็คือ ถ้าปริมาณน้ำในปี 2555 มีมากเท่าหรือมากกว่าปี 2554 การแก้ไขข้อผิดพลาดต่างๆ ในปีที่แล้ว จะเกิดขึ้นทันช่วงที่ก่อนที่จะมาถึงในปีนี้อีกหรือไม่

ในมุมมองของ ดร. รอยล จิตรดอน ผู้อำนวยการสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของประเทศและการใช้ที่ดินในลุ่มน้ำทำให้การวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแบบเดิม ซึ่งพึ่งพิงโครงสร้างขนาดใหญ่ ใช้ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว

ย้อนไปมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปีที่ผ่านมา ดร. รอยลกล่าวว่า การที่น้ำไหลบ่าถึงกม. เป็นเพราะมีพายุเข้านับสิบลูกในช่วงไม่กี่เดือน ทำให้มีปริมาณน้ำที่ไหลเข้าสู่เขื่อนมากผิดปกติ (จาก 13,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี เป็น 26,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี) การบริหารจัดการน้ำ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนด้วยการใช้สถิติหรือ

เครื่องมือการบริหารแบบเดิม การกักน้ำตามระยะเวลาเดิมและขั้นตอนการทยอยปล่อยน้ำออกจากเขื่อน จึงเกิดความผิดพลาด ขณะที่ความยืดหยุ่นในโครงสร้างเรื่องน้ำของประเทศไทยไม่ดีพอ เมื่อเขื่อนต้องรับปริมาณน้ำจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องปล่อยน้ำลงพื้นที่ด้านล่างผนวกกับเมื่อเกิดมรสุมฝนตกติดต่อกัน มีลมสินค้าเข้ามาเป็นตัวบวกทำให้น้ำในอ่าวไทยยกตัวหนุนสูงขึ้น การระบายน้ำลงทะเลจึงทำได้ยากกว่าปกติ

นอกจากนี้โครงสร้างระบบชลประทานของประเทศไทยยึดทฤษฎีตามหลักของประเทศตะวันตก คือใช้โครงสร้างขนาดใหญ่ในการกักเก็บน้ำ ไม่คำนึงถึงลักษณะภูมิประเทศที่ต่างกัน ไม่มีการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ ไม่มีการดูแลแหล่งน้ำตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองได้ใช้งบประมาณในการดูแลแหล่งน้ำน้อยมาก เมื่อเทียบกับงบประมาณทั้งหมดที่ได้รับ (ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาแหล่งน้ำมีเพียงร้อยละ 2.17 และแก้ปัญหา น้ำท่วม-น้ำแล้ง ร้อยละ 8) ขณะที่ภาครัฐก็มีการลงทุนด้านระบบชลประทานเหลือมลักันมาก โดยเน้นลงทุนในภาคกลางและภาคเหนือมากกว่าพื้นที่อื่นๆ

บริเวณนิคมอุตสาหกรรม 7 แห่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และปทุมธานี
Seven industrial estates in Ayutthaya and Pathum Thani provinces
are incapacitated by floods

Dr Royol: Flood Management Plan Needs an Overhaul

Story Oraya Sutabutr
Photos Dilok Tamjaipuan

The recent flood situation has raised a general awareness that both the measures taken to solve its problems and the existing infrastructure have utterly failed. An important question is whether or not we will have enough time to correct our failures from the previous year should the volume of floodwater in 2012 exceed that of 2011.

According to Dr Royol Chittradon, director of the Hydro and Agro Informatics Institute under the National Science and Technology Development Agency, changes in the country's topography and current land use in its river basins have caused the current planning and management of water resources, which is heavily reliant on large structures, to become untenable.

Reflecting on the previous year's events, Dr Royol stated that the flood hit Bangkok because a series of rainstorms lashed the country within a few months' time, causing an unusually large volume of water to flow into the dams (rising from 13,000 to 26,000 cubic meters per year). Consequently, the usual water management tools failed to work, whether they involved statistics or conventional management techniques relying on trapping and draining water in set increments.

Meanwhile, Thailand's water infrastructure is insufficiently flexible so that dams had to face unusually large volume of water and thus needed to drain it downstream. Additionally, off-season monsoons and trade winds raised the sea level in the Gulf of Thailand, hampering the draining of the floodwater.

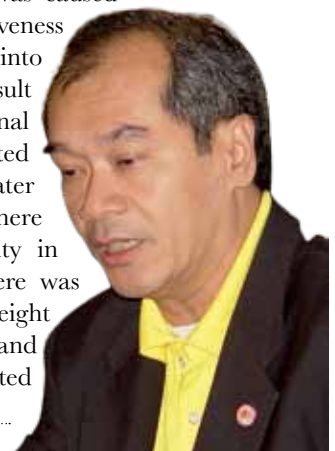
Furthermore, the country's Western-style irrigation system was designed to use large structures for storing water, without due consideration of varying regional geographical conditions, without a well-organized water management system, and without proper administration of both natural and man-made water sources.

Local administration organizations have allocated a very small portion of their total budget towards water management (2.17% for managing water sources and 8% for addressing flood and drought crises). Meanwhile, the national government has under-invested in irrigation in some regions while over-investing in others such as the North and Central regions.

Current flood prediction in the lower part of the Chao Phraya River basin is inconsistent because of significant changes in the physical conditions and land use in the area. The collection of rain data for predicting the volumetric flow rate into the Chao Phraya dam is a lengthy process as the collection and verification of this data is time-consuming and so cannot be used to predict flood crises in a timely manner. The upper Chao Phraya River basin from Nakhon Sawan northwards houses two large water reservoirs, namely, the Bhumibol and Sirikit dams, which are important water resources for the Central region. To date, few efforts have been made to systematically study or develop flood prediction models.

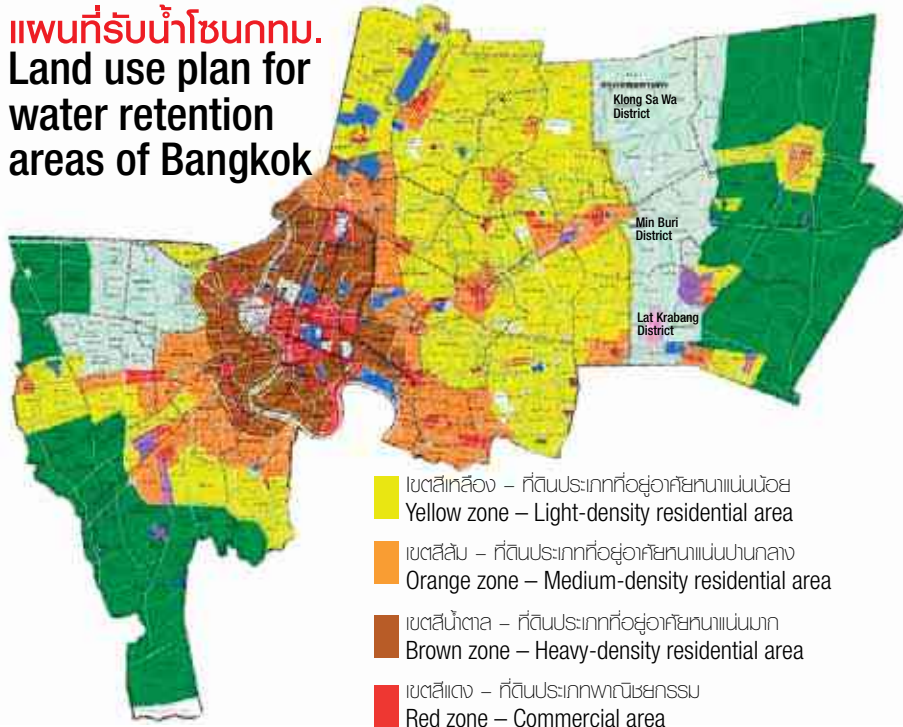
Dr Royol added, "The existing system focuses on draining rainwater and keeping out water run-off. Initially, damming served two or three cities well. But the system failed after everyone resorted to damming. When the initial damming seemed to yield positive results, it was declared a success. So every province from Nakhon Sawan to Lop Buri, Ang Thong, Suphan Buri and Ayutthaya put up walls not only around the provincial proper but also around farmland. This ruined it for everyone because the water was forced to flow in a narrow channel and so rose to very high levels instead of spreading out evenly." (*Matichon*, 25 November 2011)

The problem of slow water drainage in Bangkok and surrounding areas was caused by the system's ineffectiveness of draining floodwater into canals. This was the result of inefficiency of the canal system, which prevented canals from receiving water to their fullest capacity. There was also a lack of unity in water management. There was poor oversight over the height of road construction, and changes in land use affected

ดร. รอยอล ดร. รอยอล

แผนที่รับน้ำโซนกทม. Land use plan for water retention areas of Bangkok

- เขตสีม่วง – ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม
Purple zone – Industrial area
- เขตสีเบ็ดเตล็ดประมง – ที่ดินประเภทคลังสินค้า
Light pink zone – Warehouse area
- เขตสีเขียวอ่อน – ที่ดินประเภทอนุรักษ์และเกษตรกรรม
Light green zone – Conservation and agricultural area
- เขตสีเขียว – ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
Green zone – Rural and agricultural area
- เขตสีน้ำตาลอ่อน – ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
Light brown zone – Conservation for the promotion of Thai art and cultural identity area
- เขตสีน้ำเงิน – ที่ดินประเภทสถาบันราชการ
Blue zone – Government institution area
- เขตสีเหลือง – ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
Yellow zone – Light-density residential area
- เขตสีส้ม – ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
Orange zone – Medium-density residential area
- เขตสีน้ำตาล – ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
Brown zone – Heavy-density residential area
- เขตสีแดง – ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม
Red zone – Commercial area

ในปัจจุบันยังคงมีข้อจำกัดในการพยากรณ์สถานการณ์น้ำท่วมในลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพทางกายภาพของพื้นที่และการใช้ที่ดินในลุ่มน้ำได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก มีความล่าช้าในการจัดเตรียมข้อมูลสำหรับการพยากรณ์อัตราการไหลของน้ำที่ท้ายเขื่อนเจ้าพระยาเพราะต้องอาศัยเวลานานในการรวบรวมและการตรวจสอบความถูกต้อง ข้อมูลที่รวบรวมได้ไม่สามารถใช้เพื่อการพยากรณ์สภาวะน้ำท่วมได้ทันทั่วถึง และสำหรับลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบน ตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์ขึ้นไป เป็นที่ตั้งของอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ คืออ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพลและสิริกิติ์ ซึ่งเป็นต้นเหตุที่สำคัญสำหรับพื้นที่ภาคกลางนั้น ยังไม่ได้มีการศึกษาและจัดทำแบบจำลองเพื่อการพยากรณ์สภาวะน้ำอย่างเป็นระบบมากนัก

ดร.รอยลกล่าวเสริมว่า “ระบบที่มีอยู่ระบายน้ำฝนและกั้นน้ำไม่ให้เข้า ตอนแรกที่ทำกันกัน แค่สองสามเมืองก็กั้นอยู่ แต่พอกันทั้งระบบก็เอาไม่อยู่ เพราะฉะนั้นตอนแรกก็เริ่มทำกันและบอกว่าชนะแล้ว และทุกคนทำกันหมด ตั้งแต่ นครสวรรค์ ลพบุรี อ่างทอง สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา ไม่ได้ทำแค่กันเมือง กันที่หน้าด้วย ทุกคนก็แข็งแรง แทนที่น้ำจะแผ่ กลับถูกบีบและน้ำก็สูงมาก” (มติชน 25 พ.ย. 2554)

ส่วนสถานการณ์น้ำลดลงช้าในกรุงเทพมหานครและบริเวณใกล้เคียงเป็นเพราะการบริหารจัดการการระบายน้ำลงคูคลองต่างๆ ยังไม่สามารถทำได้เต็ม 100% เพราะระบบคันคลองยังไม่ดีเท่าที่ควร คูคลองต่างๆ ยังไม่สามารถรับน้ำได้เต็มที่ การบริหารงานไม่เป็นเอกภาพ อีกทั้งยังไม่มีมาตรการควบคุมความสูงในการสร้างถนน และการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เปลี่ยนแปลงไปก็มีผลต่อการไหลท่วมของน้ำ ที่เห็นได้ชัดคือคลองฝั่งตะวันตกเป็นคลองขนาดกลางและคลองขนาดเล็กมาก เช่น คลองบางซื่อ มีการบุกรุกโดยทั่วไป การขุดลอกคลองไม่ดีเท่าที่ควร อีกทั้งทิศทางการสูบน้ำไม่สอดคล้องกับระบบและขีดความสามารถของแต่ละคลองและระดับความสูงในพื้นที่ต่างๆ

“กทม.วางรูปแบบไว้เฉพาะน้ำฝน แต่ไม่ได้วางเพื่อรับน้ำป่า

แม้ว่าเครื่องสูบน้ำมีพอ แต่ไม่ทำผังเชื่อมทั้งระบบ” ดร.รอยลกล่าว (มติชน 25 พ.ย. 2554)

การแก้ปัญหาน้ำท่วมลุ่มน้ำเจ้าพระยา

การแก้ปัญหาน้ำท่วมลุ่มน้ำเจ้าพระยาระยะยาวนั้น จำเป็นต้องทำหลายๆ อย่างไปพร้อมๆ กัน ดร. รอยล กล่าว ทั้งนี้รวมถึงการฟื้นฟูสภาพผืนป่าและปรับปรุงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ตั้งแต่พิษณุโลกลงมา, ให้ความสำคัญเรื่องการหน่วงน้ำตามพื้นที่ชุ่มน้ำ เช่น บึงบอระเพ็ด บึงสีไฟ พื้นที่บึงตอนบนแถวศรีนครินทร์ เทเลหลวง, และเพิ่มอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก เช่นที่เหนือเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ เพื่อเพิ่มพื้นที่รับน้ำให้เชื่อมและเป็นตัวช่วยสนับสนุนน้ำในภาวะแห้งแล้ง ทำให้การบริหารน้ำในพื้นที่ดังกล่าวมีความยืดหยุ่นมากขึ้น

นอกจากนี้ ดร.รอยล เสนอว่าควรดำเนินการเร่งด่วนที่ประกอบด้วย 1) มาตรการผังเมือง ด้วยการกำหนดโซนนิ่งการใช้ที่ดิน ควบคุมการถมที่ดิน 2) ระบบแจ้งเตือนภัย และศูนย์คลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ 3) เพิ่มเติมสถานีโทรมาตร ในลำน้ำสำคัญ และระบบรับ-ส่งข้อมูลอัตโนมัติ 4) การวิเคราะห์สมดุลน้ำแบบรายเดือน 5) ปรับกระบวนการจัดสรรงบประมาณ โดยให้คัดเลือกโครงการตามลำดับความสำคัญ และ 6) ต้องบรรจุเรื่องน้ำในแผนของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ผ่านมามีเฉพาะเรื่องสิ่งแวดล้อมเท่านั้น รวมทั้งต้องพัฒนาเทคโนโลยี งานวิจัยและศักยภาพของบุคลากร และผลักดันกฎหมายด้านทรัพยากรน้ำ (Thanonline.com 9 ธ.ค. 2554)

ดร. รอยลกล่าวว่ามาตรการผังเมืองเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในการแก้ปัญหาน้ำท่วม จากที่เคยมองแต่เพียงการใช้ประโยชน์ที่ดินต่อไปจะต้องมีการจัดโซนการใช้ที่ดิน มีการระบุพื้นที่สูงต่ำและมีฝังกั้นน้ำที่ชัดเจน อาจจะทำพื้นที่หน่วงน้ำและพัฒนาเป็นพื้นที่แก้มลิงต่อไป นอกจากนี้ยังต้องใช้การจัดการน้ำท่วมในระดับชุมชนเพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันแทนการชดเชยความเสียหายในภายหลัง ส่วนพื้นที่อุตสาหกรรมก็ต้องมีการออกระเบียบ เมื่อมีการกั้นน้ำเท่าไร ก็ต้องมีการระบายน้ำออกเท่านั้น

ชาวบ้านต้องอาศัยทางทำชั่วคราวเพื่อสัญจรบนถนนพหลโยธินหน้าห้างสรรพสินค้าเซียร์รังสิต - ภาพเพื่อเผยแพร่บนเว็บไซต์
 People cross the makeshift bridge along flooded Phahon Yothin road in front of Zeer Rangsit department complex. - Photo courtesy of The Bangkok Post

the flow of flood run-off. Clear examples can be found in the cases of mid-sized and small canals in western Bangkok, such as Bang Sue, which had been widely encroached upon and improperly dredged. Further, the water pumping system lacked a unified direction and did not correspond with the capacity of each canal and the different water level of various areas.

“The Bangkok Metropolitan Administration planned for rainwater but not overflows. Even though there were enough water pumps, there was no comprehensive plan to connect the entire system,” Dr Royol said. (*Matichon*, 25 November 2011)

CHAO PHRAYA FLOOD PLANS

Dr Royol stated that long-term plans for addressing the Chao Phraya river basin floods require that many actions be taken simultaneously. This includes rehabilitation of forests and improvement of land use starting from Phitsanulok southwards as well as paying more attention to buffering water in wetlands such as Bung Boraphet and Bung Seefai swamps and wetlands around Khirimat, Talay Luang. Small reservoirs in areas such as that north of Pa Sak Jolasid dam should be built to increase retention areas to cope with floods and drought, which would make water management systems more flexible.

Additionally, Dr Royol proposed that several urgent measures be implemented. These include: 1) city planning measures establishing land use zones and controlling land filling; 2) an emergency broadcast system and national water database; 3) an increase in telemetric stations along important waterways and an automated information delivery system; 4) a monthly analysis of water balance sheet; 5) an overhaul of the budget allocation process in order to give higher priority to more important projects; and 6) incorporation of the water

management issue into the National Economic and Social Development Plan, which so far has dealt only with environmental issues, along with the development of technology, research, and human resources, and advocacy of water resource laws. (*Thanonline.com*, 9 December 2011)

Dr Royol emphasized the importance of city planning measures in addressing flood crises. While previously the focus was on exploitation of land, the issues of zoning, area elevation, and a clear water plan must now be developed. Various areas may be earmarked for retaining water run-off. Additionally, local communities should have their own water management plans to increase their capacity to deal with floods, which should do away with compensation for flood-related losses. As for industrial areas, there should be increased regulations to ensure that water retained must be drained in equal measure.

In terms of management, the government must delegate work to relevant organizations in each locality to improve the efficiency of water management tools already at hand. This includes dredging of canals that have become shallow, and echo-sounders should be used to determine which sections of a canal are insufficiently deep so that those sections may be specifically targeted rather than dredging the entire length of the canal. (*Khao Sod*, 4 January 2012)

As for Bangkok’s long-term flood prevention, Dr Royol said the restoration of the original water infrastructure and the creation of run-off courses that complement city plans are critical and should include the following measures:

1. Reinforcing the King’s dike: It is important to regulate the height of floodwalls along the roads that serve as the dike. A recently-discovered problem is that the level of water drainage differs from place to place. Inner roads should be lower than outer roads so that overflows are not trapped. Roads that act as embankments should be high and roads that are not embankments should be lower than houses. As high roads lead to sewers being placed high, houses have to be built on higher ground, which benefits no one. There has been a race to elevate homes following the flood; therefore, an urgent measure is needed to prevent this so that rain and flood waters can flow in accordance with water drainage systems. Floodgate readiness must be improved, and the network of roads must be improved so that there are enough channels for floodwaters to flow through. The Public Works Department must be responsible for implementing these measures.

2. Increasing the efficiency of canals: For a long time, the canals had had enormous capacities to hold water yet have been unable to drain due to blockage problems and ground subsidence. For instance, the area north of Bang Na-Trat highway is only half a meter high while the canal is 0.8 meter high, thus preventing water from draining into the canal. Water driving equipment should also be installed.

รถบรรทุกที่เรียงเป็นแถวบนถนนที่ถูกน้ำท่วมบนถนนพหลโยธิน
- ภาพเพื่อสื่อความหมายของภาพ
Trucks laden with rubbish left by the floods on the still-flooded Phahon Yothin Road.
- Photo courtesy of The Bangkok Post

3. Increasing water run-off routes on both sides of the Chao Phraya River: Water should be directed towards the east via the Raphiphat Canal, Bang Pakong River, or the Outer Ring Road. Canals on the west side of the river oriented along the north-south axis must be restored. More water pumping stations must be established in the lower part of the King's dike, as presently there is only one such station at Mahachai Canal. Various canals must be restored and additional canals dug to connect them in order to reduce the length of time water takes to reach the sea at Mahachai. (*Krungthep Turakij*, 5 December 2011)

In the case that the existing infrastructure is unable to contain flooding, three actions must be taken simultaneously. First, water must be blocked to a certain degree as well as drained or rerouted, as damming without drainage or rerouting will cause damage to the infrastructure. Second, urban areas such as Bangkok and commercial districts should urgently create topographical maps using LIDAR (Light Detection and Ranging remote sensing technology). Third, create water retention areas, designate overflow areas, and pass a special measure to pay compensation to landowners who agree to have their land designated as overflow areas. (Thanonline.com, 9 December 2011)

4. Building floodways along the Outer Ring Road: Floodways linking the Bang Pa-In Industrial Estate and the Raphiphat Canal should be constructed to receive large volumes of floodwater. Each shoulder of the Outer Ring Road is about 80 meters wide. This can be made into a frontage road that is 5 meters lower to allow water to flow along the floodways into pumping stations on Samrong Canal, which can pump water straight into the Gulf of Thailand. This project does not require land expropriation and can begin right away. (*Krungthep Turakij*, 5 December 2011)

พทุมธานี - ตู้คอนเทนเนอร์ถูกทิ้งลงน้ำโดยเครื่องบินแบบฮิลิกอปเตอร์ เพื่ออุดรูแนวเขื่อนที่พังลง
เมืองทันทิมนอชองตามรรวมของ
Pathum Thani - A container was dropped from a Chinook helicopter to plug a big gap in the flood wall protecting Navanakorn Industrial Estate

5. Draining and rerouting water: Water converging into the Chao Phraya River from the Lop Buri and Chai Nat-Pa Sak Rivers should be drained and rerouted through the Phra Narai Sluice Gate at Raphiphat Canal, through the Phra Ong Chao Chaiyanuchit Canal, as well as through Chachoengsao and Nakhon Nayok provinces. (Thanonline.com 9 December 2011)

6. Enlarging the “Monkey’s Cheek” Project: Implementing the “Monkey’s Cheek” Project to build water retention areas in its entirety would be able to solve flooding problems. A clear example of the project’s success can be found at the Nong Suea oil palm plantations in the Rangsit area between Canals 8 and 10. These areas used to be orange orchards covering 500,000 rai of land. Were this area to be managed properly, it could serve as a water retention area requiring no compensation monies from the state, and could also serve as a buffer zone.

“The reason oil palm plantations were able to escape flood damages is because oil palms are hydrophilic plants. Previously, plantation owners built high dirt embankments around their properties, so we advised them to allow their land to be flooded up to one meter high, capable of holding up to 200-300 million cubic meters of water. The previous flood actually resulted in greater oil palm productivity. It is possible to implement this measure that could benefit local people,” Dr. Royol said. (Thanonline.com, 9 December 2011)

In conclusion, solutions to the flood problems require proper management from the water source through to its sink. City planning is very important in receiving, rerouting, and draining water. It should be supported by legal mechanisms and compatible management model. Furthermore, provincial city plans must be conducive to cooperative water management among provinces so that water is drained in the same directions, thus lowering the risk of prolonged stagnation. It also helps prevent the collapse of floodwalls that were constructed haphazardly with little thought towards water drainage, water volume, and local topographical conditions. Importantly, well thought-out city plans will reduce conflicts among local populations. ■

วิกฤตข้อมูล... เมื่อประชาชน ต้องผิดหวังกับสื่อและรัฐบาล

เรื่อง นลิน วนาสิน ภาพ ดิลก ตามใจเพื่อน

นักข่าวไทย พีบีเอส กำลังสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยที่คลองระพีพัฒน์ อ. คลองหลวง ปทุมธานี-บริเวณใหญ่ครั้งนี้ สื่อมวลชนทำงานหนักกว่าเดิม เพราะทราบดีว่าข้อมูลที่รวดเร็วและถูกต้องคือสิ่งที่ประชาชนต้องการมากที่สุด
A ThaiPBS reporter interviews a flood victim in Klong Luang District of Pathum Thani. The media worked particularly hard during the great flood, realizing the public needed timely and accurate information.

ระหว่างที่เกิดเหตุภัยพิบัติทางธรรมชาติ ประชาชนก็มักจะหวังพึ่งข้อมูลต่างๆ จากรัฐบาล เช่น เกิดอะไรขึ้นกับธรรมชาติ ความเสียหายล่าสุดมีอะไรบ้าง กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมตามปกติทั้งหลายแหล่งเกิดสะดุดมากน้อยเพียงไร ประชาชนจะป้องกันทรัพย์สินและชีวิตได้อย่างไร และสุดท้ายคือ แล้วประชาชนจะดำเนินชีวิตและรับมือกับเหตุวิกฤตอย่างไร

รัฐบาลในประเทศที่มีประวัติการณ์ยาวนานเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติมักจะทำได้ดีในการรวบรวม วิเคราะห์และเผยแพร่ข้อมูลที่ประชาชนต้องการและคาดหวัง ประเทศญี่ปุ่นระหว่างที่เกิดเหตุการณ์ที่เรียกกันว่า แผ่นดินไหวและสึนามิโตโฮกุ เมื่อปี 2554 เป็นตัวอย่างที่ดี พื้นที่ที่มีการตรวจจับการเกิดแผ่นดินไหวได้ รัฐบาลก็พยากรณ์และวิเคราะห์เพื่อชี้จุดศูนย์กลางของแผ่นดินไหว และบริเวณที่จะถูกผลกระทบ พร้อมทั้งประกาศเตือนเกี่ยวกับภัยจากแผ่นดินถล่มและสึนามิ

ในช่วงเวลาหลังจากนั้น รัฐบาลก็เผยแพร่ข้อมูลที่สำคัญๆ อย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น แผ่นดินไหวที่ตามมา ที่เรียกว่าอัมเตอร์ซ็อก คำแนะนำเกี่ยวกับการอพยพ และระดับกัมมันตรังสีในบริเวณรอบๆ

โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟูกูชิมะ รัฐบาลได้ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ จนสามารถเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่ แล้วยกย่องให้เป็นข้อมูลที่เป็ประโยชน์สำหรับประชาชน ข้อมูลที่ประชาชนใช้ได้นี้ถูกเผยแพร่สู่สังคมโดยช่องทางสื่อมวลชนที่หลากหลาย รวมถึง สำนักข่าว โทรทัศน์เอ็นเอชเค เครือข่ายโทรศัพท์มือถือ วิทยุและทางอินเทอร์เน็ต

ในสังคมประชาธิปไตยที่พัฒนาแล้วเช่นนี้ รัฐบาลจะตั้งตัวเป็นแหล่งข้อมูลแบบครบวงจรในระหว่างที่เกิดพิบัติภัยทางธรรมชาติ รัฐบาลเป็นองค์กรที่เหมาะสมที่สุดที่จะดำเนินงานในลักษณะนี้ เพราะมีหน่วยงานภาครัฐที่จะคอยเฝ้าติดตามและเก็บรวบรวมข้อมูลดิบทางด้านดินฟ้าอากาศ ธรณีวิทยา โครงสร้างและประชากร รวมทั้งมีผู้เชี่ยวชาญมากมายที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นที่น่าสนใจได้ง่าย

แต่การมีข้อมูลอยู่ในมือเฉยๆ นั้นยังไม่เพียงพอ การนำเสนอและการสื่อสารข้อมูลนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญพอๆ กัน และนี่คือสิ่งที่สื่อมวลชนสามารถแสดงบทบาทได้

ในประชาสังคมที่เบ่งบานเต็มที่ สื่อมวลชนมีหน้าที่รับผิดชอบที่ต้องสื่อสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ถูกกาลเทศะและถูกต้องแม่นยำ สื่อมวลชนเป็นเสมือนคู่หูของรัฐบาลในการช่วยขัดเกลาข้อมูลทางการให้เป็นภาษาที่บุคคลธรรมดาสามารถเข้าใจได้ง่าย สื่อดังกล่าวอาจ

INFORMATION CRISIS...

When Government and Media Fail the Public

Story Nalin Vanasin
Photos Dilok Tamjaipuan

กรุงเทพฯ - สถานีโทรทัศน์กองทัพอากาศของฮ่องกงทำข่าวน้ำท่วมในเมือง บริเวณท่าพระจันทร์ Bangkok - A television team from Hong Kong interviews flood victims in the Tha Prachan area.

During natural disasters, people naturally look to their governments for information. Information such as what nature is doing, what the latest tally of damages is, to what extent normal economic and civic activities are disrupted, how to protect one's assets and livelihood, and finally, how to live and cope with the crisis.

Governments in countries that have long histories living with natural disasters tend to be better at gathering, analyzing, and disseminating such information. Take Japan during what has come to be known as 2011 Tohoku earthquake and tsunami. Immediately after the initial earthquake was detected, the government right away predicted and analyzed where the epicenter was likely to be and what areas were likely to be affected, and issued possible tsunami and landslide warnings accordingly.

For days and weeks after that, the government continuously updated vital information, such as, among others, aftershocks, evacuation guidelines, and, later,

ปลาวาฬฟ้าฟลัดลายเป็นโลโก้ของกลุ่ม "รูซู ฟลัด"
The Blue Whale is used to identify the Roo Soo Flood volunteer group

radiation levels surrounding the Fukushima Nuclear Power Plant. By coordinating with its various agencies, the government collected data available, analyzed it, and turned it into relevant information for its citizens. This consumer-friendly information is then disseminated to the public through various media channels, including the NHK, mobile phone networks, radio, and Internet.

As should be in a developed democracy, the government acts as the one-stop source of information during a natural disaster. The government is the most logical entity to do this because its government agencies are supposed to monitor and collect raw meteorological, geological, infrastructural, and demographical data, as well as have access to all experts who could analyze and make sense of it all.

Possessing information, however, is not enough: the appropriate presentation and communication of the information is equally vital. This is where the media steps in.

In an optimal civil society, the media has the responsibility to communicate the information in a relevant, timely, and accurate manner. The media is the government's partner that should help to further distil information into layman, easily understandable language. The media could be commercial or public entities. The important thing is that the media should be an independent and unbiased voice whose only objective is to serve the public in such a disaster.

In such an ideal world, the combination of useful, accurate, and timely information not only delivers all of the information people need to know during a crisis, but it also helps stave off panic, allowing for an orderly management of the crisis.

During the Thailand Floods of 2011, however, this ideal model of government-media partnership in disseminating public service information during a crisis broke down.

บางบัวทอง - ครอบครัวอพยพออกจากบ้าน
Bang Bua Thong - A man carries his daughter on his shoulder as they evacuate from their home.

จะเป็นองค์กรเชิงพาณิชย์หรือเพื่อสาธารณะ สิ่งสำคัญก็คือ สื่อควรจะเป็นเสียงที่อิสระและไม่ลำเอียง โดยมีจุดมุ่งหมายในการบริการสาธารณะในสถานการณ์ฉุกเฉิน

ในโลกแห่งอุดมคติ ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ถูกต้องแม่นยำและถูกกาลเทศะ ไม่เพียงถูกเผยแพร่ให้ประชาชนที่มีความต้องการข้อมูลนั้นในสถานการณ์ฉุกเฉินเท่านั้น แต่ยังช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการแตกตื่น ทำให้การจัดการวิกฤตการณ์เป็นไปอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

อย่างไรก็ตาม ในช่วงวิกฤตน้ำท่วมเมื่อปีที่ผ่านมา ความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข้อมูลสาธารณะในสถานการณ์วิกฤตกลับเกิดขัดข้องและไม่ได้เป็นไปตามในรูปแบบแห่งอุดมคติที่ควรเป็น

ทางฟากรัฐบาลนั้น ดูเหมือนจะไม่สามารถจัดการกับข้อมูลจำเป็นที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องมีอยู่ให้เป็นระบบ ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม (ศปท.) ซึ่งถูกก่อตั้งให้เป็นหน่วยงานกลางในการจัดการวิกฤตครั้งนั้น ไม่สามารถประสานหน่วยงานต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำให้ประสบปัญหายุ่งยากในการรวบรวมสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลให้ใช้งานได้ ในช่วงต้นๆ ของการสื่อสารกับประชาชน ข่าวสารที่ออกจากศปท. มักจะมุ่งไปที่การจัดการปัญหาเฉพาะพื้นที่หรือเฉพาะกลุ่มบุคคล เช่น การวาง “บิ๊กแบ็ก” เพื่อป้องกันน้ำทะลักเข้ากรุงเทพฯ จากด้านเหนือ หรือการส่งถุงยังชีพไปยังพื้นที่ต่างๆ แทนที่จะให้ข้อมูลที่ครอบคลุมและทันเวลาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของมวลน้ำทั้งหมดและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับทุกพื้นที่ ซึ่งเป็นข้อมูลที่คนส่วนใหญ่ต้องการ

หนังสือพิมพ์วอลล์สตรีทเจอร์นัลรายงานเมื่อวันที่ 19 ต.ค. 2554 ว่าปัญหาของรัฐบาลในสายตาของนักวิเคราะห์ก็คือวิธีสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับน้ำท่วมที่ไม่เป็นระบบ ซึ่งแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ประกาศให้มีการอพยพอย่างเร่งด่วนในบางพื้นที่ของกรุงเทพฯ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ยังไม่มีเหตุฉุกเฉินเช่นนั้น ไม่นานหลังจากนั้น รัฐมนตรีก็ออกมาขอโทษที่ทำให้เกิดความสับสนขึ้น แต่ความแตกตื่นก็ได้เกิดขึ้นไปแล้วและประชาชนจำนวนมากก็ได้เร่งรีบขนข้าวของออกจากบ้านตนเองในกลางดึก

รายงานข่าวยังกล่าวว่า กลุ่มการค้าของประเทศญี่ปุ่นบนว่า บริษัทญี่ปุ่นในไทยต่างไม่รู้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้างและไม่มีความมั่นใจว่าข้อมูลอะไรบ้างที่เชื่อถือได้ “พวกบริษัทของเราได้รับคำเตือน แต่ข้อมูลที่ได้อีกก็ไม่เพียงพอและก็ไม่มีเวลาพอที่จะตัดสินใจทำอะไรได้” เจ้าหน้าที่ของกลุ่มการค้าคนหนึ่งในกรุงเทพฯ กล่าว

การขึ้นนี้กล่าวโทษไปมาระหว่าง ศปท. กรุงเทพมหานคร และกรมชลประทาน ยิ่งเพิ่มความสับสนมากยิ่งขึ้น

ส่วนทางด้านสื่อมวลชนนั้น ทวีติยาธรรมะ ทวีไทย ได้ทบทวนทรัพยากรอย่างมากในการนำเสนอข่าวสารที่ตรงความต้องการของผู้ชม ในขณะที่ทีวีช่องอื่นๆ นั้นอาจจะถูกมองว่าให้ความสนใจกับการประชาสัมพันธ์ให้กับตัวเองมากกว่าโดยการรณรงค์ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยและนำเสนอข่าวสารที่ออกไปในแนวหรือหาเพื่อจะเพิ่มปริมาณผู้ชมให้กับช่องของตัวเอง

ในบทความที่ลงในหนังสือพิมพ์มติชน วันที่ 3 พ.ย. 2554 รุจน์ โกมลบุตร ซึ่งเป็นอาจารย์คณะวารสารศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และอดีตเป็นผู้สื่อข่าวเองด้วย ได้วิพากษ์วิจารณ์สื่อมวลชนไทยว่ากระทำหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะสื่อไม่เพียงพอ โดยกล่าวว่า การที่สื่อบางแห่งรับบทบาทเป็นผู้ระดมความช่วยเหลือให้แก่ผู้ประสบภัย แม้จะเป็นการกระทำที่น่าสรรเสริญในยามหน้าส่วหน้าขวนเช่นนี้ แต่สื่อก็ควรที่จะพิจารณาว่าตัวเองได้สื่อได้ทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องน้ำท่วมแก่ประชาชน ซึ่งเป็นภารกิจหลักของสื่อได้ดีเพียงพอหรือยัง และข้อมูลเหล่านั้นช่วยให้ประชาชนประเมินโอกาสเสี่ยงได้แม่นยำเพียงใด

“จะดีกว่าไหม หากสื่อนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปทำหน้าที่ด้านข้อมูลข่าวสารตามภารกิจ ‘การสื่อสาร’ ของตัวเอง” เขากล่าว

ความสับสนที่เกิดขึ้นนั้นทำให้เกิดสัญญาณในด้านข้อมูลข่าวสารซึ่งทำให้ประชาชนจำนวนมากพากันหาหนทางที่จะเติมเต็ม ดังนั้น จึงไม่เป็นที่ประหลาดใจเลยเมื่อเกิดนักสื่อสารมือสมัครเล่นขึ้นมามากมายที่พยายามอุดช่องโหว่นี้ โดยการนำเสนอข้อมูลที่หามาหรือสร้างขึ้นเองผ่านทางอินเทอร์เน็ต นักสื่อสารเหล่านี้ ซึ่งรวมถึงเว็บไซต์ thaiinlood.com และคลื่น เอลิมลาก นักอนุรักษ์ที่กลายเป็นนักสื่อสารอินเทอร์เน็ตจำเป็น ได้ช่วยกันเขียนบทความ ลงภาพนิ่งและวิดีโอจากแหล่งต่างๆ หรือนำเสนอข่าวสารจากที่ต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์และผู้คนนำไปใช้ได้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปได้ระยะหนึ่ง ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงตามความเป็นจริงและไม่ตรงประเด็นก็เริ่มท่วมท้นอินเทอร์เน็ต ผู้เสพสื่อจำนวนมากใช้เวลาหลายๆ ชั่วโมงเสพข้อมูลที่ล้นหลามและไม่เป็นประโยชน์มากนัก

โชคดีที่ยังมีกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ช่วยผลิตเนื้อหาข้อมูลขึ้นเอง โดยได้แรงบันดาลใจจากปรากฏการณ์ขาดแคลนข้อมูลจากภาครัฐและข้อมูลขาดสาระที่ท่วมท้น กลุ่มบุคคลนี้เป็นกลุ่มอาสาสมัครที่ประกอบด้วยหนุ่มสาวอายุ 20 เศษๆ จำนวน 6-7 คนเป็นหลัก ได้มาร่วมมือร่วมแรงกันผลิตชุดสื่อในรูปแบบวิดีโอที่ต่อมารู้จักกันโดยกว้างว่า “รู้สู้ผลิต” โดยอาสาสมัครกลุ่มนี้รู้สึกได้ถึงความต้องการของประชาชนที่อยากได้ข้อมูลที่ง่ายและพื้นฐานมากๆ คือ ต่างก็อยากจะทำเราจะฝ่าฟันให้ผ่านพ้นวิกฤตน้ำท่วมครั้งนี้โดยไม่ประสพความสูญเสียทั้งทางด้านเศรษฐกิจร่างกายและจิตใจมากนัก ได้หรือไม่ อย่างไร

ด้วยความตระหนักดังกล่าว อาสาสมัครกลุ่มนี้จึงตัดสินใจผลิตสื่อวิดีโอขนาดสั้นและทันเหตุการณ์ชิ้นชุดหนึ่ง เพื่อตอบคำถามพื้นที่ๆ

ที่ประชาชนคนธรรมดาทั่วไปมีอยู่ในใจ นั่นคือ มวลน้ำอันมหาศาลที่พุดถึงกันนั้นมาจากไหนกันแน่? แล้วเราจะช่วยตัวเองอย่างไร? แล้วจะช่วยผู้อื่นอย่างไรได้บ้าง? หลังจากน้ำลดแล้ว จะเกิดผลกระทบอะไรบ้าง? และเราจะอยู่กับอุบัติเหตุการน้ำท่วมได้อย่างไร ในเมื่อเป็นที่ค่อนข้างชัดเจนแล้วว่าปรากฏการณ์นี้จะเกิดขึ้นอีกในอนาคต?

ผลแห่งความพยายามของอาสาสมัครกลุ่มนี้ก็กลายเป็นชุดวิดีโอที่ใช้ภาพแบบกราฟิก ขนาดความยาวแต่ละตอนประมาณ 5 นาที โดยอาศัยสื่อทางภาพที่ชัดเจน ใช้ตัวเลขแต่น้อย ใช้ภาษาง่ายๆ ที่นำเสนอด้วยน้ำเสียงที่เรียบและเป็นกลางในการอธิบายสาเหตุของน้ำท่วม และแนะนำวิธีประเมินสถานการณ์ของแต่ละคน การเตรียมรับมือกับเหตุการณ์ที่ร้ายที่สุด และวิธีอยู่กับน้ำหรือวิธีอพยพแล้วแต่กรณี

สื่อชุดนี้สร้างความฮือฮาได้มาก เนื่องจากสามารถย่อยข้อมูลที่จำเป็นต่างๆ ให้เป็นภาษาที่เข้าใจได้โดยง่าย ด้วยน้ำเสียงที่ฟังน่าเชื่อถือและเห็นใจ ตัวอย่างหนึ่งของการใช้ภาษาที่ง่าย คือการแปลงปริมาณมวลน้ำอันมหาศาลที่จ่อจะเข้ากรุงเทพฯ จำนวน 10,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งยากที่จะนึกภาพออก มาเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถจะ

อ่างทอง - ผู้ประสบภัยพิบัติตามขบวนรถในศูนย์อพยพโรงเรียนวัดละแวก
— ภาพโดยพิศโศภณ นภอนภพวัฒน์

Ang Thong – Flood evacuees follow the news of floods at the evacuation center in Wat Sa Kaew School. — Photo courtesy of The Bangkok Post

mation was simple and primal: everybody just wanted to know if and how they would survive through the floods with minimal economic, physical and emotional damage.

So they decided to do short and timely informational videos to help answer the most pertinent questions normal citizens had on their minds: Where do the floods come from exactly? How can I take care of myself? How can I help others? What repercussions are there after the water is gone? How can I live with flooding, which is sure to become a recurring part of our future?

The result was a series of infographic clips, each about 5 minutes long, using clear visuals, few numbers, simple language, in a calm and neutral tone explaining the causes of the floods and what to do to evaluate one's situation, prepare oneself for the worst, and how to live with water or evacuate, whatever the case maybe.

The series hit a nerve because it boiled down essential information into easily understood language, in a calm yet human authority tone. To take the mind-numbing figure for the volume of water at Bangkok's door

เข้าถึงได้และจินตนาการออก โดยเทียบเท่ากับปลาวาฬสีฟ้า 50 ล้านตัว เพียงชั่วเวลาสี่ปาดาทีเดียหลังจากเปิดตัวตอนแรกทาง YouTube ก็มีคนเข้าไปชมถึง 750,000 ครั้ง

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างไร แหล่งข้อมูล เช่น รู้ สู้ฟlood หรือ ศคิน เฉลิมลาภ ก็ไม่สามารถทดแทนแหล่งข้อมูลจากภาครัฐได้ ประการหนึ่งเป็นเพราะว่าแหล่งข้อมูลเหล่านี้ล้วนอาศัยอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางสื่อสาร ซึ่งจำนวนคนที่สามารถเข้าถึงได้มีจำกัด นอกจากนี้ ความที่เป็นกิจการข้อมูลที่ตั้งเล็กและเป็นเพียงมือสมัครเล่น แหล่งข้อมูลเหล่านี้จึงให้ข้อมูลได้เพียงส่วนเสี้ยวเล็กๆ เท่านั้น ไม่สามารถที่จะให้พยากรณ์อากาศที่ทันต่อเหตุการณ์ ทั้งยังไม่สามารถจะแจ้งให้ทราบว่าจะประชาชนควรอพยพหรือไม่และอย่างไร และมีแหล่งให้ความช่วยเหลืออะไรบ้าง

ด้วยประการทั้งปวงนี้ วิกฤตน้ำท่วมแห่งปี 2554 จึงแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลยังคงต้องเป็นผู้นำในบทบาทของการเป็นศูนย์รวมข้อมูลเดียวที่จะให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและนำไปใช้ได้แก่ประชาชนโดยทั่วไป ถ้ารัฐบาลยังคงต้องการปฏิบัติภาระหน้าที่ของตนในการให้บริการและปกป้องประชาชน โดยเฉพาะในยามวิกฤตการณ์ ■

กรุงเทพมหานคร - ผู้โดยสารยืนรอรถในน้ำท่วมหน้าห้างเซ็นทรัลลาดพร้าว ขณะที่ป้ายค้อดรถประจำทางประสบปัญหาบริการของกรุงเทพมหานคร

Bangkok – Passengers stand in angle-deep flood in front of Central Lat Phrao Shopping Mall while the board at the bus stop behind them promises life-long services provided by the Bangkok Metropolitan Administration.

— 10 billion cubic meters — down to a more humanly imaginable scale, for instance, the group presented it as 50 million blue whales. Within 7 days of the launch of the first episode, the clip had 750,000 hits on YouTube.

Useful as it was, sources such as Roo Su Flood or Sasin Chalermklarp could never replace the government. For one, the fact that they relied mainly on the Internet as a dissemination channel vastly limited the number of audience it could reach. Further, being small, amateur operations, they could only offer narrow slices of specific information. They could not tell you the latest meteorological predictions, and they could not tell you if and how you should evacuate, and what aid resources were available.

As a result, the Great Flood of 2011 has shown that the government must fulfill its role as a single-source of credible and actionable information for the public if it wants to satisfy its obligation to serve and protect its citizens, particularly in times of crises. ■

มหิงसान้อย LITTLE MAHINGSA

น้ำกับชีวิต ในชุมชน บ้านในสอย

WATER AND LIVES at Ban Nai Soi Community

Patcharaporn Wimalai
Mentor of Class 8, Ban Nai Soi School
2010 Little Mahingsa Researchers Project

พัชรารุณ วิมาลัย โครงการมหิงสาสายสืบ ปี 53
พี่เลี้ยงรุ่นที่ 8 โรงเรียนบ้านในสอย

ชุมชนบ้านในสอย ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีระบบน้ำประปาในระยะหนึ่งแล้ว มหิงสาสายสืบน้อยจากกลุ่มต้นน้ำ ซึ่งได้ริเริ่มโครงการ “สืบเสาะต้นน้ำลำห้วย” พบว่าน้ำที่นำมาใช้ผลิตน้ำประปานั้นมาจากลำห้วยในพื้นที่ชุมชน ซึ่งมีอยู่ 17 ลำห้วยด้วยกันและเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรกรรมของชาวบ้านด้วย

แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ชาวบ้านและเกษตรกรจำนวนมากยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของลำน้ำเหล่านี้ ยังคงทิ้งขยะมูลฝอยและสารเคมีทางเกษตรลงไปแหล่งน้ำ ที่ซึ่งน้ำถูกนำมาใช้อุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันของตน

โครงการสืบเสาะต้นน้ำลำห้วยเป็นโครงการที่ต่อเนื่องมาจากงานที่ทีมยุววิจัยโรงเรียนบ้านในสอยได้ทำเอาไว้ในการสืบค้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านในสอย จากผลการวิจัยทาง

A tap water system has been introduced for quite some time at Nai Soi Community in Pang Mu Sub-district, Muang District of Mae Hong Son province. Little Mahingsa researchers from the Water Source Group initiated the “Water Source Discovery” Project and learned that as many as 17 streams provide water for our tap water production and feed villagers’ farmland.

Unfortunately, many villagers and farmers have yet to recognize the importance of these waterways and have continued to dump waste and agricultural chemicals into water sources which supply water for their daily consumption.

The Water Source Discovery Project is an extension of the community history research conducted by the young researchers’ team of Ban Nai Soi School.

มหิงसान้อย กลุ่มต้นน้ำ เสาะต้นน้ำลำห้วยเพื่อศึกษาคุณภาพน้ำ — พัชรารุณ วิมาลัย
Young Mahingsa researchers of the Water Source Group analyze small aquatic animals that indicate water quality of the stream they reside in. — Patcharaporn Wimalai

คุณครูพิชารporn วิมลชัย (คนกลาง) พี่เลี้ยงโครงการมหิงสาหลายสิบ ถ่ายรูปกับสมาชิกในกลุ่มที่หน้าต้น "ไม้อ้อ" (กษัตริย์) ต้นไม้ขนาดใหญ่และหายากที่ผืนป่าของ จ.แม่ฮ่องสอน
— วิจิตร์ วิมลชัย
Teacher Patcharaporn Wimalai (center), mentor of the Little Mahingsa group, poses for a picture with group member at the base of a giant, rare "Saw" tree at Huai Jong forest. — Wichit Wimalai

ประวัติศาสตร์เรื่อง “การจัดการป่าพื้นที่หมู่บ้านในสอย” ทำให้ได้ทราบว่า ในอดีตหมู่บ้านในสอยของเรานั้นน่าจะเป็นแหล่งไม้สักที่สำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เนื่องมาจากประมาณปี ค.ศ. 1882 (พ.ศ.2435) มีบริษัทสัมปทานไม้ชื่อบริษัทบอมเบย์เบอร์มาร์ ของชาติอังกฤษเข้าทำการชักลากไม้สักออกจากป่าบ้านในสอย

หลังจากมีการประกาศปิดป่าเมื่อปี 2532 ในปี พ.ศ. 2535 หมู่บ้านในสอยเริ่มมีการปลูกป่าตามนโยบายป่าชุมชน และมีการสร้างข้อตกลงของชุมชนร่วมกันผ่านการประชุมและทำสัญญาประชาคม โดยมีข้อตกลงร่วมกันดังนี้

1. ไม่ตัดไม้ทำลายป่า
2. การตัดไม้ เพื่อกิจการส่วนรวมของหมู่บ้านเช่น งานวัด งานบุญ จะต้องผ่านการประชุมของหมู่บ้าน
3. ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้
4. ไม่เผาหญ้า ไม่เผาขยะ ในช่วงที่เกิดมลภาวะทางอากาศสูง (เดือนมี.ค-เม.ย)
5. ไม่เผาป่า
6. ไม่ตัดต้นกล้วยในที่สวนของผู้อื่น หากมีการตัด ลงโทษโดยปรับเงินต้นละ 500 บาท
7. ห้ามใช้อุปกรณ์ช็อตปลาในแม่น้ำ
8. ห้ามทิ้งขยะในลำห้วย

เห็นได้ว่าในข้อตกลงดังกล่าวที่ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดูแลทรัพยากรน้ำไว้ด้วย เพราะการดูแลทรัพยากรป่าและน้ำเป็นสิ่งที่ต้องทำไปพร้อมๆ กัน แต่ข้อห้ามเกี่ยวกับน้ำยังคงถูกละเลยจากผู้ใช้น้ำ และยังไม่เคยมีบทลงโทษปรากฏเช่นเดียวกับการกระทำผิด

เด็กๆ เตรียมความพร้อมเพื่อจะออกสำรวจเส้นทางศึกษาธรรมชาติโดยสอบถามถึงเส้นทางตลอดจนเรื่องราวของลำน้ำสอยจากพี่เต่า-แม่เต่าในชุมชน — พิชารporn วิมลชัย
The young researchers get ready for their study trip after enquiring old folks in the village about the waterways. — Patcharaporn Wimalai

วิจิตร์ วิมลชัย (ซ้าย) คุณครูสอนวิชาวิทยาศาสตร์ พูดคุยกับนักเรียนที่อยู่กับเกิดขึ้นบนขอนไม้ที่สับกับของทางอยู่ในการศึกษาธรรมชาติที่ถ้ำของ จ.แม่ฮ่องสอน — พิชารporn วิมลชัย
Science teacher Wichit Wimalai (left) talks about mushrooms growing on felled logs to the students on a nature study trip in Huai Jong of Mae Hong Son province. — Patcharaporn Wimalai

Their research on “Management of Nai Soi Village’s Forest” revealed that the village was once a major teak supplier of Mae Hong Son province. It was found that in 1882, British-based Bombay Burma Company hauled teak woods from the village’s forest.

Following the forest closure in 1989, Nai Soi Village in 1992 began reforestation according to the Community Forest Policy and established a joint community agreement through meetings and social contracts. The agreement stipulates the following conditions:

1. No deforestation;
2. Any tree felling for village activities, such as temple fair and merit making ceremonies, must be approved by village meeting;
3. Compliance with forestry laws;
4. No burning of grass or garbage during high air pollution period (March-April);
5. No setting fire to forest;
6. No cutting of banana trees in other person’s orchard. Violator is liable to a fine of 500 baht per tree;
7. No fishing by electric shock;
8. No littering of waterways.

พ่อเต๋านงค สุริยะ อดีตผู้ใหญ่บ้าน เคยเป็นกึ่งงานเดินท่อประปาจากหัวเขานภูเขานาหมู่บ้าน ไค้ควานรู้อองสำน้ำล้อยกับลุ่มเขากุ่มบึงกลา — พิศารporn วิมลสิย
Mongkhon Suriya, a former village head who led a team laying water pipes from a mountain stream to the village, shares his knowledge about the streams with the young researchers. — Patcharaporn Wimalai

ข้อห้ามเกี่ยวกับป่าไม้ อย่างไม่รู้ก็ดี การหันมาปลูกป่าของชาวบ้านและการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติถ้าปลา-ผาเสือกก็สามารถสร้างกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าและน้ำได้พอสมควร

จากพื้นที่ป่าต้นน้ำที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับลำธารหลากหลายสาย ที่คอยหล่อเลี้ยงชุมชนในบ้านในสอย มหิงสาสายสืบน้อยจากกลุ่มต้นน้ำจึงได้ริเริ่มโครงการสืบเสาะต้นน้ำลำห้วยขึ้น เพื่อศึกษาถึงความสำคัญของลำห้วยที่มีต่อชุมชนบ้านในสอย โดยเริ่มจากการสืบค้นข้อมูลจำนวนของลำห้วย และก็ทราบว่าในหมู่บ้านของเรานั้นมีลำห้วยถึง 17 ห้วย

ในปัจจุบันลำห้วยบางแห่งเริ่มแห้งขอดหลังหมดฤดูฝน ทุ่งๆ ที่ในช่วงฤดูฝนนั้นมักมีน้ำไหลหลากเข้าท่วมบ้านเรือนและไร่นาอยู่เนืองๆ จนเกิดความเสียหายอยู่หลายครั้ง แต่ลำห้วยหลายสายก็ยังคงมีน้ำไหลรินอยู่ตลอดปี และยังคงทำหน้าที่ลำเลียงน้ำไปสู่ลำน้ำแม่สอยและไหลลงสู่แม่น้ำปายในที่สุด

เมื่อเทคโนโลยีการจัดการน้ำประปาหมู่บ้านมาถึง น้ำจากลำห้วยก็ถูกนำไปใช้ผลิตน้ำประปา ในขณะที่ลำห้วยก็ยังคงประโยชน์ใหญ่หลวงแก่เกษตรกรไม่เสื่อมคลาย แต่ชาวบ้านและเกษตรกรจำนวนไม่น้อยยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกในการดูแลรักษาแหล่งน้ำที่ต่างก็ร่วมเป็นเจ้าของ สังเกตได้จากการที่ชาวบ้านทิ้งขยะในบริเวณใกล้ลำห้วย ส่วนเกษตรกรก็ทิ้งบรรจุภัณฑ์สารเคมีที่ใช้ในการเกษตรลงในลำห้วยเช่นกัน ทุ่งๆ ที่ลำน้ำเหล่านี้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและเป็นเสมือนสายเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตของชุมชน

ในฐานะที่เราเป็นเยาวชนในหมู่บ้านแห่งนี้ แม้จะเป็นเพียงพลังเล็กๆ แต่ก็สามารถที่จะช่วยเหลือและร่วมกันฟื้นฟูสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นตามกำลังของพวกเขา

ถึงเวลาที่ทุกๆ ฝ่ายในชุมชนต้องหันมาให้ความสำคัญในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอมที่สำคัญทั้งป่าและน้ำ เพื่อความอยู่รอดของสิ่งมีชีวิต ทั้งสัตว์ พืช และมนุษย์เอง ■

It is clear that the agreement covers the management of water resources. This is because management of forest and water resources must go hand in hand. To date, there has been no penalty specified for water-related violations as there is for forest-related ones. In any event, the villagers' reforestation initiative and the announcement of Pla Cave and Suea Cliff as a national park have to a certain extent boosted conservation consciousness.

Knowing that the headwater forest is the source of many waterways, the young Mahingsa reserchers of the Water Source Group set out to collect data about them and discovered that 17 streams run through the village.

Currently, some streams run dry after the rainy season even though during the rainy season many homes and paddy fields are regularly inundated. However, some other streams continue to run in trickle and carry water to Mae Soi River before emptying into Pai River.

กลุ่มเด็กสำน้ำในสอยเดินสำรวจธรรมชาติ ลำน้ำที่ป็น 1 ใน 4 ห้วยที่อยู่หัวขององต้นข้างป็นแปลงปลูกกระเทียมของชาวบ้าน — พิศารporn วิมลสิย
Young Mahinsa researchers of Ban Nai Soi School walk along a stream in Huai Jong that runs pass villagers' garlic plantations. — Patcharaporn Wimalai

These streams have now provided water for tap water production and remain the bloodline for farmers. Sadly, many villagers and farmers are ignorant and do not feel the sense of ownership and conservation of water resources. They continue to dump garbage and agricultural chemicals in the waterways. This is despite the fact that they and others in their community consume water from these very sources.

We believe that as young members of the village, we can play our little part in supporting and joining the big effort to restore the health of waterways to the best of our ability.

The time is high for everyone in the community to turn their attention to taking better care of water and forest resources and the environment to ensure survival of animals, plants and humans. ■

ผู้ประสบอุทกภัย-ภัยพิบัติ ต้องแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

สิงบุรี – น้ำท่วมที่บางกระบือ – เอื้อเฟื้อภาพโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) Sing Buri – Much of Tambong Bang Krabue is under water. – Photo courtesy of Community Organizations Development Institute (Public Organization)

วิกฤตน้ำท่วมปี 2554 ซึ่งถือว่าหนักหนาสาหัสที่สุดในรอบหลายสิบปี ยังมีภาพของชุมชนชาวบ้านที่เยือกเย็นสงบ และเตรียมรับมือกับกระแสน้ำที่ถาโถมเข้ามาอย่างรู้ทัน ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับกระแสน้ำได้อย่างมีความสุข โดยไม่หวั่นวิตกหรือเกิดความโกลาหลแต่อย่างใด ชาวบ้านที่ตำบลหาดทอง อ.เมือง จ.อุทัยธานี และชาวบ้านในตำบลบางกระบือ จังหวัดสิงห์บุรี มีประสบการณ์ทรงคุณค่าที่นำบอกเล่า

หาดทอง เป็นตำบลตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จ.อุทัยธานี มีแม่น้ำสายสำคัญ 2 สายที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวหาดทอง คือ แม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านตำบลหาดทองตลอดทั้งแนวลงไปยังพื้นที่ด้านล่าง หากปีใดแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งรับน้ำมาจากภาคเหนือมีปริมาณมากหรือเขื่อนต่างๆ ที่อยู่เหนือจังหวัดอุทัยฯ เช่น เขื่อนภูมิพล จ.ตาก และเขื่อนสิริกิติ์ จ.อุดรดิตถ์ ปล่อยน้ำลงมามาก ก็จะทำให้แม่น้ำเจ้าพระยาเอ่อล้นริมฝั่ง และไหลเข้าท่วมพื้นที่โดยตรง ส่วนแม่น้ำสะแกกรังจะโอบล้อมอยู่ด้านหลัง หากปีใดปริมาณน้ำในแม่น้ำสะแกกรังมีมากก็จะเอ่อท้นเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณตำบลท่าซุง ทำให้ตำบลหาดทองที่อยู่ติดกันได้รับผลกระทบไปด้วย

นอกจากนี้ตำบลหาดทองยังอาจได้รับผลกระทบจากเขื่อนเจ้าพระยาที่ตั้งอยู่ทางตอนล่างของจังหวัดอุทัยธานีและอยู่ห่างออกไปเพียงไม่กี่สิบลิโลเมตร หากปีใดที่ปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยามีมาก และทางราชการต้องป้องกันไม่ให้พื้นที่ใต้เขื่อน โดยเฉพาะจังหวัด

กรุงเทพฯ และปริมณฑลถูกน้ำท่วม เขื่อนเจ้าพระยาที่ต้องชะลอการระบายน้ำ ปริมาณน้ำที่มีจำนวนมากไหลย้อนกลับมาท่วมพื้นที่ใกล้เคียงที่อยู่เหนือเขื่อน รวมถึงพื้นที่ตำบลหาดทองด้วย

ส่วนตำบลบางกระบือ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี เป็นชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ใต้เขื่อนเจ้าพระยาลงมาประมาณ 40-50 กิโลเมตร หากปีใดปริมาณน้ำเหนือเขื่อนที่ไหลมาจากทางภาคเหนือเข้าสู่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี และลงมาสู่เขื่อนเจ้าพระยาที่อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท มีปริมาณมาก เขื่อนเจ้าพระยาก็ต้องระบายน้ำออกจากเขื่อนในปริมาณมากเช่นกัน เพราะเป็นเขื่อนสำหรับทดน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร ไม่ใช่เป็นเขื่อนสำหรับกักเก็บน้ำ ทำให้พื้นที่ใต้เขื่อนตั้งแต่จังหวัดชัยนาทลงมาเกิดน้ำท่วม เช่น สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพฯ และนครปฐม

ในอดีตระดับน้ำท่วมไม่สูงมากนัก เพราะยังไม่มีสิ่งก่อสร้างกั้นขวางทางเดินของน้ำ แต่เมื่อมีการขยายพื้นที่ที่อยู่อาศัยและสิ่งปลูกสร้างตลอดจนการตัดถนนหนทางต่างๆ ไปกีดขวางทางเดินของน้ำ พอถึงฤดูน้ำหลากในช่วงสิบลกว่าปีที่ผ่านมา ทั้งตำบลบางกระบือและตำบลหาดทองจึงต่างได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วมมากขึ้น สร้างความเสียหายให้แก่ทรัพย์สิน ไร่นา และสัตว์เลี้ยง บางปีชาวบ้านและลูกเล็กเด็กแดงหลายคนต้องพลอยสังเวยชีวิตไปกับกระแสน้ำ

เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากแทบจะไม่เว้นปี ชาวบ้านจึงเริ่มหาหนทางแก้ไขปัญหาและเตรียมรับมือกับน้ำที่ทะมาเยี่ยมเยียนเสมือนญาติมิตร กิจกรรมพัฒนาชุมชนที่เคยทำร่วมกันมาเป็นพื้นฐานสำคัญในการเชื่อมโยงชาวบ้านทั้งตำบลให้เข้ามาช่วยกันแก้ปัญหา

สิงห์บุรี - จุดประสานเพื่อแจกจ่ายเครื่องอุปโภค-บริโภคให้กับชาวบ้านในชุมชน - เรือเพื่อพาไปแจกจ่ายที่วัดของวัดศรีชุม (องค์การมหาชน)
 Sing Buri - Volunteers set up a supplies and food distribution unit next to a canal in Bang Krabue. - Photo courtesy of Community Organizations Development Institute (Public Organization)

VICTIMS OF FLOODS AND DISASTERS MUST SOLVE PROBLEMS FOR THEMSELVES

will enter the Chao Phraya River in the area of Tambon Tha Sung, adversely impacting on Hat Thanong, located adjacently.

Moreover, the sub-district takes fall-out from the Chao Phraya Dam, located in the lower part of Uthai Thani Province, and situated at a distance of only scores of kilometers away. If the Chao Phraya happens to hold a lot of water and authorities have to prevent flooding of areas south of the dam, especially Bangkok and nearby provinces, the Chao Phraya Dam has to delay the release of water. In that case, the large mass of water will return to flood nearby areas north of the dam, including those in Tambon Hat Thanong.

Tambon Bang Krabue, located in Muang District, Sing Buri Province, is a Chao Phraya basin community located at about 40-50 kilometers south of the dam. Should any year see masses of water from the north of the dam enter Nakhon Sawan, Uthai Thani, and flow down to the Chao Phraya Dam in Sappaya District, Chai Nat Province, the dam will have to release similarly large volume of water. This is because it is a diversion dam built for agricultural purposes, not for holding water in reserve. This would cause floods south of the dam, from Chai Nat down to the provinces of Sing Buri, Ang Thong, Ayutthaya, Pathum Thani, Nonthaburi, Bangkok and Nakhon Pathom.

In previous years, floods were not deep because as yet no sites had been built up to obstruct the water's passage. But when residential and built-up areas expanded, and new roads were laid down, the water through the area was obstructed. Hence over the past 10 years or so Tambon Bang Krabue and Tambon Hat Thanong came to be increasingly affected, adversely, by floods. This

Despite the floods of 2011 – which were the most critical in several decades – local communities still give the impression of being calm, collected, and prepared to deal with crisis mindfully. Able to co-exist with water contentedly, without panicking or fear, villagers in Tambon Hat Thanong, Muang District, Uthai Thani Province, and others in Tambon Bang Krabue, Sing Buri Province, have valuable experiences worthy of relating.

Hat Thanong, a tambon (sub-district) located in Muang District of Uthai Thani, is in the path of two rivers which affect the ways of life of local people. The Chao Phraya River flows south through Hat Thanong. Therefore, if the river – which receives large volumes of water from the North and various dams located south of Uthai Thani Province, for example, the Bhumibol Dam in Tak Province and the Sirikit Dam in Uttaradit Province – in any one year releases great quantities of water, its banks will be brimming, and the water will overflow to flood this tambon. The Sakae Krang River, for its part, embraces the back of Hat Thanong, and if it contains a large volume of water in a particular year, the overflow

ม้วน เขียวอุบล นายเกษตรมนตรีตำบลหาดทอง เล่าว่าการสร้างเขื่อนเจ้าพระยา เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ และตามมาด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกที่มุ่งเป้าให้ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมเพื่อการส่งออก ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนไป หลากๆ พื้นที่เกษตรกรรมทำนาโดยพึ่งระบบคลองส่งน้ำได้ถึงปีละ 3 ครั้ง จากเดิมที่เคยทำนาตามฤดูกาลเพียงปีละครั้ง

วิถีเกษตรกรรมที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติทำให้เกิดปัญหาน้ำแล้ง การแย่งชิงน้ำ จนสร้างความขัดแย้งให้กับชาวบ้านในพื้นที่ ปัญหาน้ำไม่พอ น้ำแล้งเกิดขึ้นหลายปีจนความสุขของชุมชนที่เคยเป็นมาแทบหายไป ในขณะที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน ม้วนจึงชวนชาวบ้านมาช่วยกันแก้ปัญหาโดยตั้งกลุ่มสหกรณ์ผู้ใช้น้ำขึ้น เพื่อระดมทุนเป็นค่าใช้จ่ายในการสูบน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่คลองส่งน้ำ และเมื่อมีเงินสะสมในสหกรณ์ฯ มากขึ้น สหกรณ์ฯ จึงเปิดให้สมาชิกได้กู้ยืมเพื่อนำเงินไปใช้หมุนเวียนในการทำนา รวมทั้งชาวบ้านยังเห็นตรงกันที่จะปรับลดการทำนาจากปีละ 3 ครั้ง ให้เหลือ 2 ครั้ง โดยไม่ต้องเสี่ยงกับภาวะน้ำท่วม น้ำแล้ง เพราะไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าปีไหนน้ำจะมากหรือน้อย

ปัจจุบัน “สหกรณ์ผู้ใช้น้ำ สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านสะพานหินจำกัด” ยังคงดำเนินมาด้วยความมั่นคง มีการดำเนินงานที่แตกสาขาครอบคลุมการพัฒนาอาชีพในหลายด้าน นับเป็นสหกรณ์ผู้ใช้น้ำฯ ที่มีการรวมตัวกันเข้มแข็งยาวนานที่สุดแห่งหนึ่ง

ในปี 2538 เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ สร้างความเสียหายให้ไร่นากว่า 1,200 ไร่ ชาวบ้านก็พากันหันหน้ามาปรึกษาหารือกันเพื่อหาทางป้องกันภัยจากน้ำอย่างจริงจังอีกครั้ง

“มีการสอบถามคนเฒ่าคนแก่ย้อนหลังกลับไปประมาณ 5-6 ปี เพื่อศึกษาข้อมูลการมาถึงของฤดูน้ำหลาก แล้วพบข้อมูลที่สำคัญว่า น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาจะเอ่อท่วมเข้ามาท่วมพื้นที่ในตำบลหาดทอง หลังจากวันที่ 25 กันยายนของทุกปีไปแล้ว” นายกา ม้วน เล่า

เมื่อไรที่สลับของแม่น้ำเจ้าพระยาที่ถูกสั่งสมจนเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น ชาวบ้านจึงนำองค์ความรู้เดิมกลับมาใช้เพื่อปรับตารางการทำนาให้สอดคล้องกับธรรมชาติอีกครั้ง โดยการปลูกข้าวเพื่อให้เก็บเกี่ยวได้ก่อนวันที่ 25 กันยายน ซึ่งฤดูกาลทำนาครั้งแรกจะเริ่มในช่วงต้นเดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวข้าวในช่วงปลายเดือนสิงหาคมก่อนที่น้ำจะมา ส่วนครั้งที่สองจะเริ่มทำนาตั้งแต่ต้นเดือนธันวาคม แล้วไปเก็บเกี่ยวข้าวในช่วงเดือนมีนาคม เป็นการทำนา 2 ครั้ง

นอกจากนี้ชาวบ้านยังปรับเปลี่ยนพันธุ์ข้าวเพื่อให้สอดคล้องกับฤดูกาลผลิต จากเดิมที่ใช้ข้าวไวแสง (photoperiod sensitive variety) คือเป็นข้าวที่ใช้เวลาปลูกและเก็บเกี่ยวนานเกิน 120 วัน ก็เปลี่ยนมาใช้พันธุ์ข้าวไม่ไวแสง (non-photoperiod sensitive variety) ซึ่งจะมีระยะเวลาปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวเร็วกว่า คือไม่เกิน 120 วัน ทำให้วางแผนการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวได้ทันก่อนที่น้ำจะมา

ม้วน เขียวอุบล
Muan Khiewubon

สิงบุรี - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนกลางร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพสร้างรายได้จากของจริงและของปลอมในชนบท - วิชาเพื่อการพัฒนาชุมชนของกรมส่งเสริมการเกษตร (องค์การมหาชน)

Sing Buri - Local and central administrations jointly organize occupational training to help affected people cope with floods. - Photo courtesy of Community Organizations Development Institute (Public Organization)

การสืบค้นภูมิปัญญาดั้งเดิมตามวิถีชีวิตคนกลุ่มน้ำ ทำให้ชาวตำบลหาดทองหลีกเลี่ยงภัยจากธรรมชาติมาได้นานหลายปี ยกเว้นบางปีที่มีพายุไต้ฝุ่นกระหน่ำทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลัน เช่น ในปี 2549 พายุซังสารไต้ฝุ่นพัดถล่มพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางทำให้หลายจังหวัดเกิดน้ำท่วม โดยตำบลหาดทองก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน ภัยพิบัติครั้งนั้นแม้จะสร้างความเสียหาย แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ทำให้ชุมชนกลุ่มน้ำมีการเชื่อมร้อยกันอย่างเข้มแข็งขึ้นจนเกิดเป็นองค์กรภาคประชาชนในนาม “เครือข่ายลุ่มแม่น้ำภาคกลาง” เพื่อดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือพื้นที่ประสบภัย พื้นที่พื้นที่ที่ประสบภัย และวางแผนป้องกันภัยพิบัติในระยะยาว

มาในปี 2553 เกิดน้ำท่วมหลายจังหวัดในภาคกลาง เครือข่ายลุ่มแม่น้ำภาคกลางได้นำเอาพื้นที่ที่ประสบปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากมาเป็นพื้นที่ต้นแบบในการจัดการและแก้ไขปัญหาซ้ำซาก โดยเริ่มดำเนินการในปี 2554 รวมทั้งหมด 8 จังหวัด 15 ตำบล เช่น ต.บางหลวง จ.นครสวรรค์, ต.หาดทอง จ.อุทัยธานี, ต.เจ้าพระยา จ.ชัยนาท, ต.บางกระบือ จ.สิงห์บุรี, ต.ป่าตาล จ.ลพบุรี ฯลฯ

และเมื่อประเทศไทยโดนกระหน่ำด้วยพายุ 5 ลูกจนเกิดน้ำท่วมครั้งประวัติศาสตร์เมื่อปีที่แล้ว นายกา ม้วน เล่าว่า ถึงแม้ว่าจะท่วมเต็มพื้นที่ แต่ด้วยการวางแผนการปลูกข้าวเพื่อหนีน้ำเอาไว้แล้ว จึงทำให้มีพื้นที่ปลูกข้าวที่ยังไม่ได้เก็บเกี่ยวเพราะข้าวยังไม่สุกเต็มที่เสียหายไปเพียงประมาณ 10% ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดประมาณ 1,200 ไร่

“หากเราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงธรรมชาติได้ เราก็ต้องปรับตัวให้อยู่กับธรรมชาติ และอยู่กับน้ำให้ได้” นายกา ม้วน กล่าว

“การที่ได้วางแผนอพยพเอาไว้ล่วงหน้าแล้ว เพราะรู้ว่าปีนี้น้ำจะท่วมแน่ๆ และคงจะไปต้านทานกระแสน้ำเอาไว้ไม่อยู่ เราจึงไม่ทำแนวป้องกัน ยกเว้นแต่พื้นที่บางแห่งที่ยังไม่ได้เก็บเกี่ยว เราก็ทำแนวป้องกันเพื่อให้น้ำท่วมเสียหายน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังเตรียมมุดยั้งชีพให้พอดีกับจำนวนครอบครัวในตำบลทั้งหมด เตรียมเรือ เตรียมรถยนต์ แล้วไปประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวให้ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านจะไปอยู่ในศูนย์พักพิงที่จุดใด เพื่อชาวบ้านจะได้เตรียมความพร้อม ไม่แตกตื่นหรือเกิดความโกลาหลวุ่นวาย”

meant damage to property, farmland and paddy fields, as well as domestic animals. In some years, the currents took the lives of several children and villagers.

Since the villagers had to encounter floods year in and year out, they began searching for ways to solve problems and prepare to greet the water which would visit them as if it were a relative. In the process, they engaged in community development activities as the basis for bringing residents in the respective tambons to join in collective problem-solving.

Muan Khiewubon, municipal chief of Tambon Hat Thanong, recalled the traditional ways of life had to change in many farming areas following the construction of the Chao Phraya Dam, the Bhumibol Dam, the Sirikit Dam, and the first national economic development plan that aimed to turn Thailand into an agricultural exporting country. Traditionally people could grow rice only once a year. From then on, they could harvest rice three times a year, thanks to the system of irrigation canals.

An agricultural method that doesn't fall in with Nature causes drought, competition for water, driving villagers in the area to conflict, resulting in the problem of insufficient water. Drought has prevailed for so many years that the peace that reigned here has almost disappeared. That's why Muan, when he was a village headman, encouraged villagers to come together in problem-solving by setting up a water co-operative. This was intended to gather funds as expenses for pulling water from the Chao Phraya River into the irrigation canals. When the co-operative collected more money, it opened up the fund for members to loan for use as a rotating budget in rice farming. The villagers at the time also agreed to reduce rice farming from thrice to twice a year. This reduced the risks of floods and drought, which normally arose as a result of not knowing how much water was due to descend in the following year.

Currently, the "Cooperative of Water Users of the Ban Saphan Hin Electricity-powered Station for Draw-

ing Water Limited" still operates securely. Moreover it has branched out to cover several aspects of skills development. The co-operative is considered the most consolidated, strong, and enduring collectivity.

In 1995, severe flooding damaged more than 1,200 rai of farmland. The villagers turned to mutual consultations in order to find ways of truly preventing another water peril.

"Elders were asked to recall their experiences over the past 5-6 years so that residents could establish the roots of the flood season. They found important data that water from the Chao Phraya River would overflow and flood Tambon Hat Thanong after September 25 every year," municipal chief Muan related.

Once the secret code of the Chao Phraya River, which had been forged to become local wisdom from generation to generation, was revealed, the villagers applied anew the traditional knowledge for amending the schedule of rice farming to fit in with Nature. That is they would grow rice according to a timeline that would enable harvesting before September 25. This means the first rice season begins in May, the paddy to be harvested in August; the second in December, to be harvested in March. Henceforth, rice came to be grown twice a year.

Furthermore, the villagers changed the rice variety so as to suit the growing season. From the photoperiod sensitive variety, which requires more than 120 days to plant and harvest, they adopted the non-photoperiod sensitive variety, which needs less than 120 days to plan planting and harvesting before the water is due to tumble in.

The research into traditional knowledge of river basin people has enabled the villagers of Tambon Hat Thanong to avoid natural disasters for several years, except for those years when storms struck so heavily they brought flash floods. That was the case in 2006 when Storm Chang Sarn dumped its forces on the Central Region's lower basin causing floods in several provinces. Tambon Hat Thanong was among the victims. Though that disaster left losses in its wake, the benefit was that residents of the river basin tightened relations, so much so that a civic organization named the "Central Region River Basin Network" was born. The network was entrusted with operating activities to assist those who were inundated, rehabilitate their areas, and forge a long-term plan for disaster prevention.

In 2010, when floods visited several Central Region provinces, the network used areas that had been repeatedly submerged as models for managing and solving the problems. They began work in 2011 in 15 tambons located in eight provinces. These included Bang Luang in Nakhon Sawan, Hat Thanong in Uthai Thaini, Chao Phraya in Chainat, Bang Krabue in Sing Buri, and Pa Tan in Lop Buri.

And when Thailand was lashed by five storms that brought historic floods last year, Muan said only 10% of the paddy fields were affected. This was due to advance planning for rice growing that would survive floods. The

สิงห์บุรี - ช่างในชุมชนระดมซ่อมและทาสีเรือในชุมชนให้อยู่ในสภาพใช้งานได้ - *เรือเพื่อภาพลักษณ์พัฒนาของศรีอยุธยา* (องค์การชุมชน)
Sing Buri - A volunteer craftsman in Bang Krabue helps repair and paint a boat for local villagers to prepare for flood. - Photo courtesy of Community Organizations Development Institute (Public Organization)

ศรีสะเกษ - บุญชอบ สมัครวงษ์ (ซ้าย) เป็นประธานเสวนาระดมความคิดเห็นฟื้นฟูภัยพิบัติ
Boonchorb Samakwongse (left) of Tambon Bang Krabue speaks at a forum on disaster remediation.

เมื่อแม่น้ำเจ้าพระยาเริ่มเอ่อล้น ชาวบ้านก็พากันอพยพไปอยู่ตามจุดที่กำหนดไว้แล้ว เช่น ศาลาวัด โรงเรียน และคันคลองที่มีระดับสูง มีการจัดเตรียมเรือเพื่อนำอาหารไปส่งให้กับครอบครัวที่ยังไม่พร้อมจะอพยพ ทั้งยังมีเรือสำหรับใช้ในยามฉุกเฉิน และประสานงานกับหน่วยพยาบาลในตำบลและจังหวัดเพื่อดูแลเรื่องสุขภาพของชาวบ้านและจัดหาให้ใช้อย่างเพียงพอ ขณะเดียวกันมีการจัดรถบรรทุกเพื่อวิ่งไปรับสิ่งของที่ขาดแคลนจากภายนอก โดยมีชาวบ้านอาสาสมัครตั้งโรงครัวและศูนย์แจกจ่ายอาหารให้แก่ชาวบ้านคนอื่นๆ ทั้งมือเที่ยงและมือเย็น

“เราใช้เรือเร็วไปส่งอาหาร โดยให้ตัวแทนแต่ละหมู่บ้านดูแลกันเอง กินเหมือนกันทั้งตำบล แต่ถ้าใครยังไม่ได้รับก็โทรหา แจ้งมา เราก็จะไปจัดส่งให้ถึงที่” นายกา ม้วน กล่าว

ที่ตำบลบางกระบือ ร้อยโทบุญชอบ สมัครวงษ์ หรือ “ลุงชอบ” แกนนำพัฒนาตำบลบางกระบือ วัย 61 ปี บอกถึงแนวคิดที่ตกผลึกมาจากประสบการณ์ของชาวบ้าน

“เมื่อก่อนน้ำท่วมอยู่แล้ว ทางราชการเคยเอากะสอบทรายมา กั้นริมน้ำเจ้าพระยาแต่ก็กั้นไม่อยู่ พวกเราจึงมาคุยกัน และมีความเห็นร่วมกันว่า หากน้ำมีปริมาณมาก ถ้าจะทำแนวป้องกันน้ำให้แน่นอนอย่างไร ก็คงจะเอาไม่อยู่ คงต้องปล่อยให้ไหลไปตามธรรมชาติของเขา ในเมื่อย้ายบ้านหนีน้ำท่วมไม่ได้ พวกเราจึงมีแนวคิดตรงกันว่า เราจะอยู่กับน้ำได้อย่างไรให้มีความสุขและใช้ชีวิตได้เป็นปกติ”

ลุงชอบ เล่าว่า การเตรียมการที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับน้ำอาศัยกลไกของสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือเป็นหลัก โดยมีการเตรียมแผนฟื้นฟูชุมชนหลังน้ำท่วม จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการภัยพิบัติตำบลเพื่อเตรียมแผนในการรับมือกับภัยน้ำท่วมที่จะมาถึง ผูกอบรมเด็กและเยาวชนเพื่อรับมือกับภัยน้ำท่วมสำรวจจำนวนเรือในตำบล รวมถึงซ่อมแซมอุดรอยแตกรอยรั่ว เพื่อใช้เป็นพาหนะสัญจรไปมาในช่วงน้ำท่วม

นอกจากนี้ก็ได้ตั้งเต็นท์ผ้าใบริมถนนสายหลักที่อยู่ติดกับหมู่บ้านคือ ถนนสายชัยนาท-สิงห์บุรี เพื่อเป็นสถานที่รองรับครอบครัวที่อยู่ริมแม่น้ำและอยากจะทำอาชีพขึ้นมา เตรียมข้าวสาร อาหารแห้ง น้ำดื่ม ยาสามัญประจำบ้าน และข้าวของที่จำเป็นอื่นๆ เช่น ไฟฉาย เทียนไข ถังและถุงใส่ขยะ ฯลฯ มีการยกข้าวของและขนย้ายทรัพย์สินต่างๆ ขึ้นสู่ที่สูง นำรถยนต์และรถมอเตอร์ไซค์ออกไปจอดในที่ปลอดภัย ซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะมีเตรียมคณะกรรมการเพื่อคอยช่วยเหลือชาวบ้าน มีการแบ่งหน้าที่กันทำงาน เช่น การขนถุงยังชีพไปแจกจ่าย การขนย้ายผู้ป่วย เป็นต้น

ในช่วงปลายเดือนสิงหาคม หลังจากที่ชาวบ้านเตรียมการรับมือกับน้ำได้ไม่นานนัก น้ำเจ้าพระยาเริ่มเอ่อท่วมอำเภอต่างๆ ในจังหวัดชัยนาทที่อยู่ใต้เขื่อน รวมทั้งตำบลบางกระบือ ซึ่งบางพื้นที่ระดับน้ำสูงถึง 2 เมตรเศษ แต่ชาวบ้านตำบลบางกระบือส่วนใหญ่ก็ยังอาศัยอยู่บนเรือนชั้นบน โดยหุงหาอาหารและทำกินอยู่บนเรือน ส่วนคนที่อยู่บ้านชั้นเดียว หากไม่ไปพักอาศัยกับญาติพี่น้อง ก็จะหอบเอาเสื่อหมอนมุ้ง ผ้าห่ม และข้าวของที่จำเป็นออกไปอยู่อาศัยในเต็นท์ผ้าใบริมถนนที่ได้เตรียมไว้แล้ว

สถานการณ์น้ำท่วมตำบลบางกระบือและพื้นที่ใกล้เคียงกินระยะเวลากว่า 70 วันเศษ นอกจากบ้านเรือนและไร่นาบางส่วนจะได้รับความเสียหาย แต่ก็ไม่ไม่มีใครต้องสังเวยชีวิตให้กับกระแสน้ำเหมือนเช่นกับปีอื่นๆ ที่ผ่านมา นอกจากนี้พวกเขายังช่วยกันแปรรูปถั่วให้เป็นโอกาส โดยจัดกิจกรรมพัฒนาต่างๆ เช่น โครงการ “ผักสวย ผึ้งงาม” คือการปลูกผักบนแพริมฝั่งแม่น้ำ, โครงการ “คอนโดปลา” โดยการปลูกพืชริมฝั่ง เช่น ต้นกรต จิก ปลิก ตะไคร้ น้ำ หวดไก่ เพื่อเป็นแหล่งอนุรักษแพะพันธุ์และเป็นที่อยู่อาศัยของลูกปลาช่อนและปลาอื่นๆ, โครงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ โครงการเหล่านี้เป็นการต่อยอดโครงการพัฒนาในชุมชนที่มีอยู่เดิม ซึ่งรวมถึงกองทุนภัยพิบัติที่จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 2553 โดยให้ชาวบ้านร่วมกันสมทบเงินเข้ากองทุนครอบครัวละ 100 บาทต่อปี และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางกระบือ ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2548 กำหนดการออมเป็นปี ละ 365 บาท

นี่คือตัวอย่างของขบวนการชุมชนและท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาภัยพิบัติได้ ทั้งในระดับชุมชนและชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และใช้ต้นทุนที่มีอยู่ในชุมชนช่วยเหลือกันและกันก่อนที่จะหน่วยงานภายนอกจะเข้าไปช่วยเหลือ

จากการรวมกลุ่มกันของประชาชนในหมู่บ้าน กลายเป็นขบวนการองค์กรชุมชนที่ยกระดับการจัดการภัยพิบัติในระดับภาคและกลุ่มน้ำ มีศูนย์จัดการภัยพิบัติใน 9 จังหวัด รวม 94 ศูนย์ เพื่อแก้ปัญหาพร้อมกัน ทั้งในระยะเตรียมการ เผชิญหน้า ฟื้นฟูหลังประสบภัย ตามหัวใจสำคัญของการจัดการภัยพิบัติ คือ ผู้ประสบภัยต้องแก้ปัญหาตนเอง ให้องค์กรชุมชนเป็นแกนกลางในการจัดการ เพราะรู้ถึงความต้องการ

10% of 1,200 rai under cultivation that were affected included land that had not yet harvested a crop.

“If we cannot change Nature, we have to adjust ourselves so that we can live with Nature, and with water,” Muan said.

“Because we knew floods surely would come, we planned the evacuation of villagers. In addition, because we were certain we would not be able to resist the currents of the water, we did not set up a barrier, except in fields where paddy had not yet been harvested. Here we adopted prevention measures to ensure that the concerned farmers would be least affected. We also prepared enough survival bags for all the families in the tambon, boats, and land vehicles. Then we activated a public relations plan to inform villagers in each village cluster where the shelter centers were so that the villagers would be ready, not panic, and confusion would not overcome them.

When the Chao Phraya River began to overflow, the villagers evacuated their homes to collect at specified points, for example temple pavilions, schools, and canal embankments located on higher ground. Boats were prepared to distribute to families not yet ready to evacuate and some to be used in emergency. Local health centers were contacted to look after the villagers’ health and ensure there were enough medicines. Trucks were prepared to transport from elsewhere things in short supply. Villagers volunteered to set up communal kitchens and food distribution centers for those in need. This included lunch and the evening meal.

“We used speed boats to deliver food, and assigned village representatives to look after their respective villages. The whole tambon ate the same food. But if anyone had not received food, they were told to notify us and we would deliver on-spot,” Muan said.

In Tambon Bang Krabue, Lt **Boonchorb Samakwongse**, or “Uncle Chorborb”, who is at the core of the community’s development, at age 61, explains the thinking that was born of the villagers’ experiences.

“It flooded previously, and authorities brought sand bags to obstruct the flow of the Chao Phraya River, but this did not succeed. Therefore we came together to talk and collectively reached the conclusion that if there is a large volume of water, we cannot stop its flow however strong the preventives, that we would have to let the water flow naturally. Since we could not move homes to flee the floods, we agreed on this course: how can we live with the water happily and lead our lives normally.”

Uncle Chorborb recalled that the preparation to live with water largely applied the mechanism of the Tambon Bang Krabue Community Organization Council. The village leaders prepared a plan for post-flood rehabilitation, set up a tambon-level disaster action center to handle the reception of imminent water peril. They trained children and youths to deal with the danger, surveyed the number of boats in the tambon – sealing any leaks or cracks – that would be used as a means of transport during the floods.

They also set up canvas tents along main roads adjacent to the villages: for example, the Chai Nat-Sing Buri road, so that they could receive riverine families who wanted to evacuate. They prepared rice, dry food, drinks, basic household medicines, and other necessities: torches, candles, buckets and rubbish bags, among others. Belongings were moved to higher ground. Cars and motorcycles were parked in safe areas. Each village had working committees that were tasked with assisting villagers. There was a division of labor, like distribution of assistance bags, and the evacuation of sick people.

Towards the end of August, not long after villagers prepared to take on the floods, the Chao Phraya River overflowed to flood several districts in Chai Nat Province which are located south of the dam. This included Tambon Bang Krabue, where the water rose as high as two meters in some areas. But the tambon residents largely went up to live on the upper floor of their homes, where they also cooked. For those who lived in one-story housing, if they did not flee to take shelter with relatives, they took mats, mosquito nets, blankets and necessities to canvas tents prepared by the main road.

The floods in Bang Krabue and its environs lasted more than 70 days. Besides damage to some houses and paddy fields, there was no loss of life to the currents as in previous years. Moreover, the people joined hands to turn crisis into opportunity by engaging in a range of development activities. The “Beautiful Vegetables, Pretty Banks” activity called for vegetables to be grown on the river banks; “Fish Condominiums” for cultivation of *krud*, *jik*, *plik*, *takrai nam*, and *wad gai*, all riverside plants, in order to create space for conserving, breeding and sheltering the snakehead and other fish. Others promoted the production of organic fertilizers, and organic farming in general. These projects evolved from existing community development projects for which a budget was set up in 2010, with each household contributing 100 baht a year. They were also assisted by the Tambon Bang Krabue community welfare fund, which had been running since 2003, with savings set at 365 baht a year from each household.

These were examples of the community and local processes which were important to solving problems stemming from disasters by using local knowledge, and capital towards which community members contributed before outside agencies stepped in to help.

The coming together of people in villages evolved into a community process that raised the level of disaster management regionally and in the riverine sector. There came to be disaster management centers in nine provinces, altogether totaling 94 centers, designed to generate mutual self-help in the stages of preparation, encounter and post-crisis coping. They operated according to the central principle of disaster management, that is disaster-stricken people must solve problems for themselves, with community organizations acting as the core of

สิงห์บุรี - ธรรมชาติในยามปกติ เรือประมงจอดเทียบตลิ่งเพื่อขึ้นปลาที่จับมาได้
- เอื้อเฟื้อภาพโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
Sing Buri - In normal time, the Chao Phraya River is a source of fish for villagers. Here the fishermen unload the catch of the day. - Photo courtesy of Community Organizations Development Institute (Public Organization)

ของชุมชนตนเอง รัฐสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในพื้นที่อยู่ตลอดเวลา มากกว่าการรอพึ่งพาระบบการบริหารจัดการภัยพิบัติที่รวมศูนย์ ภายใต้อำนาจหน่วยงานต่างๆ ที่ไม่สามารถจะรับมือต่อภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง และรุนแรงมากขึ้นกว่าเดิมได้

สำหรับองค์กรชุมชนในระดับจังหวัดในพื้นที่ที่น้ำเริ่มลด ก็ได้เริ่มทำงานกับชุมชนที่ประสบภัย ตรวจสอบข้อมูลความเดือดร้อน และเรื่องที่ชุมชนต้องพึ่งพาเป็นการเร่งด่วน หรือมีแผนในเชิงทิศทางแล้ว ได้มีการประสานความร่วมมือกับท้องถิ่น ภาคประชาสังคม หน่วยงาน และจังหวัดเพื่อข้อมูลความเดือดร้อนร่วมกัน และชุมชนวางแผนการทำงานคู่กับหน่วยงาน เช่น ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี และอุทัยธานีมีข้อตกลงในความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูชุมชนและผู้ประสบภัยกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ว่าราชการจังหวัด ขณะที่ภาคประชาชนในหลายพื้นที่ได้ประกาศทิศทางการทำงานเพื่อรองรับภัยพิบัติอย่างจริงจัง เป็นการทำงานร่วมกันของเครือข่ายชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัย ทั้งระดับตำบล จังหวัด ภาค และภูมิภาค

“ภัยพิบัติ” จึงเสมือนเป็นโอกาสที่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งจัดการตนเองได้

ในอีกด้านหนึ่ง ภัยพิบัติจากน้ำท่วมขนาดใหญ่ถือเป็นประสบการณ์ที่ประชาชนในกรุงเทพฯ พบไม่บ่อยครั้งนัก ดังนั้นจึงขาดประสบการณ์ในการจัดการตนเองเพื่อรับมือกับภัยพิบัติ แต่ก็ม็องค์กรภาคประชาชนที่มีประสบการณ์เสนอความสนับสนุนและช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัย “น้องใหม่” เพื่อจัดการตนเอง โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงด้านเดียว

ไมตรี จงไกรจักร ผู้ประสานงาน เครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง (คปสม.) เคยเป็นผู้ประสบภัยสึนามิเมื่อ 5 ปีที่ผ่านมา เขาเป็นหนึ่งในเครือข่ายที่ใช้ประสบการณ์และบทเรียนในการจัดการภัยพิบัติเข้าไปช่วยเหลือให้คำแนะนำผู้ประสบภัยในพื้นที่ต่างๆ และพยายามขับเคลื่อนเพื่อยกระดับชุมชนในการจัดการภัยพิบัติด้วยตนเอง

ไมตรี เล่าว่า ในพื้นที่ภาคใต้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติมาหลายครั้ง ทั้งสึนามิ ดินโคลนถล่ม วาตภัย อุทกภัย มีการรวมตัวกันแลกเปลี่ยนสรุปบทเรียนทั้งระดับตำบล จังหวัด และภาค

ปทุมธานี - ศูนย์ประสานงานขอรับความช่วยเหลือกลุ่มผู้ประสบภัยน้ำท่วม ที่ตั้งขึ้นและดำเนินงาน โดยเครือข่ายประชาชนเป็นประสานงานกับองค์กรช่วยเหลือภัยนอกกับผู้ประสบภัยในพื้นที่ - เอื้อเฟื้อภาพโดยเครือข่ายผู้ประสบภัย
Pathum Thani - Volunteers of the People's Network prepare food and water for flood victims at the Coordinating Center to Help Flood Victims during last year's floods. - Photo courtesy of the Tsunami Victims Network

โดยมีแนวทางรับมือภัยพิบัติที่ให้ความสำคัญกับการวางแผนป้องกันในระดับตำบล จังหวัด และลุ่มน้ำ

การเข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยในกรุงเทพฯ ทำให้ไมตรีได้เห็นเห็นว่า ชุมชนในกรุงเทพฯ มีความสัมพันธ์ที่ไม่แน่นแฟ้น และยังขาดประสบการณ์ ไม่ว่าจะจากการเป็นผู้ประสบภัยพิบัติ และการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ อย่างไรก็ตาม คนในชุมชนเมืองเหล่านี้ก็เกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากผู้ที่เคยประสบภัยมาก่อน จนสามารถยกระดับการทำงานของชุมชนชุมชนเมืองขึ้นได้เช่นกัน

ไมตรียกตัวอย่างกรณีของกลุ่มผู้ประสบภัยในศูนย์พักพิงดอนเมือง รัฐบาลได้เปิดศูนย์พักพิงแห่งนี้เพื่อรับผู้อพยพจากชุมชนรอบๆ แต่ก็ต้องปิดศูนย์ไปเพราะน้ำท่วมสนามบินดอนเมือง อย่างไรก็ตาม ผู้ประสบภัย 478 คนได้ปักใจอยู่ต่อแม้ว่าน้ำ-ไฟถูกตัดหมดแล้ว

ในระยะแรก ผู้คนเหล่านี้อยู่กับอย่างสับสน ไม่มีระบบระเบียบใดๆ แต่เมื่อกลุ่มอาสาสมัครที่นำโดยไมตรีเข้าไป ได้ให้คำแนะนำจนมีการจัดระบบศูนย์ มีคณะกรรมการ มีผู้ใหญ่บ้าน แบ่งผู้ประสบภัยเป็น 6 กลุ่ม เพื่อแบ่งหน้าที่สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน หลังจากนั้นมีการสำรวจข้อมูลของผู้ประสบภัย เช่น ที่อยู่ หมู่บ้าน เด็ก คนชรา ผู้ป่วย มีการทำแผนที่ผู้ประสบภัย คู่มือชุมชน มีการเจรจากับหน่วยงานภายนอก เพื่อขอเครื่องปั่นไฟมาใช้ รวมถึงการจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์ในชุมชนขึ้นเพื่อฟื้นฟูกลุ่ม และทำแผนเตรียมตัวที่จะอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย

“จากเดิมที่บางคนอยู่หมู่บ้านเดียวกันแต่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ไม่ค่อยมีความไว้วางใจกัน โดยเฉพาะคนภายนอกที่เข้ามาให้คำแนะนำ จะถูกสงสัยว่าเข้ามาเพื่อผลประโยชน์อะไร ตรงนี้ต้องใช้ธรรมชาติของนักพัฒนาที่มีประสบการณ์สูงเพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจกัน ตอนนั้นกลุ่มคนเมืองเหล่านี้มีการพัฒนาทางความคิดในเรื่องการสร้างชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม นี่คือการเริ่มต้นหนึ่ง พอเริ่มรวมเราจะมีสรรพกำลังสูงกว่าคนต่างจังหวัด เช่น การระดมทุน การระดมทรัพยากรที่สามารถทำได้สะดวกกว่า นี่เป็นความต่าง” ไมตรี กล่าว

การสนับสนุนของกลุ่มอาสาสมัครปรากฏผลหลังน้ำท่วม เมื่อชุมชนที่ได้รับการช่วยเหลือรวมตัวกันภายใต้ชื่อ “ขบวนการองค์กรชุมชน

management because they know the needs of respective communities, the changes that have taken place in the area, rather than wait for help from the centralized system of disaster management reporting to different agencies that cannot handle disasters which often strike, cover extensive ground, and become fiercer than before.

In areas where the water began to recede, provincial-level community organizations started working with affected communities by inspecting the extent of damage, and the aspects of life that communities urgently wanted rehabilitated, or where directions had been planned. The organizations co-ordinated with the civic sector at local level, agencies and the provincial authorities in order to review data on the hardships together. The communities planned work in parallel with agencies. For example, the Sing Buri and Uthai Thani civic organizations entered into an agreement for rehabilitating the communities and affected people with local administrative organizations and the provincial governors. At the same time, the civic sector in several areas announced directions for planning to meet disasters seriously. It was collective work by networks in risk areas at the levels of tambons, provinces, regions and geographic affinity.

“Disaster” therefore became an opportunity for local communities to firm up and manage themselves.

At the same time, disaster brought by floods was an experience that inhabitants of Bangkok do not often meet. They therefore lacked experience in self-management to cope with disaster. But there were civic organizations armed with such experience who proposed support and assistance to victims so that the “novices” could manage themselves without waiting for help from the state alone.

Maitri Jongkrajak, coordinator of the Community Network for Social and Political Reform, suffered from the tsunami five years ago. His was one of the networks which applied experience and lessons from disaster management to help those who encountered disaster in variety of areas, and tried to strengthen the capacity of communities in self-managing disasters.

According to Maitri, the southern region has been adversely affected by disasters several times, including tsunami, mudslides, wind and water emergencies. That’s why they consolidated to exchange and summarize lessons at the levels of tambon, province and region. For them planning to cope with disasters meant attaching importance to preventive actions at the levels of tambon, province and river basin.

Extending help to people in Bangkok led Maitri to the conclusion that communities in the capital city do not have strong relations, and lack experience, as victims of disaster, and in preparing to cope with disaster. Nevertheless, these urban communities learned from the process of help and exchanges of experience from those who had encountered disasters, so much so that they could raise also the level of urban communities’ work.

Maitri cited the case of victims in the Don Muang

ภาคใหญ่ - ไทลิ่ง (ซ้าย) และเพื่อนในเครือข่ายช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมที่หนีเรือออกจากพื้นที่น้ำท่วม - 1 เดือนพฤษภาคมโดยเครือข่ายผู้ประสบภัยน้ำท่วม
Hat Yai - Maitri (left) and fellow volunteers from the Tsunami Victims Network help evacuate a sick woman from her home during a 2010 flood in southern Thailand. - Photo courtesy of the Tsunami Victims Network

transit center. The government opened this transit center to receive evacuees from communities in the vicinity but had to close it because floods overwhelmed Don Muang Airport itself. However, 478 evacuees insisted on staying even after water and electricity supplies were cut.

At first, these people lived in confusion, with no order at all. But when volunteers led by Maitri went in, advised them till they came to manage the center’s system, with a committee, headman and six groups of flood victims. This was to lay down a division of labor for communal living. After that a survey was conducted of the refugees’ data, for instance their domiciles, villages, children, elders, the sick. Then a map was drawn up of the victims and a manual composed for the community. Talks were held with outside agencies for the use of an electricity generator, plus the setting up of a savings fund in the community for the rehabilitation of the inhabitants. They also forged a plan for preparing to live in areas at risk.

“Not knowing one another even though they lived in the same village, they were reluctant to trust any persons, especially outsiders, who came in to give advice, holding their motives as suspect. Here we had to use our instinct as development workers who are highly experienced in generating an atmosphere of friendliness and trust. Now these urban people have developed their thinking on the establishment of a community in concrete terms. This is a beginning. Once they come together, they will have more potential than people in provinces, for instance in raising funds and accumulating resources. This is the difference,” Mytri said.

Support from volunteer groups showed results after the floods. Communities which had received help under the Bangkok community organizations process and a council under the same concept, announced intentions to manage floods and disasters, with every community and zone in Bangkok to manage water and solve disasters, with the community at the core. The civic sector

กรุงเทพมหานคร” และ “สภาองค์กรชุมชนกรุงเทพมหานคร” ซึ่งประกาศเจตนารมณ์การจัดการน้ำท่วมและภัยพิบัติ โดยให้ชุมชนทุกโซนในพื้นที่กทม. ได้มีการบริหารจัดการน้ำและแก้ปัญหาภัยพิบัติ โดยชุมชนเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและภัยพิบัติ การป้องกัน การแก้ปัญหา การเยียวยา และการฟื้นฟู ต้องมีภาคประชาชนเข้าร่วมในทุกระดับ โดยพื้นที่ด้านตะวันออก ซึ่งหมายถึง เขตลาดกระบัง, มีนบุรี, คลองสามวา, และหนองจอก แสดงเจตจำนงที่ไม่ยอมรับการถูกกำหนดเป็นพื้นที่รับน้ำ แต่ยินดีที่จะให้น้ำไหลผ่าน โดยการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพตามความเห็นของไมตรี ประสบการณ์ที่เพิ่งผ่านพ้นได้กลายเป็นองค์ความรู้ที่ทำให้ชุมชนตระหนักว่า ต้องทำอะไรให้ทุกคนรอบครัวทุกชุมชน ทุกจังหวัด โดยเฉพาะในพื้นที่เสี่ยงภัยสามารถพึ่งตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

เขากล่าวว่า ถึงเวลาแล้วที่รัฐจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับการชุมชนในการจัดการภัยพิบัติทั้งในระดับ ไม่ใช่เพียงให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมเท่านั้น

“รัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในด้านต่างๆ เพื่อให้ชุมชนมีกระบวนการจัดการน้ำท่วมเกี่ยวกับการรับมือภัยพิบัติ และสนับสนุนให้มีการขับเคลื่อนกระบวนการตามแผนนั้น เช่น ให้

ชุมชนได้มีศูนย์พักพิงอพยพหลบภัยในชุมชน ให้ชุมชนช่วยเหลือตัวเองได้ ให้ชุมชนสามารถอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยได้ และให้ชุมชนสามารถช่วยเหลือชุมชนอื่นๆ ได้ด้วย”

ไมตรียืนยันว่า แผนการบริหารจัดการน้ำและภัยพิบัติของภาครัฐนั้นจะต้องนำชุมชนเข้าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง นอกเหนือจากสิ่งปลูกสร้าง

“เมื่อดูรายละเอียดการบริหารน้ำ เรารู้สึกว่ามั่นคงคุณค่าความเป็นมนุษย์ ความเป็นชุมชน เพราะไม่ได้มองว่าชุมชนต้องเตรียมรับมือกับภัยพิบัติอย่างไร แต่ความหมายของรัฐคือจะป้องกันภัยพิบัติอย่างไร โดยใช้เงิน 3 แสน 5 หมื่นล้านบาท ในสิ่งปลูกสร้างเพื่อการป้องกันทั้งหมด ซึ่งเป็นงานที่รัฐบาลไหนก็ชอบ แต่ชุมชนไม่มีพื้นที่อยู่ตรงนั้น ไม่มีสิทธิได้รับการสนับสนุน นี่คือการขาดความร่วมมือกันอย่างไร้แรง” ■

เนื้อหาจากพื้นที่ หาดทง และบางกระบือ เรียบเรียงจากบทความ “หาดทงโมเดล” วิธีรับมือกับภัยน้ำท่วมของคนเมืองอุทัยธานี และ “คนอยู่คู่น้ำประสบการณ์จากคนบางกระบือ สิ่งบุรี” เขียนโดย สุวัฒน์ กิขุนทด (เอกสารประกอบการสัมมนา “พลังชุมชนท้องถิ่น จัดการภัยพิบัติอย่างยั่งยืน”)

ภาคใต้ - เครือข่ายผู้ประสบภัยจากบ้านน้ำเค็ม ฆ่าเรือเข้าไปในพื้นที่ท่วม คอยช่วยเหลือผู้ประสบภัยในชุมชนฯ - เอื้อเฟื้อภาพโดยเครือข่ายผู้ประสบภัย Hat Yai - Volunteers from the Tsunami Victims Network from Ban Nam Khem of Phang-nga province help flood victims in this southern town during a heavy flood in 2010. - Photo courtesy of the Tsunami Victims Network

had to be involved at every level, whether it be the setting up of a committee for managing water and disasters, prevention, problem-solving, recovery and rehabilitation. Areas in eastern Bangkok, such as Lat Krabang, Min Buri, Klong Samwa and Nong Chok, declared their determination not to accept their being converted into water retention areas. But they would be willing to be a floodway under effective administration and management.

In Maitri's view, the experiences of the recent past became a pool of knowledge that led communities to appreciate what should be done for every family, com-

munity, and province, especially those at risk, to be as self-reliant as possible.

He said it was time for the state to join communities in managing disasters at every level, rather than let communities alone participate in these tasks.

“The state must provide a supportive budget and a gamut of resources so that communities can establish a process for planning how they should cope with disasters. The state also should support the implementation of such a plan, for instance, enable communities to set up transit and refugee centers within the community, self-help, and capacity to stay in areas at risk. The state should also provide for communities to help other communities.”

Maitri insisted that the community must play a key role in state plans to manage water and disasters. The plans should not consist of structures alone.

“When we look into the details of water management, we feel that the human factor is missing, one that is essential to such a task. This is because there was no consideration of the community playing a role in dealing with disasters. On the contrary, the state means to prevent disaster by using 350 billion baht in building facilities, a task any government likes, but the community has no standing in there, no right to receive support. This is a serious lack of co-operation.” ■

Information about Hat Thanong and Bang Krabue is compiled from the articles “Hat Thanong Model: Uthai Thani People’s Ways of Dealing with Floods” and “People Living with Water — The Experience of Residents of Bang Krabue, Sing Buri”; written by Suwat Kikhuntod (a document from the seminar: The Strength of Local Communities — Sustainable Management of Disasters).

กิจกรรมกรม DEPARTMENT ACTIVITIES

ผู้ประสบอุทกภัยชาวชุมชนวัดทางชันกรมฉะเชิงเทราแจกพันธุ์กล้าไม้ 2,000 ต้น เพื่อช่วยฟื้นฟูสภาพแวดล้อม
Flood victims from the Wat Hong Pathummawas line up to receive 2,000 seedlings as part of an initiative to restore the environment.

‘รวมพลคนไทย ปันน้ำใจสู่ชุมชน’

เพชรดา อัครชัยภูมิ กองส่งเสริมและเผยแพร่
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

อุทกภัยในพื้นที่ 24 จังหวัด สร้างความเดือดร้อน และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมไปถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นขณะน้ำท่วมและหลังจากน้ำลด โดยเฉพาะปัญหาจากขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม

เนื่องจากปัญหาขยะและน้ำเสียมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกัน จึงจำเป็นต้องเร่งดำเนินการแก้ไขควบคู่ไปกับการให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยและน้ำเสีย รวมทั้งการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

ในการดำเนินการดังกล่าวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนมาร่วมคิด และหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขหรือ

‘Joining Hands to Help Communities’

Petchrada Orchaiyaphum
Public Education and Extension Division,
Department of Environmental Quality Promotion

The floods that hit 24 provinces have caused hardship to people and affected their quality of life and created environmental problems both during and after the floods. Particularly severe are the problems of waste and degraded water quality.

Because the problems of garbage and wastewater are related, each affecting the other, they must be solved while the public must be educated on how to take care of the environment, in particular the management of garbage and wastewater and the restoration of local natural resources and environment.

Success hinges on participation of all sectors in brainstorming to arrive at a suitable way to solve or

บรรเทาปัญหา มีการเรียนรู้ ถ่ายทอดทักษะความชำนาญระหว่างกัน ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพของประชาชน ชุมชน และภาคเอกชนในพื้นที่ประสบอุทกภัยให้สามารถพึ่งพาตนเองในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นตน

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เล็งเห็นถึงปัญหาเร่งด่วนนี้ จึงจัดโครงการ “รวมพลคนไทย ปันน้ำใจสู่ชุมชน” เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่ประสบอุทกภัย ให้สามารถดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน หลังน้ำท่วม ทั้งนี้ยังจัดให้เกิดภาคีความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ประสบอุทกภัย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน ดังกล่าว

โครงการนี้ดำเนินการภายใต้แนวคิดของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ที่จะช่วยเหลือสมาชิกเครือข่าย ที่ประสบภัยน้ำท่วมในลักษณะของ “เพื่อนช่วย

เพื่อน” คือ การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามความสามารถ และศักยภาพของแต่ละจังหวัด โดยเครือข่าย ทสม. เป็นแกนนำ ร่วมกับภาคีความร่วมมือและภาคประชาชนในพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในการฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ประสบอุทกภัยอย่างเหมาะสม โดยเริ่มดำเนินการนำร่องในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อสามารถขยายผลความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปยังพื้นที่เป้าหมายในจังหวัดอื่น ๆ ที่ประสบอุทกภัยต่อไปได้ด้วย

ในพิธีเปิดกิจกรรมเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2554 ณ วัดหงษ์ปทุมมาวาส (วัดมอญ) อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี นายวีรวัฒน์ ปภุสสรุ ผู้อำนวยการสำนักอาสาสมัครและเครือข่าย เป็นตัวแทนอธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในการเป็นประธานเปิดกิจกรรม ทั้งนี้ มีนางฉลวย กะแห่วนาค ประธานคณะกรรมการ

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมร่วมกับเครือข่ายทสม. ในการฟื้นฟูศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย โดยร่วมกันซ่อมแซมและทาสีตัวอาคารที่เสียหาย
Members of the volunteer network and officials representing the Department of Environmental Quality Promotion join hands in painting and repairing the disaster relief center building.

alleviate the problems. Every sector must learn together by sharing experiences and skills and help promote the potential of the flood-afflicted people, communities and private businesses so as to be self-reliant in respect to restoration of natural resources and environment in their localities.

In view of the urgency of these matters, the Department of Environmental Quality Promotion (DEQP) has launched the “Joining Hands to Help Communities” Project. This is intended to enhance knowledge and understanding among people in the flooded areas to enable them to successfully engage in post-flood restoration of natural resources and environment. The project has also helped established a cooperative partnership to support the conservation and restoration of natural resources and environment in the flood-afflicted areas.

Project implementation was guided by the concept of “friends helping friends” formulated by the Natural

นางฉลวย กะแห่วนาค ผู้แทนเครือข่าย ทสม.จังหวัดปทุมธานี (คนที่สองจากซ้าย) รับมอบเครื่องใช้จำเป็นที่ประชาชนเพื่อนบ้านไปตกจ่ายให้กับชุมชน จาก เครือข่าย ทสม. จังหวัดสระแก้ว Chaluy Kawao-nak, chairwoman of the Pathum Thani's volunteer network committee, (second from left) accepts aid kits on behalf of the volunteer network of Saraburi.

Resources and Environmental Protection Volunteer Network. The concept envisions affected provinces to help one another to the best of their ability and capacity. The volunteer network serves as a core group together with the cooperative partnership and the local civic sector to help organize activities to achieve appropriate restoration and management of natural resources and the environment of the flooded areas. The project was launched in Pathum Thani which was one of the provinces suffering heavy inundation. The goal was to promote cooperation in the conservation and restoration of natural resources and the environment in other provinces which also suffered from the floods.

The launch ceremony took place on 18 December 2011 at Hong Pathummawas Temple (Wat Mon) in Muang district of Pathum Thani. Mr Weerawat Papussaro, director of the Office of Volunteers and Networks, acting for the DEQP director-general, presided

นายวีรวัฒน์ พุกาสริ กล่าวต้อนรับในพิธีโครงการทำมือ "เพื่อนช่วยเพื่อน" Weerawat Papussaro makes a speech to welcome participants in the Joining Hands to Help Communities Project at Wat Hong Pathummawas in Pathum Thani province.

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมร่วมกับ ทบ.จังหวัดปราจีนบุรี สาธิตการทำน้ำสบู่เพื่อเป็นสินค้าโอทอปของชุมชน Members of the volunteer network of Prachin Buri and DEQP officials demonstrate the making of soaps for flood victims.

เครือข่าย ทสม. อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เป็นผู้กล่าวรายงาน มีผู้เข้าร่วมงาน จำนวน 1,150 คน

มีกิจกรรมที่น่าสนใจประกอบด้วยการเล่นเรื่อง “ประสบการณ์การจัดการภัยพิบัติอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชน” เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และกำหนดทิศทาง ตลอดจนหาแนวทางป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยเฉพาะอุทกภัย ในระยะต่อไป ผู้เข้าเสวนาประกอบด้วยผู้แทนจากเครือข่าย ทสม. เครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิจังหวัดพังงา สถาบันโลกสีเขียว(ปตท.) มูลนิธิชุมชนไท และสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 6 (นนทบุรี)

ภายในงานจะมีการจัดกิจกรรมต่างๆ มากมาย รวมถึงซุ้มสาธิตและซุ้มวิชาการที่ให้ความรู้เรื่องของการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม ชุมชน การซ่อมแซมบ้านหลังน้ำลด การทำน้ำยาล้างจาน การทำน้ำหมักชีวภาพ การทำ EM BALL การทำเทียนหอมไล่ยุง การออกร้านสินค้าราคาประหยัด และการรับซื้อขยะรีไซเคิล ทั้งนี้ยังเวทีการที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้ร่วมงาน โดยการแสดงจากคณะตลกในเนื้อหาการดูแลรักษาแก้ไขฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม อีกทั้งผู้เข้าร่วมงานสามารถร่วมกิจกรรมเพื่อเล่นเกมส์ ตอบปัญหาชิงรางวัลมากมาย นอกจากนี้ก็มีการร่วมกันรณรงค์เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในพื้นที่

ต่อมาในวันรุ่งขึ้น คือวันที่ 19 มกราคม 2555 มีการจัดอบรม ณ โรงแรมอมารี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยมีนายเกษมสันต์ จินณวาโส อธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นประธานเปิดการอบรม โดยทั้ง 2 วัน มีผู้เข้าร่วมงานรวมทั้งสิ้น 1,222 คน ■

นายดิษฐ์พิเชษฐ์ สุวรรณโพธิ์ ประธานคณะกรรมการเครือข่าย ทสม. (หน้า, ซ้าย) เป็นพี่เลี้ยงมอบพันธุ์ไม้ที่ปลูก ฟื้นฟู ทสม.ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี Ditpichet Suwanpho, executive director of the Natural Resources and Environmental Protection Volunteer Network, (front left) presents seedlings to representatives of the volunteer network's chapters in Pathum Thani.

over the ceremony. Mrs Chaluy Kawao-nak, chairwoman of the province's volunteer network committee, presented a brief report. About 1,150 people attended the ceremony.

Activities included discussion on “Experiences in Disaster Management with Public Participation,” aimed at sharing experiences and mapping out directions and courses of action to prevent natural disasters, especially floods. Participants came from the volunteer network, the Network of Tsunami Victims from Phangnga Province, the Green Globe Institute (PTT), Chumchon Thai Foundation and the Environment Office Region 6 (Nonthaburi Province).

Other activities were exhibitions on management of waste and local environment; post-flood home repairs; production of multi-purpose cleaning solutions, EM (effective microorganisms) liquid products, EM balls, and mosquito-repellent candles. There were also booths that sold low-cost products and bought recycled wastes. There was also stage performance by a comedian troupe whose performance revolved around the theme of environmental restoration. Participants played various kinds of games to win prizes. At the end, participants joined in a campaign to promote environmental restoration in the areas.

On 19 January this year, a two-day training session on the same theme was held at Amari Don Muang Hotel in Bangkok, attended by 1,222 people. Mr Kasemsan Chinnavaso, the DEQP director-general, presided over the opening. ■

ล้อมกรอบ VIEWFINDER

ปทุมธานี - ชายผู้มีใช้กระบะผสมปูนเป็นเรือ แลกร่อน้ำเป็นนันทนาการ เพื่อสลับกระหว่างเกิดน้ำท่วม โดยมีพืชน้ำลอยอยู่ในน้ำเป็นท่อนๆ - *ดิลก ตมใจเพื่อน*
 Pathum Thani - Patches of morning glory (*Ipomoea aquatic*) float in the floodwater as a man rows by in his make-shift boat made of a large metal tray, normally used for cement mixing, using a pipe as an oar. - *Dilok Tamjaipuan*

น้ำท่วมทุ่ง ผักบุ้งโหรงเหรง

“น้ำท่วมทุ่ง ผักบุ้งโหรงเหรง” หมายถึง พืชผักแต่ได้เนื้อหาสารระน้อย ส่วนอื่นมักใช้พูดสั้นๆ ว่า “พูดเป็นน้ำท่วมทุ่ง” เป็นความหมายเดียวกับสำนวน “มีแต่คำไม่มีเนื้อ”

สุภาษิต พงศเพช สำนวนไทยเกี่ยวกับ “น้ำ” เป็นเสน่ห์ภาษาของคนโบราณที่ใช้เปรียบสิ่งต่างๆ เพื่อให้เห็นภาพวิถีชีวิตคนไทยที่อยู่คู่กับน้ำมาโดยตลอด

คนเฒ่าคนแก่ใช้ธรรมชาติของ “น้ำ” เตือนสติสอนใจลูกหลาน ไม่ว่าจะ เป็น “น้ำมาปลา กินมด น้ำลตมตกินปลา” “น้ำขึ้นให้รีบตัก” “น้ำเชี่ยวอย่าขวางเรือ” หรือ “อย่าปลุกเรือชนขวางทางน้ำ”

แต่คติสอนใจภายใต้คำความหมายที่รับทราบโดยทั่วกันเหล่านี้ นอกจากจะเป็นคำสั่งสอนที่แฝงทั้งหลักคิดและหลักปฏิบัติตนในทางธรรม คุณธรรม การดำรงชีวิต และมีใครก็ตามที่ทราบว่าแท้จริงแล้วยังมีนัยยะลึกซึ้งที่ซ่อนอยู่ คือ การสอนให้เห็นถึงความเป็นจริงของกฎแห่งธรรมชาติที่ทุกคนควรเคารพ ซึ่งหมายถึงน้ำท่วม น้ำขึ้น น้ำลต น้ำเชี่ยว น้ำหลาก คือกระบวนการตามธรรมชาติของระบบนิเวศลุ่มน้ำ และ “ทุ่ง” คือสถานที่สำหรับน้ำที่จะท่วม

ดังนั้นทุกคนจึงน่าจะตระหนักได้เสมอว่าการพัฒนาความเจริญที่ขาดความเคารพในธรรมชาติได้ทำให้ “น้ำ” กลายเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตและนำความสูญเสียครั้งใหญ่มาสู่ประเทศไทยหลายต่อหลายครั้ง

Nam Thuam Thung, Phak Bung Long Leng

“Nam thuam thung, phak bung long leng” literally means “in flooded fields, Water Morning Glory grows sparsely”. But figuratively it means “a lot of talk with little substance”. This saying can be said in short as “phlood pen nam thuam thung” (talking like a flooded field) which has the same meaning as another expression “mee tae nam, mai mee nua” (all water but no meat).

Proverbs, adages or any Thai sayings about water are a charming way that people in the old days used to express various thoughts or truths deriving from the Thai way of life that has long intertwined with water.

Elderly people used the nature of water as food for thought for younger people, such as “When water rises, fish eat ants; when water recedes, ants eat fish”, “Draw the water when the tide rises”, “Don’t turn the boat against the torrent”, and “Don’t build a house where water flows”.

But behind these generally accepted sayings, which impart teachings about virtuous thoughts and actions, are more subtle nuance and deeper meaning. They teach the truths about nature that should command respect from all. These include flooding, rising tide and ebb tide, excessive runoffs, which are the natural process of basin ecosystem while “thung” or fields are areas where flood waters roam.

Today, everybody should have realized that development that pays no respect to nature has turned water into an obstacle to our way of life, which has imposed upon us great losses many times over.

ก้าวข่างที่เดินทางมาด้วยเรื่องราวของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 31 ฉบับ
แม้เส้นทางสาขานี้ของประกายความคิดและมุมมองอันสร้างสรรค์
แต่มีจุดหมายยิ่งใหญ่ในฝันเพื่อสร้างสมดุลย์ให้ทุกชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้อีกครั้ง
นากการสื่อสารมาได้มีตำนานเด็กขว คือ เส้นทางสีเขียว เพียงเท่านั้น
เรายังมีนลาคนหลาย ความหวังที่ต้องการจะฝ่าฟันไปให้ถึงจุดหมาย
ขอบคุณที่ร่วมทางกันด้วยมิตรภาพเสมอมา
เพียงหวัง เมื่อโอกาสมาถึงอีกครั้ง
บน "เส้นทางสีเขียว" สาขานี้
เราจะกลับมาพบกันอีก...

*For 31 issues a journey with stories on nature and the environment,
whilst a little path strewn with creative sparks of thought and imagining,
the goal is ambitious with dreams of creating a world of loving peace.
Green Line is but one vehicle to carry the dreams;
there are many paths yet to reach the goal.
Thanks to all for coming along on the journey.
If and when an opportunity arises again,
on this little path called "Green Line",
it is hoped we will meet again.*